

SANCTI ODONIS

ABBATIS CLUNIACENSIS II

COLLATIONUM

LIBRI TRES (66¹).

(Bibliotheca Clunianensis ex editione D. Marrier, pag. 159).

EPISTOLA NUNCUPATORIA.

Domino et Patri TURPIONI pontifici suus ille monachus infimus in Domino (66²).

Recolitis, domine mi, quid dudum jusseratis mihi, ut scilicet quia turbato rerum statu pene semper in procinctu estis, et ad consolationem scripturarum, tanquam Moyses ad tabernaculum, libris absentibus, recurrere nequitis, quædam ex Patrum sententiis deflorarem quæ et hujus temporis qualitati convenirent, et veluti quoddam sportulæ diarium vel exilem refectionem in occursum itineris posito subministrarent. Quod equidem semel et bis, et ter, et quoties me vestram adire præsentiam contingebat, requirebatis, et iterum jubebatis. At ego mirabar pontificis humilitatem,

(66¹) *Collationum libris tres.* Non conveniunt ms. codd. in horum librorum inscriptione. Victorianus enim, sive Canonorum Regularium sancti Victoris ad urbem Paris., qui et de tribus libris pluribus capitibus omissis unicum facit, illum *Domini ac venerabilis Odonis abbatis Clun. librum Collationum* appellat. Unde et nobis operi huic titulum, qui nullus errat in exemplari Jacobi Sirmundi, quod secuti sumus, mutuare necesse fuit. Verum expleta jam illius editione, missus est ad nos et codex alter e Silviacensi cænobio, qui luculenter ipsum *Occupationes sancti Odonis* inscribit, habetque versus hos in capite:

Dogmate cœlesti plenus hunc Oddo libellum,
Sumens dicta Patrum, plurimumque exempla priorum
Composuit, multisque utilem fore rite.... novit

Imo et ab hoc tempore repertus est etiam alter in Martiniana domo, cujus præfatio *Collationes beati Odonis abbatis*, exordium vero libri primi qui contigue sequitur, *Occupationes*, inscriptionis mutatione nuncupat, ac hos quoque versus adjungit:

Dogmate cœlesti plenus hunc Oddo libellum
Florida composuit doctorum prata peragrans

Nec certe me latet, adhuc opus hoc aliis apud alios insigniri titulis. Antonius enim Possevinus *Libros tres in Hieremiam prophetam* appellat. Quod non adeo male, sicut ex ipsius Odonis Vitæ libro II colligi potest, ubi Joannes Italus apertis verbis ait, illum *tres libellos composuisse ex Hieremias vaticinio*. Fortassisque, si conjecturæ locus est, idem ipse liber censendus, qui in Gestis pontificum Lemovicensium, *De contemptu mundi* inscribitur, ut ex sequenti nota patebit.

(66²) *Domino ac Patri Turpioni.* Episcopo Lemo-

quod tantus a tantillo quidquam hujusmodi reposeretis. Mirabar certe studium, quod animus in tantis discissus illud carmen Job, quod Deus in nocte tribulationis hujus donat, tantopere disquirebat. At tamen stupebam quonam pacto me id agere posse credebatis. Nam licet dominus abbas, vestro suggerente nuntio, tandem hoc et ipse præceperit, propriæ tamen inscitæ conscius, rem mihi impossibilem vel tentare vitabam. Solemnitate vero S. Martini nuper elapsa, denuntiavit mihi domnus abbas (66³) quod statim ad vos me esset transmissurus. Sed cum de prædicta vestra, imo ipsius jussione, nihil me adhuc egisse didicisset, quindecim, inquit, dies ad hoc quod jussus est fa-

vicensi, qui et Turpius et Turpinus dictus est. Quanquam aliqui *Terpionem*, quasi ter pium dicere potius, quam *Turpionem* velut a turpitudine deductum malunt. *Fuit autem*, inquit Gesta pontificum Lemovicensium, Turpius, seu Turpio, ex clarissimo genere, avunculus nimirum Roberti vicecomitis Albucensis. Hic Odonem abbatem Cluniacensem magno amore excoluit. Qui Odo, Turpione rogante, Vitam sancti Geraldii composuit, et librum de contemptu mundi. Ad illustrationem libri *de Contemptu mundi* satis erit addere quod Joannes Italus scribit lib. II Vitæ sancti Odonis his verbis: « Cumque episcopus ille, scilicet Turpio, pro sua quodammodo consolatione in longum sermonem de culmine sacerdotii traheret, contigit ut de statu Ecclesiæ inter illos sermo adfuisset. Tunc Pater Odo ex Hieremiæ vaticinio flebilem illi de sacerdotibus cœpit sermonem exponere. Quo videlicet expleto cœpit ille episcopus rogare ut eundem sermonem ei describeret, et libelli more componeret. Cui e contra Odo Pater noster protulit præceptum Regulæ in quo continetur quod absque licentia prioris nihil monacho liceret facere. At vero isdem episcopus ob hanc causam perrexit ad monasterium, et quia erat prædicti Patris sodalis amicus, mox quod voluit obtinuit apud eum. Deinde præcepto illius tres libellos composuit ex Hieremiæ vaticinio. Quorum videlicet textus per diversas jam Ecclesias est translatus. » Hæc, autem omnia præsentibus Occupationum sive Collationum libris, quam bene conveniant, vel ex solius epistolæ lectione colligi facillime potest.

(66³) *Denuntiavit mihi domnus abbas Berno Balmensis cænobii rector, cujus Odo monachus et discipulus fuit.*

ciendum relaxo, ne domni episcopi præsentiam neglecto ejus jussu, adire confundaris. Arctatus, fateor, tabellam arripui; sed quidnam scribendum quoque ordine prima vel postrema disponenda essent hebetatus hæsitabam. Cum subito recordatus sum illius vestræ querimonie, quam de hujus vitæ qualitate profundis singultibus contexere vos in prima jussione audieram: videlicet de perversitate pravorum, qui semper in malum succrescentes et ecclesiasticam censuram penitus contemnentes, quoslibet invalidos crudeliter affligunt. Postremo de his qui divinæ servituti mancipari debuerant, sese prorsus vanæ gloriæ dedicant ac divino cultui simulate deserviunt. De his

igitur et hujusmodi, quos tunc, si bene commemini, lugebatis, hujus computationis materiam scripsi. Per omnem ejus excursum id agere nitens, unde possit afflictorum dejectio consolari, pravorumque curiositas aliquatenus contun-
li. Opusculum sane qualitercunque digestum, vestræ jussioni satisfaciens, vobis transmittitur; ut si forte penitus utilitate caruerit, me tamen apud vos de inobedientia excuset. Poterit autem lector ob tam imperiosam jussionem meæ præsumptioni ignoscere. Auctoris vero nomen ob id supprimatur, ne forte si materia sordet, mei quoque nominis vilitate gravetur.

LIBER PRIMUS.

Auctor igitur et iudex hominum Deus, licet ab illa felicitate paradisi genus nostrum juste repulerit; suæ tamen bonitatis memor, ne totus reus homo quod meretur incurrat, hujus peregrinationis molestias multis beneficiis demulcet. Quia vero nos eisdem beneficiis nimium delectamur, ejus consilio frequenti perturbatione hæc eadem nostra delectatio conteritur, ne transeuntibus bonis, quæ perinde fluunt, nimis inhærentes, ad internæ salutis defectum nesciendo trahamur. Sic enim non sentimus quomodo crescit corpus, vel qualiter ejusdem corporis species in senectutem commutatur. Sic et mens nostra nobis nescientibus ab statu rectitudinis frequenter incurvatur, et a forma religionis, dum nescit, senescit, juxta illud: *Traxerunt me, et non sensi* (*Prov. xxiii, 35*): et iterum: *Cani effusi sunt in eum, et ipse non sensit* (*Ose. vii, 9*). Sed rursus ne increpatione prædictæ perturbationis deficiamus, sanctificatam Scripturam, quæ dissolvi non potest, majori gratia misit in mundum: quatenus, ut ait Petrus, in caliginoso vitæ hujus loco pedibus nostræ actionis resplendeat, et inter quælibet adversa patientiam et consolationem, juxta Pauli vocem, subministret. Si ergo quidquam est quod sapientem virum æquo animo inter mundanos turbines continere possit, id esse quamplurimum reor meditationem Scripturarum. Omnis namque ratio, qua vel Deum, vel nos cognoscimus, divinis libris continetur. Et in hoc non solum a cæteris animalibus, sed etiam a quolibet stulto maxime distamus: et sicut ait Salomon, illuc ubi vita est, ad cognitionem videlicet Scripturarum, perreximus. Nam quod in Scripturis vita sit, testatur Dominus dicens: *Verba quæ loquor vobis, spiritus et vita sunt* (*Joan. xiv, 10*). Ipsa est et speculum, per quod nunc in ænigmate divina mysteria videamus, ac nos quales simus intueri queamus, ita ut ibi appareat quantum proficimus in bono, vel quantum deficiamus. Ibi cuncta produntur quæ dissipant, cuncta narantur quæ ædificantur: et tamen plerique libentius scurrilitatem audiunt quam hoc paradigma Dei. Tale autem est sacram

B negligere lectionem, quale esset si quis in tenebris lumen, in æstu solis umbram, vel in ægritudine medicinam respueret. Hæc est, inquam, vox Dei, quæ desertores suos revocat, dicens per prophetam: *Convertimini, filii, revertentes* (*Jer. iii, 14*), et item contra virorum consuetudinem stupratam conjugem revocans ait: *Audi, meretrix, verbum Domini* (*Ezech. xvi, 33*). et cætera. Ut autem longe nimis mortales a se recessissæ non loco quidem, sed merito demonstret, non per verba sic præsentibus jam eos alloquitur, sicut olim patres fecerat: sed per Scripturam, velut per quasdam epistolas, longe positos revocans, quasi veteris amicitie desertores suos recordari suadet. Hæc ad excutiendum legendi fastidium præmissa sunt, quoniam, quod pace vestra dixerim, cibum sacræ lectionis non satis esurimus.

I. Omnis vero ejusdem Scripturæ intentio est, ut nos ab hujus vitæ pravitatibus compescat. Nam idcirco terribilibus suis sententiis cor nostrum quasi quibusdam stimulis pungit, ut homo terrore pulsatus expavescat, et divina judicia quæ aut voluptate carnis, aut terrena sollicitudine discissus oblivisci facile solet, ad memoriam reducat. Ad hoc namque unumquemque nostram secundum quod gesserit in die judicii recepturum pronuntiat. Quod cum Apostolus protestaretur subjunxit, *nescientes suademus hominibus timorem Dei* (*II Cor. v, 11*). Hinc alias, *Deum time et mandata ejus observa; hoc est omnis homo* (*Eccli. xiii, 13*). Quibus verbis ostenditur, quod is qui Deum non timet, homo esse desit. Hæc quoque ejusdem Scripturæ intentio est, ut quia cœleste gaudium non nisi per terrenas amaritudines recuperare possumus, ad tolerandam quælibet adversa spe felicitatis, quæ præsentis miseriæ succedit, nos corroboret: ut spes manentis lætitiæ leviget tristitiam transeuntis angustiae. Ad hoc enim dicit Apostolus: *Quod in præsentibus est momentaneum et leve immensum gloriæ pondus operatur* (*II Cor. iv, 17*). Molestias cum dicit, *homo nascitur ad laborem* (*Job. v, 7*). Et Apostolus, cum tribulationes suas

discipulis enumeraret : *Ipsi, inquit, scitis quod in hoc positi sumus* (I Thess. III, 3). Item Job : *Homo repletus multis miseriis* (Job XIV, 1). Quod idcirco dicitur, quia valde impossibile est ut suæ peregrinationis tempora sine dolore percurrat. Hinc ipse auctor dixit : *Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet?* (Luc. XXIII, 31.) Nam ipse est lignum viride quod putredo peccati non corrumpit, quia peccatum non fecit. Nos vero sumus, ut Judas perhibet, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ. Ac si diceret Dominus : Si ego ipse, qui peccatum non feci, sine passionis igne ab hac vita non exeo, quid putandum est illos mereri, qui non solum originalibus, sed etiam actualibus culpis tenentur astricti? Ne vero propter angustias quæ dispensatorie nobis hic ingeruntur, in murmurationis malum excedamus, aut pravitates nostras sub ipsis angustis compescere negligamus, æternam gehennam transgressoribus comminatur, dicens : *Mors peccatorum pessima* (Psal. XXXII, 21). Et item contra murmuratores de filiis Israel : *Cesset murmuratio eorum nemorianatur* (Num. XX, 6). Et item : *Quidam eorum murmuraverunt, et a serpentibus perierunt* (I Cor. X, 10).

II. Igitur propter hæc tria, quæ maxime hæc eadem Scriptura denuntiat, angustias videlicet quas hic patimur, et lætitiæ quæ succedit correctis, et damnationem quam incorrigibiles incurrunt, Ezechiel librum se vidisse testatur, in quo scriptæ erant lamentationes, et carmen, et v. Quod videlicet libro cuncta divina eloquia figurantur, quæque nobis lacrymas luctusque præcipiunt, lamentationes in eo scriptæ referuntur. Sed quid ipse verborum ordo designat post lamentationes, carmen, et v. continetur : quoniam post vitæ hujus miseriis, aut æterna lætitiæ succedet bonis et patientibus, aut æterna damnatio malis et murmurantibus. Hinc discipulis Salvator dicebat : *In me pacem habeatis, et in mundo pressuram habebitis* (Joan. XVI, 33). Ac si diceret : Erit vobis exterius de mundo, quod sæviendo gravet; sed sit interius de me, quod consolando reficiat. Propter hæc quoque tria dicitur, quod rotæ quæ eidem Ezechieli monstratæ in figura duorum testamentorum sunt, et staturam pro altitudine et horribilem aspectum habuerint. Quarum videlicet statura hujus vitæ qualitatem adversis vel prosperis alternantem significat. Aitenim hæc eadem Scriptura, ejusdem status qualitatem quasi staturam demonstrans : *Omnes qui volunt pie vivere in Christo persecutionem patiuntur* (II Tim. III, 12). Quæ et altitudinem cælestium præmiorum proferens dicit : *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. I, 12). Quid altius quam filios Dei fieri? horribilem aspectum exhibet, cum de reprobis dicit : *Ibunt hi in supplicium æternum* (Matth. XXV, 46). Et item : *vermis eorum non morietur* (Marc. IX, 45). Et quod proprie luxuriosis manet, illud Job : *Omnis dulcedo eorum vermis* (Job XXIV, 20). Quid horribilius quam semper morsibus vermium dolores suscipere, nec eos unquam finire?

PATROL. CXXXIII.

III. Refert quoque gesta virorum fortium, qui multa patienter tolerarunt: ut his auditis nihil nobis in via rectitudinis impossibile judicemus. Unde beatus Job : *Instauras testes tuos contra me* (Job X, 17). Tot etenim testes contra nos Deus instaurat, quot patientium exempla contra nostram impatientiam exponit. Quod autem et divinis admonitionibus, et præcedentium exemplis adjuti, de lacu mundanæ miseriæ liberari debeamus, illa ereptio Jeremiæ designat : quia ut de puteo levaretur, funes cum pannis veteribus ad eum submissi sunt. Funes Dominica sunt præcepta, quæ nos quasi vincunt, dum suis nos jussis a malis actibus refrenant. Panni veteres opera justitiæ sunt, quibus sancti Patres se vestierunt, ne nudi supernis oculis apparerent. *Sacerdotes, inquit, tui induantur justitiam* (Psal. CXXXI, 9). Qui panni, id est, eorum exempla, cum funibus præceptorum ad nos de cæno vitæ præsentis eruendos mittuntur; quia, ne divina præcepta nobis dura videantur, eorundem præceptorum possibilitas Patrum exemplis esse facilis demonstratur. Nam si durum est quod dicitur : *Estote in tribulatione patientes* (Rom. XII, 12), occurrit Paulus, qui non solum patiens est, sed et gloriatur dicens : *Libenter gloriabor* (II Cor. XII, 9). Ligemur ergo præceptis, quasi quibusdam funibus. Sed et panni veteres intersint, ut quod ex nostra imbecillitate nos posse non agere formidamus, esse possibile per exempla Patrum confidamus. Notandum sane est quam misericorditer Deus prædictæ suæ Scripturæ verba temperans, modo nos asperis incitationibus terret, modo blandis consolationibus refovet, terrorem fomentis miscet, fomenta terrori, et corda peccatorum indicatis terroribus ad humilitatem inclinet, et humilem mœrorem enarratis consolationum fomentis extollat: quatenus dum utrumque circa nos mira arte magisterii temperatur, nec desperate inveniamur territi, nec incaute securi.

IV. Lamentationes, id est angustiarum, ad tolerandum graves sunt; quia, juxta Apostolum, omnis disciplina in præsentem quidem non videtur esse gaudii, sed mœroris. Carmen vero, id est, gaudium, quod succedit, desiderabile est, sicut ibi securus adjungit; quia fructum pacatissimum reddit exercitatis per justitiam. Væ autem nimis formidabile est, quoniam, ut Paulus ait : *horrendum est incidere in manus Dei* (Hebr. X, 31). Si autem displicet quod patimur, percussorem nostrum justum et misericordem cogitemus. Nam quia justus est, non nisi juste percutit, ut est illud : Nunquid iniquus Deus, qui infert iram? Valde igitur injustum est, de justa percussione murmurare. Non itaque murmuremus, ne forte illud væ quod comminatur incurramus. Cogitemus quæque quia misericors est, ne nos derelictos ab eo credamus, ut stulti faciunt, de quibus dicitur : *In miseriis non subsistent* (Psal. CXXXIX, 11). Etenim juxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. Cogitemus et hoc, quia quod ex nostro merito patimur, ad nostram utilitatem mira benigni-

17

tate reflectit, Hoc itaque attendentes flagella non refugiamus, sed ea velut quædam medicamenta animæ magis optemus. Nam et æger tunc se ad secandum manibus medici libenter submittit, et pocula quamvis amara votive bibit, cum exinde beneficium incolumitatis recuperare se credit. Non ergo resultemus manibus medici nostri Dei. Nam etsi tribulationis adustionem prolongat, non tamen æger debet vociferari; quoniam ipse videt quam profunda ad resecandum putredo lateat in vulneribus vitiorum. Nec velut indomiti tanquam ad inusitatum quiddam aut novum obstupescamus, quoniam a primo justo Abel usque ad ultimum electum necesse est omnes hac conditione teneri. Hinc princeps apostolorum fideles monuit, ne mirarentur in fervore tentationis tanquam novi aliquid contigisset.

V. Afflictionum vero species tam diversæ sunt, quam diversos culparum modos cælestis ille medicus nobis inesse videt; quatuor tamen modis comprehenduntur. Aliquando namque peccator affligitur pro peccatis præteritis, sicut ille cui dicitur; *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat* (Joan. v 14). Quæ jussio docet quod pro culpis præteritis vim doloris incurrerit. Aliquando pro cavendis futuris, quod Paulo contigit, qui, ne extolleretur, stimulum carnis accepit. Quidam doctores antiqui dolorem capitis aiunt fuisse. Aliquando quisque percutitur, ut dum inopinata liberatio periculum subsequitur, ardentius salvantis Dei virtus ametur. In qua percussione meritum gratia successit, cum per patientiam fortitudo proficit. Quod in beato Job completum est, qui prius ita laudatus, et postea sic remuneratus est. Nonnunquam vero in una qualibet persona tria hæc genera simul concurrunt, ut in eo per afflictionem et præterita puniantur, et futura prohibeantur, et laudes liberatoris Dei ex adempto periculo succendantur. Quartum genus est, quando quisque sic in præsentem percutitur, ut etiam in futuro puniatur. Quod illis solummodo accedit, quorum mentes tribulatio non convertit: de qualibus illa vox conquerentis Dei est: *Frustra percussi filios tuos, disciplinam non receperunt* (Jer. II, 30). Quod genus miser Antiochus et Herodes incurrit. Nam quod diversis cultibus, quibus utique diversitas poenarum debetur, aut per ignorantiam, aut per fragilitatem, aut interdum per audaciam subjacemus, non de conditione naturæ nobis accidit, sed de vitio primæ transgressionis.

VI. Nam postquam ille primus parens Conditori per inobedientiam contrarius existit, ad hoc grave jugum cum omni sua stirpe sese incurvavit, ut veraciter dictum sit quod *tentatio est vita hominis super terram* (Job VII, 1). Divinis enim jussionibus subesse nolens, sub suis se necessitatibus prostravit: quem ita exaltaverat libera servitus, ut si uni subjectus esset, cuncta sibi subdit possideret. Sed cervicem cordis erigendo sic eum dejecit captiva li-

bertas, ut etiam a vermiculis, et, quod magis est miserum, a seipso multa patiat. Porro ille magnus honor, quo inter cæteras corporeas creaturas ditatus est, rationalis videlicet acuitas in eo sic hebetata est, ut cum omni creaturæ visibili præesse debuerit, nunc exemplo formicæ vivere jubeatur. *Vade, inquit, ad formicam, o piger* (Prov. VI, 6). Mens autem quæ fluxa mutabilitate unum, qui ei sufficere poterat, Deum scilicet amisit, nunc per diversa desideria variatur, et huc illucque avida delectatione quærit, in quo pausetur. Sed quoniam ad solum Deum appetendum creata est, postquam ab illo recessit, nihil invenit, quod ei sufficiat, donec ad ipsum redat. Unde nunc per diversos affectus variatur, ut cum rerum qualitate satiari non potest, saltem varietate ipsarum rerum expleatur. Victa tædio ipsa natura a cogitatione in cogitationem ducitur; quod fastidiebat appetit, et quod appetebat fastidit, quæ dum quolibet posita, profecta docet quod aliunde pendet. Cujus prima damnatio est, ut Augustinus dicit, horrenda profunditas ignorantis, quæ gignit malarum vanarumque rerum multiplices amores, per quos appetuntur vana gaudia, et luxuria et innumera hujusmodi; ex quibus succrescunt mordaces curæ, perturbationes, mœrores, formidines, et cætera talia quæ in ipsi's infantibus ita pullulant, ut si dimittantur facere quod volunt, vix unquam ad aliquid boni perveniant. Contra quos eruditio magistrorum divinitus procuratur, ut præva cupiditas infrenetur, et boni appetitus utcumque suadeantur. Si tamen aliquis magistrorum, juxta illud Danielis inveniri jam possit, qui ad justitiam erudiat omnes. Etenim huic sæculo magis contra Apostolum eligentes informant; cum Job licet gentilis ita filios etiam adultos sanctificabat, ut nec in corde quidem peccarent.

VII. Ut quid autem multa de ejusmodi malis quæ lædunt dicam? Quando quidem si subtiliter consideres etiam cuncta quæ pro salute gerimus hujus vitæ, poenis et miserijs intermixta reperies. An non miseria est corruptioni carnis ad necessaria atque concessa deservire? quod eadem caro exigitur, ut contra frigus vestimenta, contra famem alimenta, contra æstum frigora requirantur. Quod multa cautela custoditur salus corporis: quod etiam custodita amittitur, amissa cum gravi labore reparatur. Et tamen reparata semper in dubio est; quippe cum corpus tot ex se morbos gignat, ut nec medicorum quidem libris cuncti nominentur, quorum aliqui vix sine amaritudine curantur. An non et hoc miseria est, quod amatus amicus suspicionem offendi valet? Formidamus namque inimicos, atque de eis securi non sumus. Ne vero suspiciosi videamur, sic eis frequenter loquimur, quasi amicis. Et rursus dum cauti esse nitimur, pura verba proximorum, multumque nos fortasse diligentium, quasi verba plerumque suscipimus inimici: et qui falli nunquam velle fallere volumus, ex cautela nostra gravius eremus. Quid itaque hoc est, nisi humane vite

miseria? Nam et ipse homo ita suis afflictionibus assuetus est, ut eas non molestias, sed voluptates putet. Amissa namque cœlesti patria, suo exilio, in quo repulsus est, delectatur: gravatur curis, et tamen non cogitat quam grave sit quod ipsarum curarum multiplicitas mentem ejus suffocat, ut scriptum est: *Deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem* (Sap. ix, 15). Privatus est interno lumine, et tamen in hac vita diu vult perpeti cœcitatem suam. Et cum interim quotidianis casibus innumerabiles ei mortes immineant, vult tamen sub timore tot mortium diu magis vivere, quam semel moriendo nullam deinceps timere. nam quia præceptum Conditoris transgredi præsumpsit, ad hunc suimet defectum jure devenit, ut quia suam delectationem, quam in rebus exterioribus habuit, eidem Conditori præposuit, nunc et in ipsis rebus et in seipso molestias sentiat, quas voluptates esse contempto Deus stultus putavit.

VIII. Ut autem et de his quæ a foris veniunt aliqua ponamus, sciendum est quia alia sunt quæ a Deo patimur, videlicet flagella: sicut ille Lazarus. Alia quæ a proximis, persecutiones, aut damna, aut contumelias: sicut apostolus Paulus. Alia quæ ab antiquo hoste, tentamenta scilicet diversa: sicut Job. Sive autem per hominem, seu per antiquum hostem adversa veniant, a Deo utique juxta nostrum meritum modificantur. Nam status mundi ex merito nostro perturbatur, et per occultas cordium insolentias aperta prodeunt flagella pœnarum. Quas videlicet pœnas ipse judex et Dominus enumerat dicens: *Surget gens contra gentem* (Luc. xxi, 40), et cætera. Nos enim, ut in homeliis dicitur, omnia quæ ad usum accepimus vitæ, ad usum convertimus culpæ: humanam scilicet pacem ad inanem securitatem, salutem corporum ad usum exercemus vitiorum, ubertatem non ad necessitatem, sed ad superfluitatem. Ipsa serena blandimenta aeris ad amorem nobis servire cogimus terrenæ delectationis. Jure igitur restat ut simul nos omnia feriant, quæ simul vitiis male subacta serviebant, et qui in cunctis deliquimus, in cunctis feriamur: ut quot prius in mundo incolnnes habuimus gaudia, tot de ipso post nodum sentire cogamur tormenta. Hinc in libro beati Job dicitur: *De humo non egredietur dolor* (Job. v, 6). Quod scilicet mala nostra exigant, ut a rebus insensibilibus feriamur. Ecce enim expectandus imber arente terrâ suspenditur, et caliginosus aer sole inardescente siccatur. Mare procel-
lis tumentibus sævit, et alios ad transmeandum susceptos intercipit. aliis desideratum iter contradicit. Terra etiam suscepta semina consumit. In quibus cunctis patenter ostenditur hoc quod scriptum est de Domino: *Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos* (Sap. v, 21). Quod tunc utique fit, quando in pœna delinquentium adversitas elementorum militat, sicut item dicitur: ignis, grando, fames, et mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt. Bestiarum dentes et scorpii oppressiones, contrio et flagella. Sed tamen de

A humo non egredietur dolor; quia nequaquam pœna, quæ ex re insensibili ad nostram afflictionem excitatur, de ea nascitur creatura quæ percutit, sed ea quæ peccando vim percussio-
nem excitatur, de ea nascitur creatura quæ percutit, sed ea quæ peccando vim percussio-
nis extorsit. Hinc item scriptum est: *Ego Dominus creans malum* (Isai. xlv, 7). Mala quippe nulla natura subsistunt. Non ergo creantur a Domino, sed idcirco mala creare se asserit, quia res quas ille bene condidit, sed nos male concupiscimus, in flagella, quæ aspera videntur, et mala nobis, convertit. Inde est quod homo de veneno moritur, de quo serpens vivit. Inde quod ipse cibus et potus intemperanter sumptus resoluta corpora facit, et immaturam senectutem adducit, quin etiam et mortem, ut item Scriptura dicit: *Qui autem abstiens est, adjicit vitam* (Eccli. xxxvii, 34). Deus autem videns quod ea quæ nobis donat, et non ipsum qui dator est, perverso ordine diligimus, ex his quæ ei præponimus salubriter nos ferit, ut tanto citius ad ejus amorem resipiscamus, quanto plenius senserimus plena esse doloribus ea quæ affectamus. Neque enim solis exterioribus male oblectamur. Nam ut ad nos ipsos veniamus, in ipsis nostris membris, quæ nobis a bono artifice Deo bene attributa sunt, male frequenter utimur, ut oculis ad petulantiam conspiciendam. Per ipsos namque mors intrat ad animas nostras. Et quandoque eisdem oculis species concupiscibilis apparet, quasi vetitum lignum Adam præ oculis habet. Lingua prompta est ad proferendum mendacium, vel ad construendam fraudem, vel ad jurgia exercenda; pedes ad currendum in malum; sensus propter colorem auri; rectum judicium pervertit. Et ne per singula currere longum sit, non solum per ea quæ vetuit, sed per ea quæ concessit Deus injuriosi existimus, et tamen homo custodiam divinam debet habere in se, ne casum incurrat in corpore, quem cupiendo malum non timet incurrere in corde. Quapropter dignum est, ut vel in superbo animo nostro multa quæ nos contristant, Deo permittente, sentire cogamur, vel in delicata carne quam actori frequenter præponimus, censuram supplices sentiamus.

IX. Ab hoste vero maligno tam multipliciter petimur, quam ille nostris deceptionibus, et per naturam subtilis, et per malitiam jugiter infatigabilis insistit. Cujus cuncta tergiversationum certamina atque machinationes Dominus beato Job insinuat. Et quod opprimendo rapit, quod insidiando circumvolat, quod minando terret, quod suadendo blanditur, quod desperando frangit, exorsus est dicens: *Ecce Behemoth quem feci tecum, et cætera*. Quæ omnia in illorum verborum expositione plenius panduntur. Hic autem illud tantum commemorandum videtur, quia generaliter in omnibus agere nititur, quod in primo homine gessit. Verba Dei de cordibus eorum evel-
lere, suaque blandimenta quæ fraudulenter suggerit molitur infigere. Supplicia quæ Deus minatur oblivisci suadet, et ad agenda quæ perhibet nos instigat. Tunc dixit: *Eritis sicut dii* (Gen. iii,

5). Nunc dicit: *In hoc mundo sublimes apparet* (Job xl, 5). Tunc dicit: *Nequaquam moriemini* (Gen. iii, 4). Nunc quasi misericordem Deum fingens, impunitatem scelerum promittit. Sed nos qui experimento primi hominis didicimus quam districte iudex delinquentes feriat, oportet ut minacem ejusdem iudicis sententiam extimeamus, et contra deceptionis fraudem ejusdem hostis cautius ac robustius consistamus, illus Job majus attendentes: *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti* (Job ix, 28). Et item dicit Psalmista: *Maledicti qui declinant a mandatis tuis* (Psal. cxviii, 21).

X. Singulis autem hominibus vitiis convenientibus insidiatur. Prius enim conspersionem uniuscujusque perspicit, et tunc tentationis laqueos eidem conspersioni proximos opponit. Neque enim facile captivaret, si aut luxuriosis præmia, aut avaris scorta proponeret. Si aut voraces de abstinentiæ gloria, aut abstinentes de gulæ imbecillitate pulsaret. Si mites per studium certaminis, aut iracundos capere per pavorem formidinis quæreret. Sed ut efficacius in sua fraude prævaleat, eo vitio quo eum citius consensurum ex qualitate animi ejus novit, explorat. Hinc scriptum est: *Dividitur æstus super terram* (Job xxxviii, 24). Quia videlicet in hac vita tentationis ardorem callide singulis ingerens quasi æstum dividit, dum vicinos moribus laqueos abscondit. In illis autem qui ejus voluntati subjecti sunt, quadam securitate perfruitur, dum cordibus eorum quasi superbus rex inconcussa potestate dominatur. Sed si cujuslibet mens ad desiderium Conditoris incalescit, si Redemptoris gratiæ meminit, et teneri captivus a vitis erubescit: cum idem hostis considerat se despici, et contra se mancipium quod dudum possederat reniti, mox in omni tentationis arte se instigat: ac ne is quem possederat ab ejus dominio liberetur, multiplices fraude decertat. Hinc de his qui convertuntur ad cor scriptum est: *Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan* (Job iii, 8). Eidem quippe hosti maledicere est peccata quæ suggerit exsecrari. Sed quisquis hoc fecerit Leviathan suscitatur, qui, ut dictum est, in pravorum cordibus, quasi quietus et sopitus dormit. Quicumque igitur divinitus respectus, quæ Dei sunt agere desiderat, Leviathan in certamine contra se provocat, ejusque malitiam sua conversione inflamat. Nec magnopere ergo quoslibet pravos inquietat, quippe quos non solum per mala, sed per ipsa quoque bona opera, quæ non sinceriter gerunt, sibi servire conspiciunt; sed ad Deum confugientibus innumeras insidias tendit.

XI. Quibuslibet autem pravis mala quælibet aperte suggerit, eisque velut familiaribus iniquitates manifestius insinuat, ut scienter agant quæ mala esse non ignorant. Bonis ergo velut extraneis latenter insinuans, mala quæ publice non valet, tecta subintroducitur: ut qui malis consentire refugiant, in bonis aut tepidi sint, aut nimio zelo modum excedant. Quos plerumque gravius

A per ministros suos, quam per seipsum nocet, dum per malos vel illicit bonos ad malum, vel impedit eos in bono. Unde propheta: *Velociores, inquit, fuerunt aquilis cæli inimici nostri* (Thren. iv, 19). Omnes tamen quibus prævalet per tria vitia vehementibus mergit. Videlicet alios per superbiam, qua se extollunt; alios per luxuriam, qua suis voluptatibus serviunt; alios per malitiam, qua suos proximos gravent. Unde et tribus nominibus ex ipsis tribus actionibus appellatur: scilicet avis, et Behemoth, quod est jumentum, et Leviathan, quod est draco. In his namque quos pro spiritalibus vel temporalibus divitiis in superbiam elevat, avis est. In his vero, quos ad luxuriam enervat, jumentum est. In his quos ad nocendi malitiam inflamat, draco est. In illis autem quos pariter per tria hæc mergit, jumentum simul, et draco, et avis est. Maxima tamen virtus ejus in luxuria est. Unde ad beatum Job dicitur: *Fortitudo ejus in lumbis ejus* (Job xl, 11). Videlicet prosper masculos. *Et virtus illius, propter feminas, in umbilico ventris ejus* (Ibid). Ubi notandum, quia fortitudo ejus non dicitur esse in lumbis, vel in umbilico eorum qui prosternuntur: sed in lumbis et umbilico ipsius diaboli, quia nimium sicut in Moralium libro xxxii perhibetur, ejus proprie corpus fiunt, qui ei per luxuriam succumbunt.

XII. In qua tamen luxuria neminem usque ad consensum mergit, nisi eum qui prius in oculis Dei superbiendo cadit. Quod in se primus homo ostendit, qui postquam superbiendo peccavit, mox genitalia membra erubuit. Nam quia Deum superbiendo contempsit, mox a subdita carne prælium sumpsit. Unde propheta: *Respondit, inquit, arrogantia Israel in faciem* (Ose. v, 5), id est per meritum superbiæ latentis in apertam luxuriam cadere permittitur. Qui ut ostenderet quod libido ex merito superbiæ proruperit ait: *Spiritus fornicationis in medio eorum* (Ibid., 4). Si enim spiritus superbiæ sub Deo premitur, caro super spiritum illicite non elevatur. Quisquis ergo superna appetit, si postea voluptate prosternitur, non tunc se judicet victum, cum aperte superatur, quia tunc utique ante Dei oculos in culpæ voraginem cecidit, cum sese ultra quam deberet efferens latenter intumuit.

XIII. Igitur malitia ad violentos pertinet. Superbia vero et luxuria, tam ad ipsos, quam etiam ad alios, qui mansueti plerumque videntur. Nam in ipsis mendicis et pauperrimis ista duo vitia vigere solent. Elatio namque spiritum erigit, luxuria carnem corrumpit. Unde et isdem nequam spiritus sub umbra et in secreto calami, et in locis humentibus dormire perhibetur. Quoniam eos quos decipit, primo a charitate Christi tepere facit. Tum vero per elationem quæ per calamum foris quidem nitentem, sed intus vacuum designatur, sibi eos subjugat. Deinde per genitalia membra, quæ loca humentia intelliguntur, ad turpitudinem prosternit. Sane qui vel hæc duo

vel cætera quælibet ejus figmenta superare cupit, hunc in prima suggestione contemnat. Quæ suggestio caput ejus est. Quod videlicet caput ab uno quolibet fidelium virtutis pede facile conteritur, si prima suggestio respuatur. Unde ad eundem hostem de qualibet studiosa anima Deus dicit : *Ipsa conteret caput tuum* (Gen. III, 15). Cauda vero illius est operis completio, de qua scriptum est : *Stringit caudam suam sicut cedrum* (Job XL, 12). Succisa cedrus in lapidem durescit. Caudam vero suam quasi cedrum stringit, quia si caput ejus, quod est blanda suggestio, semel in corde recipitur, deinceps eidem cordi quasi ex jure dominatur, et violenta consuetudine pene insolubiliter innodatur. Hinc est quod nonnulli peccata sua fugere satagunt, sed evadere hæc etiam decertantes nequeunt. Quia tanto ignis suasionis illius semel receptus amplius incendit, quanto se ei ad consentiendum molliorem quisque in vitio præbuerit. Sed quia nulla ratione conceditur, ut mens in hac carne posita suasionis ejus ardore non tangatur, restat ut malignis flatibus adusta, ad orationis aut confessionis opem sine cessatione se convertat. Flammam quippe suggestionis illius et unda lacrymarum citius exstinguit, et humilis confessio fraudes ejus efficaciter tanquam proditas allidit.

XIV. De his quæ a proximis proximi patiuntur aliqua nihilominus relaturi, videtur ut duas generationes hominum, scilicet malorum et bonorum, primo ab exordio memoremus. Jam vero de singularum actibus quisque probet in qua generatione teneatur, dum cognoverit ad quam ex ejusdem generationibus pertineant opera quæ facit. Sunt itaque duæ generationes hominum, quæ a duobus filiis Adam, a Cain videlicet et Abel, exordium acceperunt, et usque ad ultimos, qui nascituri sunt, nunc divise, nunc misti percurrunt. De bonorum generatione quæ ab Abel justo incipit ita dicitur : *Vos autem genus electum* (I Petr. II, 9). Et item : *Generatio rectorum benedicetur* (Psal. CXI, 2). Et alias : *Dominus in generatione justa est* (Psal. XIII, 6). De malorum vero, quæ a Cain incipit, sic dicitur : *Generatio prava et exasperans* (Psal. LXXVII, 8). Et item : *Generatio quæ non direxit cor suum* (Ibid.). Et illud : *Gens absque consilio est* (Deut. XXXII, 28). Quid enim plus sine consilio est, quam sicut illic sequitur, novissima non providere ? Gens bonorum habet civitatem suam Hierusalem, cujus et civis est, partim in cælo jam regnans, partim hic peregrinans. Et habet humilem regem Christum, de quo eidem dicitur : *Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens supra pullum asinæ* (Zach. IX, 9). Habet et illa generatio malorum civitatem suam Babylonem, partim in inferno damnatam, partim adhuc in iniquitatis ministerio occupatam. Quæ et superbum regem habet diabolum, de quo dicitur : *Ipse est rex super omnes filios superbiæ* (Job XLI, 25).

XV. In illis autem duobus hominibus, a quibus hæc generationes exortæ sunt, quid sequaces eo-

A rum gerant provida dispensatione expressum est. Nam ut prius de Cain dicamus, qui primogenitus Adæ fuit, (ut enim Apostolus ait, *non prius quod spiritale, sed quod animale* [I Cor. XV, 46],) ipse agricola exstitit, et sequaces ejus totis desideriis terrena quæerunt : qui hic habent bonum suum, multis angustiis intermistum, cujus boni perceptione lætantur. Qualis lætitia de talibus gaudiis et rebus inesse potest ? Ille sacrificium Deo, sed non simpliciter obtulit, et isti fidem, licet verbote-nus, tenent. Qui sæpe multa bona faciunt, quæ tamen vel malorum admistione, vel sicut ille, fraterno odio commaculant. Aliis donant, aliis rapiunt, mercedes congregant : sed, ut scriptum est, eos in saccum pertusum mittunt, dum pro ipsis donis aut laudes ab hominibus, aut a Deo præsentis vitæ felicitatem quæerunt. De quibus propheta dicit : *Victimas in profundo deferunt* (Ose. V, 2), id est ea quæ in imo sunt, per quælibet bona opera requirunt. Nam si cælestia quæerent, victimas in altum levarent.

XVI. Ille fratrem occidit, isti proximos aut damnis affligunt, aut exemplis necant, quantum in ipsis est. Unde scriptum est : *Propter multitudinem calumniatorum clamabunt* (Job XXXV, 9). Videlicet in quibus malorum pravitas displicet, calumniatores recte vocantur, non solum qui exteriora bona rapiunt ; sed etiam qui vitæ reprobæ exemplo interna nostra dissipare contendunt. Graviorem namque calumniam nobis infert, qui male vivendo vim nostris moribus irrogat, quam is qui violenter damna rebus ingerit. Hujusmodi autem quisque non solum calumniator, sed homicida ex verbis Domini comprobatur. Ait enim de diabolo : *Ille homicida erat ab initio* (Joan. VIII, 44), id est, ex quo exstitit homo cui invidet. Vide ut Joannes dicit genus homicidii. Non gladio armatus, non ferro accinctus, ad hominem venit, serpente indutus, locutus est mulieri, et per illam venenavit virum. Illum utique audiendo mortui sunt. Diabolus verbum seminavit et occidit. Noli ergo putare hominem illum non esse homicidam, qui vel exemplo, vel verbo mala persuadet ; quia, si fratri persuadet, occidit. Inde est quod ille lusus Ismaelis cum Isaac non lusio, sed illusio a matre putatur, et ab Apostolo persecutio nominatur.

XVII. Ille ab ipso Deo prohibitus est ne fratrem occideret, sed audire contempsit. Qui postea ut haberet pœnitendi occasionem requisitus est, sed confiteri noluit. Nec enim in hoc ei dissimiles isti sunt, qui scienter prohibita quæque faciunt, jussa vero contemnunt. Nam videas eos impudenti præsumptione quælibet vitia committere, et, quod juxta beatum Gregorium omni peccato fit gravius, etiam de patris sceleribus superbire, ut scriptum est : *Lætantur cum male fecerunt* (Prov. II, 14). » In his namque, sicut in Cain, superbia per usum crescit : ut ita hoc vitium in se nec saltem esse putent, cum eo pleni sint. An non ingens in illo superbia fuit, cum requisitus respondit : *Numquid custos fratris*

mei sum ego? (*Gen. iv, 9.*) Sic quippe in mente superbia, sicut in oculis caligo generatur. Nam quo latius caligo se dilatat, eo vehementius visum obscurat. Ita et hæc paulisper crescens, mentis oculum a spiritali intellectu dividit, ut captivus animus hanc et pati possit, et in se videre non possit. Quia vero anima semel voluntarie lapsa nunquam illio jacere permittitur quo primitus cadit, sed ad graviora detrimenta tanto profundius proruit, quanto longius a Conditoris humilitate discedit: idcirco tales justo Dei judicio obcæcantur, ut ad ejus præcepta durum et insensibile cor habeant. Unde Psalmista: *Auferuntur judicia tua a facie ejus* (*Psal. x, 5*). Excæca, inquit Isaias, cor populi hujus, quo contra de humilibus dicitur: *Beatus vir qui semper est pavidus* (*Prov. xxviii, 14*). Per hanc itaque duritiam quam idcirco incurrunt, quia cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, manda ejus observando, ita destruuntur, ut amittant a corde innocentiam, ab ore veritatem, ab opere justitiam, a carne continentiam, ab intellectu fidei religionem. Deus enim dedignatur cum superbia coli. Unde et hi in suis immunditiis merito superbiæ dimissi diabolicis suasionibus ita falli permittuntur, ut etiam ad perfidiam dilabantur. Hos defectus ab eisdem malignis spiritibus sensim perstructos, Psalmista, demonstrans ex voce destruentium Hierusalem, ait: *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum* (*Psal. cxxxvi, 7*). Fundamentum enim est fides, quia super hanc bona opera construuntur. Perversos ergo spiritus virtutis munimen usque ad fundamentum exinanisse est, everso bene vivendi opere, etiam a cordibus hominum robur fidei dissipasse. Hinc Jeremias: *Constupraverunt te, inquit, usque ad verticem* (*Jer. ii, 6*), hoc est ab exterioribus actibus, quasi ab inferioribus membris, usque ad celsitudinem fidei, quæ est totius virtutis fundamentum, polluendo pervenerunt.

XVIII. Quique tales forte non patientur audire, quod fidem perdiderunt. Sed nunquid fidem habere dicendi sunt, qui proximos persequuntur? cum doctor gentium dicat: *Qui negligit curam proximorum, fidem negavit* (*I Tim. v, 8*). Et certe pejus est fratres opprimere, quam eorum curam negligere. Judex quoque hominum quomodo reprobavit eos qui ut canibus vel equis cibos præpararent, victum pauperis per sudorem acquisitum auferunt; si illos in æternum ignem projiciet, qui esurientem non cibant? Nam et pater Augustinus in Epistola sancti Joannis dicit: Christus propter solam charitatem in carne venit; qui ergo charitatem non habet, Christum negat in carne venisse. Sunt plurima quæ quosdam in Ecclesia constitutos infideles esse demonstrant. Personam potentis ita plerique accipiunt, ut pro ejus favore verum in causa proximi negent. Et quid est veritas, nisi Christus qui ait: *Ego sum Veritas?* (*Joan. xiv, 6.*) Joannes non de confessione Christi, sed de justitiæ veritate requisitus occubuit. Quisquis ergo veritatem idcirco negat, ne personam potentis

A offendat, si Joannes eo ipso propter Christum occubuit, quia videlicet pro veritate mortem incurrit, iste procul dubio Christum negat, qui ne personam offendat veritatem tacet. Ecce post hæc ante oculos hominum Christianus est, sed si districte judicetur ante Deum, jam non est. Quo videlicet libro multa de ministris etiam Ecclesiæ dicuntur, per quæ et Balaam et Jezabel imitari et Antichristi membris uniri comprobantur.

XIX. Ut autem ad aliquid tale veniamus, in quo persimile factum esse Cain sequaces evidentius manifestentur, ille, ut dictum est, monentem Deum audire noluit: isti servos ejus et rectores contemnunt, imo ipsum per ipsos, sicut in ipsius verbis ostenditur, dicentis: *Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit* (*Luc. x, 16*). Qui etiam ejusdem rectoribus potestatem ligandi atque solvendi in persona beati Petri concessit, quam ita confirmavit ut alias diceret: *De omni re quacunque duo ex vobis consenserint super terram, fiet illis a Patre meo* (*Matth. xviii, 19*). Sed ob hoc forte vel excommunicationes pastorum, quas ad compescendam pravorum malitiam adhibent, vel admonitiones contemnunt, quia vitam illorum reprehendunt: quod equidem ingens scandalum quibusque illusoribus præbet. Sed pastor et episcopus animarum nostrarum Christus non est contemnendus, qui in his auditur, et contemnitur, qui sicut præsciens futurorum huic temeritati contemptorum obviat dicens: *Quæcunque dixerint vobis, servate et facite* (*Matth. xxiii, 3*). Et ut hoc inferamus, quis pejor quam Caiphas, qui de Christo prophetavit? Scilicet qui prophetiam unde meruerit, sanctus evangelista monstrare studuit, dicens: *Cum esset pontifex, prophetavit* (*Joan. xi, 51*). Saul rex impius et reprobus, cum præcliperet ne quis donec esset complecta victoria comedisset, Jonathas etiam jussionis nescius paululum mellis gustasset, mox divinus favor ita subtractus est, ut victoria penitus intermitteretur. Quam indignationem suam idcirco Deus tunc palam fecit, ut quantopere in contemptu rectorum offendatur, deinceps per omne sæculum intelligi posset. Nam et Judas proditor cum cæteris Christi discipulis dæmonia fugabat, quod in libro epistolarum sancti Gregorii, et in sermone de cruce sancti Joannis Chrysostomi perhibetur. Igitur Caiphas propter pontificatus honorem prophetavit; et illam Saulis jussionem ab ignorante licet contemptam adeo vindicavit, ut Jonathas mortis sententiam incurreret, nisi totius populi auctoritate liberaretur. Dæmones ob reverentiam divini nominis ab ipso suo complice fugabantur. Cum vero ista ita sint, viderint quid faciant, qui pastores etiam sine fide Christi viventis despiciunt. Ut enim ita dixerim, audaciores sunt quam dæmones.

XX. Qui et si reprehensibiles sunt, ut in libro xxv Moralium disputatur, magna cautela subditis cavendum est, ne vitam eorum judicare præsumant. Habent judicem suum Deum, qui per magistros quidem vitam judicat plebium, sed per semetipsum

facta examinat magistrorum. Quamvis etiā subditi, quos modo magistri discutere vel negligunt, vel non possunt, ejus procul dubio iudicio reserventur. Nam praelatos a se solo iudicandos innuit, cum cathedras vendentium columbas sua manu evertit. Si autem rectores nati sunt, subditi seipsos tantum et non illos aceusent, quia certe eorum culpa est quod talibus subjiciuntur. Scriptum quippe est: *Dabo tibi reges in furore meo* (Ose. XIII, 11). Et item: *Regnare facit Deus hominem hypocritam propter peccata populi* (Job. XXXIV, 30). Si ergo irascente Deo secundum merita rectores accipimus, in illorum actione colligimus quid ex nostra estimatione pensemus, vel cuius meriti simus. Si ergo magistrorum vita jure reprehenditur, oportet ut eos subditi sufferant, etiam cum displicent. Sed hoc est solerter intuendum, ne aut quem venerari necesse est, imitari appetas, aut quem imitari despicias, venerari contempnas. Subtilis etenim via tenenda est recitudoinis et humilitatis, ut reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus mens subditorum a servanda magisterii reverentia non recedat. Debet tamen a subditis humiliter suggeri, si forte valeat in praelatis quod displicet emendari. Et libere ergo dicenda sunt quæ sentimus, et valde humiliter promenda quæ dicimus, ne et quæ recta intendimus, hæc elate proferendo, non recte faciamus. Quod enim magistri a subditis reprehendi non debeant, bene bobus caleitrantibus inclinata illa testamenti, quæ rectores significat, arca figuravit. Quam quia casuram credens Oza levites erigere noluit, mox sententiam mortis accepit, in humero percussus, quo ex præcepto legis eam ferre debuerat: quia nimirum dum subditi contra praelatos, quorum imperia ferre debuerant, manum submissionis mittunt, a sorte viventium reprobantur.

XXI. Christus baptizat, sicut Deus Pater Baptistæ Joannis testatur dicens: *Super quem videris Spiritum descendentem, hic est qui baptizat* (Joan. I, 33). Non ergo melior est baptismus per manus cujuslibet sancti hominis, quam per manus peccatoris, quoniam qualiscunque baptizator sit, Jesus est qui baptizat. Sic et de ministerio sancti altaris debet intelligi, quia scilicet et per manus aut justis aut injustis sacerdotis oblationem consecrat ipse Christus, et sicut Joannes in homelia de prodicione Judæ disseruit nunc ipse Christus præsto est, et non ipse sacerdos corpus Christi consecrat, sed ipse Christus per ipsum. Nam sicut vox Dei in primordio mundi semel jussit, ut terra per singulos annos fructum afferat, et illa semper habet effectum ad generationem; sic et eadem vox hominis Jesu semel quidem in cœna dixit: Hoc est corpus meum, et hoc facite in meam

(86^a) *S. Andreæ solemnitas*. Aymoinus, lib. IV, cap. ult.; *festivitatem beati Andreæ*, et lib. II, Capitulum cap. 20, *Missam sancti Andreæ* dixerunt.

(86^b) *Quidam sacerdos pagensibus suis*. Id est parochianis, sive vicaneis. Licet enim aliquando pagi nomine provincia veniat, ut apud Gregor. Turon. lib. IX, c. 9, *Pagus Stampensis, et Carno-*

A commemorationem: sed donec, ut ait Apostolus, ipse veniat ad iudicandum efficientiam ipsius rei, vox ista per omnem Ecclesiam adimplet. Et quidem fieri potest ut is qui consecrat, alter Judas sit, cui rex dicat: *Amice, quomodo hæc intrasti* (Matth. XXII, 12.) Is tamen qui non mentitur faciet quod promisit. Hinc itaque ex obliquo unusquisque intelligat, quia vis et pondus excommunicationis, aut admonitionis pondus, per qualemcunque personam fiat, ex Dei majestate pensetur, cuius auctoritate deponitur.

XXII. Spiritualis, juxta Apostolum, omnia dijudicat, sed animalis homo non percipit spiritalia. Quapropter et isti nihil secundum fidem metientes, pro eo quod contemptus eorum non statim per aliquod manifestæ ultionis signum redarguitur, negligunt futurum examen contremiscere, quod ad præsens non experiuntur, et idcirco ad peccandum sunt præcipites, ad corrigendum vero difficiles. Unde scriptum est, quia propter hoc multiplicantur mala in terra, quod non cito profertur sententia contra delinquentes. Et certe tunc pejore ultione damnantur, cum eis nulla adversitate resistitur: quia videlicet ut in Moralium libro XXVI dicitur, eos Deus ad supplicium æternum reservat, quos per temporales afflictiones a suis pravitatibus non refrenat. Hinc scriptum est: *Percussit inimicos suos in posteriora, non in præsentia, et opprobrium, non temporale, sed sempiternum dedit illis* (Psal. LXXVII, 66). Hinc sanctus Noe filium suum reproborum, non in ipso, sed in posteritate seminis ejus damnavit. Non ergo rebelles sibi de impunitate blandiantur, quia nunc Deus magis pœnaliter prævalere permittitur, et manifestæ damnationis indicium est, quando conatibus eorum nullâ contrarietate impediende subsequens favet effectus. Etenim quia, Deus, ut scriptum est, nullum tempus sine testimonio suæ virtutis derelinquit, multos etiam nostra ætate pavenda ultio, punit ut illud fuit. Cum ante hos annos (86^a) sancti Andreæ solemnitas in prima Dominica Dominici Adventus concutrisset (86^b), quidam sacerdos, sicut Turonicæ ecclesiæ præcentor, asserit pagensibus suis utrasque missas audire præcepit. Inter quos erat quidam medicus, qui audita prima missa discessit. Quem cum sacerdos increpasset, grave ei respondit. Et ille excommunicavit eum. At vero medicus ad domum suam iratus discessit, et in contemptum excommunicationis mox potum accepit, atque protinus vexari cœpit quibusque animam exhalaret. Si isti hoc vidissent forsitan timuissent, quibus illa exprobratio congruit: *Generatio prava et adultera signum querit* (Matth. XII, 39). Ut illud Job: *Videntes plagam meam timetis* (Job. VI, 21), *tenuis*, et apud Fredegarium cap. 57, *pagus Tholosanus, Chatorcinus, Aganensis, Petrocoreus*, unde et *pagenses* qui ejusdem pagi sive provinciæ, quemadmodum apud eundem Gregorium lib. VIII, c. 18, et Capitulum lib. III, c. 73. Attamen et *pagus* pro vico sive parochia, et *pagenses* pro vici et parochiæ ejusdem incolis frequenter ponuntur.

quia plerique Deum timere nesciunt, nisi cum vel in se, vel in aliis experta adversitate terrentur.

XXIII. Theodosius imperator ille famosus, sicut Tripertita historia refert, quadam vice a quondam monacho, qui, ut credo, non bene compos mentis suæ erat, pro quadam ejus querela, jam non statim expelierat, excommunicatus est. Et monachus quidem excommunicatione in pictatio descripta, et quo ab imperatore inveniri posset projecta discessit. At imperator non illum gyrovagum (66°), sed cœlestem potius regem, cujus auctoritate solet excommunicatio fieri, in causa considerans, prandere nullatenus, cum quidem incumberet hora, præsumpsit. Multisque episcopis coram astantibus, et cum illo episcopo, ad cujus diœcesim prædictus monachus pertinebat, licentiam dantibus, cogi non potuit ut aliquid gustaret, donec monachus diu multumque quæsitus, et aliquando repertus est, et rogatus ut imperatori licentiam daret. Velim ut istis personis ex obliquo personas componant, quatenus causam a contrario verius discernant. Ecce imperator non qualiscunque, sed Theodosius omni sæculo post se mirandus, observavit excommunicationem non rationabiliter, sed inepte prolatam, neque a quolibet, qui vel tenuem excommunicandi potestatem habuerit, sed a stulto monacho fortuitu injectam. Isti vero degeneres homunciones, nullumque saltem apud vulgares signum honestatis habentes, contemnunt excommunicationem non fortuitam, sed ecclesiastica censura per pontifices decretam. Certe quia dies mali sunt, in quibus, ut ait Apostolus, existunt homines seipsos amantes, qui auditum a veritate avertentes sanam doctrinam non recipiunt. Inde est quod pondus divinæ auctoritatis parvipendunt, et non solum Dei ministros, sed ipsum etiam per eos admonentem more Cain spernunt. Quia vero de uno rege, qui mira humilitate excommunicationem, licet ineptam, observavit, audivimus, nunc de alio quid contigit audiamus.

XXIV. Legitur in historia gentis Angloꝝ, quod quidam episcopus duos fratres Palatinos viros pro repudio uxorum excommunicavit. Contigit autem ut rex ipsius gentis juxta domum ipsorum transiret. Qui multis blandimentis delinitus, ut apud eos ad prandendum diverteret, tandem consensit. Expleto autem convivio, cum jam rediret, obviavit episcopo, qui fratres illos excommunicavit: quem cum vidisset intremuit, et exsilens de equo in media, ut erat, via prostravit se coram episcopo. At ille appropinquans ad eum, ferula, quam manu tenebat, tetigit eum dicens. O rex, non est meum agnoscere tibi, quia contra Deum fecisti, quando te excommunica-

(66°) *Imperator non illum gyrovagum.* Qui sint gyrovagi docet S. Benedictus cap. 1 Regulæ suæ, dum ait: « Quartum genus est monachorum, quod nominatur gyrovagum, qui tota vita sua per diversas provincias ternis aut quaternis diebus per diversorum cellas hospitantur, semper vagi, et nunquam stabiles, et propriis voluptatibus et gulæ illecebris servientes.» Quod et Petrus Damianus attingit epist. 9 libri v his verbis: « In monachico

tis scienter sociasti. Idcirco ista sententia est de te; hoc anno mori habes in domo ipsa in qua excommunicationem contempsisti. Quod et factum est sicut ibi legitur. Ecce rex non potuit hunc reatum nisi moriendo expiare: ecce episcopus nec prostrato regi in pulvere potuit ignoscere. Ex his ergo colligendum est, quia nec ipse episcopus, cujus excommunicatio contemnitur, sine gravissima poenitentia hujusmodi facinus ignoscere potest.

XXV. De signis vero illud sciendum, quia juxta Scripturam: *Unicuique rei tempus suum est sub cælo* (Eccle. iii, 17). Unde sancta Ecclesia signis ad corroborandum suorum fidem in primordiis suis indiguit. Nunc vero constante jamdudum fidei statu signa admodum non requirit. Verum ut internus arbiter cogitationes ex multis cordibus revelet, terribili dispositione priusquam Antichristus appareat, virtutum signa ab eadem Ecclesia subtrahuntur. Nam prophetia absconditur, curationum gratia aufertur, prolixioris abstinentiæ virtus minuitur, doctrinæ verba conticescunt, miraculorum prodigia tolluntur: hoc in libro xxxiv Moralium. Quod idcirco fieri permittitur, ut dum subtractis virtutibus eadem Ecclesia abjectior apparuerit, manifestum fiat qui illam propter spem cœlestium præmiorum, et non propter præsentia signa venantur, et qui sunt illi qui invisibilia, quæ promittii, sequi negligunt, dum signis visibilibus ad ejus reverentiam non incitantur, cum etiam a fidelibus miraculorum divitiæ subtrahuntur. Unde scriptum est de eodem Antichristo: quia faciem ejus præcedet egestas. Satellites ejusdem Antichristi mira facturi sunt, qua videlicet occasione fiet, ut qui Ecclesiam pro solis miraculis venerantur, illius veneratione contempta, ad illorum qui signa fecerint consortium transferantur. Bonis tamen signa omnimodis [modis omnibus] non deserunt, sed in comparatione eorum aut pauca, aut nulla videbuntur. Inde est quod nec ipsa perjuria, quæ tam cito Deus punire solebat, jam manifesta ultione vindicat, imo vere ea, quasi non punienda sint, multiplicari permittit. Nunquid perjuri dicere possunt, quod vel Deus modo non puniat quod ante solebat, vel sancti non ejusdem sint potestatis, ut perjuria super se facta sicut olim puniebant, ita nunc punire nequeant? Possunt utique, sed jam tempus est ut signa cessent. Non utique mirum si contemptum Deus prælatorum vindicare dissimulat, quandoquidem sanctorum injurias tam longanimiter suffert. Sed quia de juramento sese occasio præbuit, quid de hoc Hieronymus in Ezechielis libro v dicat commemoremus. Sedecias rex pactum subjectionis cum rege Nabuchodonosor inierat, sed mentitus est sane ordine, quos in claustris sub abbatis imperio regulariter manere conspiciamus, consequenter utique monachos appellamus: quos autem proprium possidere, indifferenter huc illucque discurrere, solutos legibus juxta propriæ voluntatis arbitrium diffluere cernimus, non monachorum, sed gyrovagorum potius dignos vocabulo judicamus.* Videndum caput de *Gyrovagis*, in Statutis Hugonis abbatis Clun. v.

ad regem Ægypti confugiens. Dicit ergo Ezechiel : *Nunquid effugiet qui solvit pactum? Vivo ego, dicit Dominus, quia adducam eum in Babylonem, et ibi morietur in prævaricatione, qua despexit me (Ezech. xvii, 15, 20).* Sententia sæcularis est, dolus an virtus in hoste requiratur. Quam sententiam solent opponere qui dicunt hostes fraude decipiendos, et quibus ut quiescamus donec jures et pactum in eas sub nomine Dei. Prudentiæ est et fortitudinis, vel decipere, vel superare adversarium qualitercunque potueris. Cum autem te constrinxeris juramento, neque tanquam adversarius decipiendus est, quia non est considerandum cui juras, sed per quem juraveris. Alioquin et illum despicias per quem juras, et hostis fidelior invenitur quam tu, qui propter nomen Dei tibi credidit. Non enim hostem decipit, sed amicum, qui illum decipit cui juramento divini nominis fuerat copulatus. Hoc dictum sit ut Christianis, qui contra Christianum juramentum frangit, quid mereatur hinc intelligat, si fœdus illud quod contra paganos Judæus violavit sic animadvertitur, ut Sedecias avulsis oculis propter hanc prævaricationem in Babylonem cum ducibus suis captivus ductus sit.

XXVI. Ut autem sacerdotalis dignitas propter fidei majestatem ostensione etiam visibilis miraculi commendetur, illud beati Petri ad medium deducatur. Hic beatus Petrus Alexandriæ præsul fuit, et Arium hæreticum ab Ecclesia sua primus ejecit. Cui dehinc instante passionis articulo Christus per somnium nimio splendore fulgens apparuit, indutus videlicet colobio nimis candidissimo, sed usque ad pedes scisso. Quod tamen colobium ambabus manibus ad pectus suum stringens, nuditatem suam quodammodo operiebat. Quem Petrus esse Christum intelligens, cum ingenti horrore attonitus ait : *Mi Domine, quis hoc fecit? At ille ait : Arius mihi hoc fecit, et cætera quæ ille nimis affectuose prosecutus est.* Hic ergo Petrus tempore episcopatus nunquam in cathedra sua sedere voluit, sed super scabellum ipsius cathedræ residebat. Propter quod frequenter clerus et populus contra eum querebatur, sed nequaquam acquiescebat, quoniam quotiescunque thysiasterium ascendebat, splendor igneus de ipsa sede egrediens apparebat, cujus aspectu vir sanctus ita accendebatur, ut nesciret se interdum esse in corpore. Cum autem quadam die clerus et episcopi qui aderant de prædicta sessione quererentur, ille coactus et jam celare non valens : *Quid, inquit, affligitur cor meum? Annon videtis virtutem igneam quæ emiscat de solio illo, et spiritum coruscare non cernitis? Cumque omnes demisso capite tantam rem audientes conticuisent, ille subjunxit : Credite mihi, filioli, si videretis quæ video, tunc cognosceretis, qualis et sacerdotalis virtus, et quæ gratia in ipsis habitat, ad cujus majestatis præsentiam ego territus sedere in eadem cathedra non audeo. Quo exemplo si bene consideratur, cum hinc admodum contemptores*

terreri possent, tum quoque ipsi sessorum non mediocriter contremiscerent. Hoc in ipsius passione refertur.

XXVII. Manebit ergo sanctæ Ecclesiæ sua potestas, et impietas imperii erit super eum. Fidelibus autem de eadem Ecclesia dicitur : *Ponite corda vestra in virtute ejus (Psal. xlvii, 14).* Id est non secundum quod foris apparet, sed mentalibus oculis quæ virtus in ea sit introspectent : semper namque præsto est ille qui promisit : *Ecce ego vobiscum sum (Matth. xxviii, 20), etc.* Unde et illic sequitur : *Ut enarretis quoniam hic est Deus (Psal. xlvii, 14, 15).* Sed et sancti quique pontifices sedibus suis quas aliquando corporaliter tenuerunt, spiritali præsentia semper adesse creduntur. Quod etiam si placet exemplo monstretur. In illa divi Gregorii vita, qua Romani utuntur, multa mirabilia per præsentiam ejus post transitum in illo suo monasterio, cujus in homiliis meminit, patrata manifeste declarantur, e quibus unum est. Quidam nefarius nomine Dominicus quamdam sanctimoniam a se corruptam juxta illud monasterium sibi conduxit, cumque hospitio latrina deesset, trabeculas, quæ fontem sancti Gregorii senserant, infelix abstulit, et latrinam aptavit. Cum sequenti ibidem nocte dormiret, comprehensus est a duobus quasi cubiculariis atque ligatus : quos cum interrogaret cur se ligarent et tam crudeliter impellerent : Propter fornicariam, inquiunt, te sanctus papa jubet in audientiam duci. Forte tunc Joannes pontifex Romanus pridie contra Saracenos perrexerat : cujus absentiam reus ille recordatus, dominus, inquit papa, nunc in urbe non est, et quomodo me ligari jussit? At illi dixerunt : Si papa Joannes hinc abiit, sanctus Gregorius hic remansit, qui more solito urbem perlustrans cum hic veniret, septa sui fontis a te propter meretriculam reperit dissipata. Ille excitus cum jam internis febribus arderet duodecimo die expiravit. Qui Zachariæ quidem qui monasterio præerat objurgationem contempserat, sed Gregorium loco esse præsentem atque singula quæque perscrutantem, quod non suspicabatur, moriendo probavit.

XXVIII. Quisquis igitur ex fide vivit, Christi vel sanctorum ejus præsentiam revereatur, et non præconem contemnat ; si etiam, quod absit, vitæ merito contemnendus fuerit, sed judicis potentiam reformidet. Licet enim talis judicandi locum teneat, cujus vita loco minime concordat : quisquis tamen regiminis gradum sortitur, locum apostolorum in ligandi atque solvendi auctoritate suscipit. Et idcirco sicut in homilia Evangeliorum vigesima sexta sancti Gregorii dicitur : *Utrum juste an injuste liget pastor, pastoris tamen sententiæ gregi timenda est, ne is et qui subest, et cum injuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiæ ex alia culpa mereatur.* Pastor ergo sicut de omnibus judiciis suis, rationem vero judici redditurus, vel absolvere indiscrete timeat, vel ligare : subditus vero ligari timeat, vel injuste. Qualiter

autem praelati vel sibi, vel subditis vivant, aut A
qualiter quaedam levius, quaedam asperius corri-
gant, quaedam dissimulent, nec tamen crescere
sinant, in libro Pastoralis manifeste disseritur. Hic
tamen ex libro xxvi Moralium illud commemore-
tur, si a pravorum correptione cessaverint, ipsi
pro eis punientur. Et quot regendis subditis qui-
sque praest, tot apud districtum iudicem animas
solus ad reddendam rationem habebit, cum forte
de sua sola vix sufficiat. Subditos quoque tanto
liberiores in divino examine praelati reddent,
quanto hic eorum culpam sine vindicta non dese-
runt: ipsi vero tanto obligatiores fiunt, quanto in
his qui committunt, nec verbi quidem injectione
ab aliquo lacerantur.

XXIX. Pravorum perversitas exigit, ut contra B
contemptum eorum tanta dicantur, accepta vide-
licet occasione de Cain, cujus isti sequaces sunt
qui Dei ipsius admonitionem contempsit: qui et
culpam confitere noluit, sed et timide respondit
dicens: *Nunquid custos fratris mei sum* (Gen. iv,
9). In quo facto genitorem suum Adam imitatus
est, qui ad poenitentiam requisitus mox admini-
culum excusationis adjunxit, dicens: *Mulier quam
dedisti mihi, dedit mihi, et comedi* (Gen. iii, 12).
Excessum suum latenter intorquens in auctorem,
quasi ipsi qui mulierem dederat, occasionem de-
linquendi praebisset. Hinc est quod ex illa radice
ramus hujus erroris usque nunc in humano gene-
re protrahitur, ut quod quisque male agit, aut
excusando levigare, aut argumentando defendere C
conetur. Et certe peccare non debuimus, sed uti-
nam post ruinam resurgere conaremur, et culpam
defendendo non multiplicaremur. At miserabili
modo quo spiritus peccando longius a veritate
disjungitur, eo nequius obduratur. Et culpa quae
terrere mentem debuit, magis hanc extollit. Porro
autem de Cain adhuc aliquid contra ejus imita-
tores dicamus. Ille vagus et profugus deguit, et de
istis dicitur: *Ambulabunt in vacuum et peribunt.*
In vacuum ambulat qui nihil secum de fructu
sui laboris post mortem portant. Qui et profugi
sunt, quia vitam praesentem sequentes fugiunt
alternam, istam invenientes, illam perdunt. Alius
namque adipiscendis honoribus, alius multipli-
candis facultatibus, alius promerendis laudibus D
anhelat; sed cuncta haec quisque aut ante mor-
tem perdit, aut moriens deserit. In vacuum ergo
laborat, et vagus vitam suam percurrit, qui secum
ante iudicem nihil ad promerendam animae salu-
tem portat. Quoquo enim modo culpa prodeat, ita
semper eidem subacti sunt, ut vel recte nor inci-
pant, vel si inceperint fracti in ipso conatu ad
consuetam pravitatem redeant. Ille primogenitum
suum Enoch vocavit, atque ex nomine ejus civita-
tem quam condidit appellavit. Enoch *dedicatio*
dicitur. Et omnes iniqui quanto longius a caelesti
haereditate divisi sunt, tanto profundius in hac
vita quae prima est cordis radicem figunt. Et cum
scriptum sit: *Ne discumbas in primo loco* (Luc.
xiv, 8), se in primordiis dedicant, ut hic ad pun-

ctum floreant, et a sequenti patria funditus
arescant.

XXX. Quorum studia haec sunt, contra praecpta
Conditoris indurescunt, pravis desideriis succensi,
nec suis mortibus aliquando parcunt. Inanem glo-
riam etiam cum vitae detrimento quaerunt. Bonos
vero dictis et factis persequuntur, et etiam gladiis.
Spem in semetipsis ponunt; contra flagella Con-
ditoris insensibiles existunt. Mortalia non mortali-
ter cogitant; habendi cupiditatem nullo congestu
lucrorum finiunt. Inter quaslibet amaritudines ad
voluptatem carnalis desiderii recurrunt; corpus
quantum possunt epularum diversitatibus nu-
triant, maestitiam locorum blandimentis demul-
cent. Ne despecti videantur, dignitatibus se inal-
tant; potestatibus cunctos transcendere gestiunt.
Qui vero astutiores sunt, corda sua discunt machi-
nationibus tegere, sensum verbis velare, irrogata
mala multiplicius reddere, simplices irridere. Haec
veteris hominis prudentia est, quae a pueris pretio
discitur, in juvenibus usque roboratur: hanc qui
sciunt, caeteros despiciunt; qui nesciunt, in aliis
urbanitatem putant. Hi superna quae amiserunt,
nec plangunt, nec recogitant; ingenitam liberta-
tem non recolunt, semetipsos in his, ad quae pro-
jecti sunt, deserunt. Exsilium quod patiuntur
more patriae diligunt, et cum miseri sint ipsas mi-
serias amant, seque inter eas in bonis esse putant.
Ita ab exordio vitae usque ad finem in iniquitate
perdurantes omni tempore per augmentum mali-
tiae contra semetipsos ictus ingeminant, quibus
succisi in aeternum ruant, qui aeternam patriam
non amant, quia sufficere sibi credunt, si eis sup-
petant bona temporalia quae cupiunt: et si in his
succrescunt, felices se et munitos putant: et ita
ubi carne requiescunt, ibi mentem extinguendo
sepeliunt. Quisquis itaque haec et alia quamplura,
quae ob prolixitatem omittimus, in se deprehendit,
veterem hominem cum suis rationibus necdum se
deposuisse cognoscat, sed ad illam civitatem, cu-
jus rex diabolus est, etiam si audire non patitur,
factis prodentibus pertinere probatur.

XXXI. Justus Abel sicut in se regem caelestis
Hierusalem Christum cum omni collectione ele-
ctorum significavit, sic in agno quem obtulit
innocentiam eorumdem electorum expressit. Ut
enim de studiis ejusdem innocentiae quiddam
commemoremus, quicumque inter eos perfecti
sunt, nihil callida simulatione simulant, quia
loqui dupliciter ignorant. Non se student re-
rum abundantia fulciri, non per dignitates sae-
culi honorabiles ostentari, non cultu vestium
pompare, non in his quae extra se sunt gloriari;
honorari metuunt, non despici; corpus continen-
tia tenuant, mente et moribus pinguescunt.
Pro justitia contumelias suscipere gaudent: inju-
rias non facere, sed tolerare luerum putant.
Sed et alia hujusmodi gerentes Deo quidem
placent, oculos autem Cain offendunt, quia sa-
pientes et cultores hujus mundi abjectos, et quasi
mortuos deputant, quos non carnaliter secum vi-

vere cernunt. Quod in illo juvene signatur, quem A Dominus cum a dæmonio liberaret, ita paululum jacere permisit, ut a multis mortuus diceretur, quoniam qui spiritaliter vivere nesciunt, eum qui immundis desideriis caret, inutilem penitus atque extinctum arbitrantur. Unde Job ait : *Deridetur justis simplicitas* (Job xii, 4), quia videlicet dum foris idem justus temporali gloria non resplendet, eis qui nulla bona nisi carnalia pensare sciunt, in despectu venit. Unde bene Moyses electorum voce ait : *Abominationes Ægyptiorum immolabimus Domino* (Exod. viii, 26). Ægyptii dedignantur oves edere, sed quod illi abominantur, hoc israelitæ Deo offerunt, quia simplex humilium vita Deo in sacrificium vertitur, quam superbi et duplices faitutatem putant esse. Fraternalis cædis Cain spirans B Abel foras egredi suadet; foras autem egredi est, neglectis cælestibus bonis exteriora quærere. Ad quod videlicet agendum nonnulli qui appetitui terrenorum succumbunt, eos vero qui æterna sequi videntur inflectere, vel solo exemplo, vel etiam verbis solent. Quos uxor beati Job evidenter expressit, quæ verba blasphemie viro suasit. Nam et hi propter professam fidem intra sinum Ecclesiæ fidelibus admisti sunt, quos eo imitabiles pene sibi faciunt, quo eos usque ad fidei cubile recipiunt. Sed quisquis vult crudelitatem Cain evadere, studeat internis desideriis jungi, cesset exteriora per exempla pravorum ambire. Nam ille in Evangelio latrones non incurreret, si ab Hierusalem, quod est visio pacis, non exisset, neque filiam Jacob rex C terræ corrupisset, nisi illa ad videndas illius regiones mulieres processisset. Hinc de eodem Jacob dicitur : *Quod simplex in habitaculis habitavit* (Gen. xxv, 27). Esau vero, quem Deus odio habuit, vir gnarus venandi fuit.

XXXII. Patitur autem Deus innocentem Abel ab impio Cain jugulari, quem tamen ipse suscepit : quoniam electorum est hic mala perpeti, hic diversis modis flagella sustinere, quibus reservatur de hæreditate gaudere æterna. Nam si filii, et hæredes. Filii vero esse ex ipsa afflictione noscuntur juxta illud : *Flagellat omnem filium quem recepit* (Hebr. xii, 6). Licet enim non sit filius omnis qui flagellatur, tamen nullus est filius qui non flagellatur. Mali vero sine verberibus relinquuntur, ut sicut in libro xxiv Moralium dicitur : Saltem hanc vitam sine pœnis ducant, qui ad tormenta sine fine quæ sunt mala agendo festinant. Nequaquam enim retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Eant igitur reprobi, et desideria sua inulte consumant, quia certe ad reatus testimonium Deus convertit etiam ipsum tempus, quod eis ad pœnitentiam tribuit, et iram quam nunc retinet quandoque irretractabiliter infundit. Quod ex afflictione bonorum colligitur, quos cernimus et pia agere et crudelia multa tolerare. Nam districtus judex quanta illic animadversione ferit quos reprobat, si hic tam districte cruciat quos amat ? Hinc Petrus ait : *Tempus est ut incipiat judicium*

de domo Dei (I Petr. iv, 17). Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio ? Peccata quippe nequaquam divina severitas inulta remanere permittit, sed ira judicii a nostra hic correptione inchoat, ut in reproborum damnatione conquiescat. Propter utrosque enim Job ait : *Si impius fuero, væ mihi est ; et si justus, non levabo caput* (Job x, 15), saturatus afflictione et miseria. Impius namque caput hic levat, qui prosperis hic fulcitur, sed quod sequitur non evadet ; superbia enim ejus æterna ultione feritur. Justus vero oppressus miseria caput levare non sinitur, sed transitoriis doloribus expiatus ab æterno verberibus liberatur.

XXXIII. Caput itaque justis Abel in mortem premitur, et impius Cain in effrenatione suæ voluntatis abire sinitur, ut in illo felix bonorum adversitas, in isto malorum infelix prosperitas monstraretur. Fit enim plerumque ut sicut ille tunc, sic nunc unusquisque malus, cum a jugo divinæ servitutis collum mentis excusserit, in perpetratione cujuslibet reatus agendi facultatem habere permittatur. Qui dum sub divinis præceptis non restringitur, dum in agendis malis impia libertate potitur : interdum licere sibi putat omne quodlibet, unde bene de eo scriptum est : *Quasi pullum Onagri liberum se putat* (Job xi, 12). Onager dicitur asinus agrestis. Agrestia vero animalia libertatem habent et ire quo volunt, et quiescere quando volunt. Qui ergo implere mala quæ desiderat per effrenatam libertatem quærit, pullo onagri esse similis concupiscit, talis videlicet quia ad aliud non reservatur, sub disciplina quasi agrestis bestia non restringitur. Homo autem qui ad sequentem vitam dicitur, necesse est profecto, ut in cunctis motibus sub disciplinæ dispositione religetur, et quasi domesticum animal loris vinctum serviat, atque æternis dispositionibus restrictus vivat.

XXXIV. Ipse autem verus Abel cunctas nostræ tribulationis molestias consolans, mirabili compassione totum ex potestate sustinuit, quod nobis ex necessitate sustinendum novit, ut nos homines quod ex merito culpæ patimur, non refugiamus, cum ille qui Deus est ex sola condescensione tanta sustinere dignatus est. Non itaque puto quemlibet tam præsumptuosum, ut quasi de singulari merito, vel digniori natura præsumens, præsentem vitam sine molestiis quærat sibi disponi, cum ipse quoque auctor vitæ, sine dolore passionis ab eadem vita non exiit. Quibuslibet enim virtutibus polleat, qui digna est vita peccatorum, si ejus et vita pro nobis flagello subjacuit, quæ subdita nulli peccato fuit ? Ut enim aliquid sub exemplo dicamus, Baruch discipulum Jeremiæ prophete divina vox redarguit, eo quod cæteris in captivitate transmigrantibus quietem sibi quærere præsumpsit. Alioquin diverso itinere ambulat Christianus miles, si gaudia et delectationes quærit, cui dux suus vias amaritudinis ostendit. De quibus viis scriptum est : *Omnes vias ejus intelli-*

gere noluerunt (Job xxxiv, 27), videlicet superbi A exempla humilitatis quæ præbuit imitare despexerunt. Omnis enim actio quam per incarnationis suæ mysterium Christus Dei sapientia gessit via est, et ordo vivendi : qui venientibus ad se tot vias præbuit quot exempla monstravit : de qua sapientia scriptum est : *Quia clamitat stans in mediis semitis* (Prov. viii, 2), quæ nimirum investiganda nobis fuerat si se occultare vellet. At nunc in mediis semitis figit gradum, ut in ipsam impinguamus, et nolentes ; et quam videre negligimus, tangamus offendentes. Sane qualis est via quam ostendit ? utique humilitatis : de qua ipse dicit : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi, 29). Quid enim in hac vita aliud quam dejectionem intuentium oculis ostendit ? B Nostræ enim perditionis fut origo superbia diaboli. Ut ergo redemptionis instrumentum fieret humilitas Dei, ad hoc non solum visibilis, sed etiam despectus apparuit : ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum probra, passionum tormenta mortemque toleravit, ut humilis Deus doceret hominem non esse superbum. Propter humilitatem namque solam veraciter edocendam, is qui est æstimatione magnus super omnia, parvus inter omnia fieri dignatus est. Hæ sunt ergo viæ ejus, quas superbi intelligere nolunt, quoniam abjecta quæ pertulit pati despiciunt. Sed easdem vias unicuique humili intelligere est hoc nosse, quia per hæc infima transitur ad summa : scire quod oporteat adversa patienter tolerare, mansura perseveranter exspectare, ut exemplo ejus quem pati oportuit, C et ita intrare in gloriam suam, æterna quæretur gloria, temporalibus opprobriis comparata.

XXXV. Istæ duæ generationes, vel duæ civitates, quæ, ut dictum est, a duobus Adæ filiis exortæ sunt, in quatuor generationibus partiuntur : ut autem secundum illud exemplum quo malorum auctor Cain primogenitus fuit, et unusquisque nostrum primo malus est, et postea per gratiam baptismi fit bonus, nunc primo de malorum generatione dicamus. Ipsa in duobus generibus dividitur. Habet enim aperte malos, ut sunt omnes potentes pauperum oppressores, quibus hoc proprium est, ut vel deliciis se dilatent, vel potentiam divinitus acceptam ad aliorum læsiones exercent, vel se per voluptates dissolvant : et si faciendi D effectus deest, voluntas tamen agendi semper in eis est. Unde et semper inest in eis reatus, quoniam pravis desideriis indesinenter implicantur, et quia pauperes quoque despiciunt, ut supra dicitur, bene de eis scriptum est : *Lampas contempta apud cogitationes divitum* (Job. xii, 5). Quo loco divitum nomine cuncti designantur, qui superbis apud se cogitationibus tument. Plerique enim rebus ditantur, qui dum se operibus abundare conspiciunt, veras Dei divitias non requirunt ; et qui contra meritum ditati bonis ad amorem Conditoris provocari debuerunt, magis contra illum suis donis pugnant. Aliis vero res terrenæ non suppetunt, sed tamen apud se super-

biunt, et amore divitiarum semper inæstant. Quos videlicet quia vitæ sequentis amor non humiliat, inter pravos divites morum protervia addicit : at sicut in libro x Moralium dicitur, nihil in ultione judicii discrepat, utrum rebus an solis moribus intumescant : qui scilicet quoslibet humiles, qui terrena in usu, non in desiderio habentes, sequentem vitam diligunt, vel opprimunt, vel despiciunt : cum ipsi utique aut rebus terrenis, aut solis desideriis moriuntur.

XXXVI. De his scriptum est : *Væ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram in præsentibus* (Luc. vi, 24) : hi autem fastidientes propria, aliena concupiscunt : aut concupita adipisci non valentes, instigantis avaritiæ tumultu vastantur. De quibus in Moralium libro iv dicitur : O quam difficile ad requiem tendunt, qui tam duris cogitationum tumultibus, dum in hoc mundo sublimari volunt, in corde comprimuntur ! Hinc scriptum est : *Væ qui multiplicat non sua : usquequo aggravat contra se densum lutum ?* (Hab : c. ii, 6), per lutum namque terrena figurantur. Densio igitur luto se aggravat, qui terrena multiplicat, qui se avaritiæ, quæ est idolorum servitus, oppressione coangustat ; hinc item : *Judicium durissimum his qui præsumunt fiet* (Sap. vi, 6). Unde et in Evangelio Veritas dicit : *Cui multum datum est, multum ab eo requiritur* (Luc. xii, 48). Rarum itaque valde est, ut qui aurum possident ad requiem tendant, dum per semetipsam Veritas dicat : *Difficile qui pecunias habent in regnum cælorum intrabunt* (Matth. xix, 23). Nam qui hic multiplicandis divitiis inhiant, quæ alterius vitæ gaudia sperant ? Quod ut Redemptor noster valde rarum quidem, ut ex solo miraculo, per se tamen fieri posse monstraret, ait : *Apud homines hoc impossibile est, apud Deum omnia possible sunt* (Luc. xviii, 27), et cætera. Quoniam ipse potens est in eis tumorem cordis reprimere, et ambitum concupiscentiæ refrenare. Ex solo enim divino miraculo id posse fieri monstratur, quandoquidem hoc quod fieri nullatenus potest ad exemplum deducitur, cum Dominus ait : *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum* (Matth. xix, 24).

XXXVII. Est autem et aliud malorum genus, eorum videlicet qui habitum religionis assumunt, sed vel multis vitiis publice, vel quibusdam occulte se subdunt. Unde beatus Job voce dolentis Ecclesiæ dicit : *Effudi in terram viscera mea* (Job xvi, 14). Nam quia viscera in humano corpore interiora sunt, viscera Ecclesiæ vocantur, qui religionis habitu induti ad intima ejus sacramenta deservire debent. Cum ergo malignus hostis quosdam ex eis ad sæcularia desideria vel negotia pertrahit, ejusdem Ecclesiæ viscera infundit in terram, quia illos in infimis conculcat, qui ad hoc vocati sunt ut spiritalibus inhaerent. De his iterum scriptum est : *Sub ipso erunt radii solis* (Job xli, 21) : quod tunc fit, cum hi qui intra sanctam Ecclesiam, altiori gradu vel

acumine sapientiæ resplendere videntur, aut diabolicis suasionibus, aut terrenis potestatibus prave duntaxat agentibus se submitunt, oblique cælestium terrena ambiunt. Hinc iterum dicitur: *Sternit sibi aurum quasi lutum* (Job xli, 21), id est, eos qui spirituales videntur conculcat quasi carnales. Præterea auri nomine nitor gloriæ temporalis exprimitur, sicut per prophetam dicitur: *Calix aureus Babylon* (Jer. li, 7). Quid enim Babylonis nomine, nisi hujus mundi gloria designatur? qui calix aureus dicitur, quia dum pulchra esse ostendat temporalia, stultas mentes in sua concupiscentia debriat, ut falso speciosa temporalia appetant, et invisibilia vere pulchra contemnant. Hoc aureo calice prima sponte sua debriata est Eva, quam omnes utique imitantur, qui in ecclesiasticis disciplinis positi, sæcularia quælibet blandimenta sicut illa in paradiso suscipiunt. Toties igitur Leviathan qui hæc facere perhibetur, vel radios solis, vel aurum sibi sternit quasi lutum, quoties aliquos de habitu religionis per quædam vitia tamquam sæculares supplantat. Hinc item dicit: *Absorbebit fluvium, et non mirabitur, et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus* (Job xl, 18). Per fluvium sæculares, per Jordanem ecclesiastici viri designantur. Neque enim magnum putat si illos devorat, qui terrenis concupiscentiis impulsus, deorsum quasi fluvius fiunt: sed magno opere satagit, ut in ecclesiastico gradu positos absorbeat, quos et per suæ calliditatis insidias, tanquam Jordanem deglutiens, necat aliquando. Hinc

XXXVIII. Electorum quoque generatio in duobus generibus distinguitur. Unum genus est perfectorum de quibus dicitur: *Mites addunt in Domino fortitudinem* (Isai. xxix, 19). Et item: *Justus mundis manibus tenebit viam suam* (Job. xvii, 9). Aliud autem nondum perfectorum, de quibus Ecclesia redemptori suo dicit: *Imperfectum meum viderunt oculi tui* (Psal. cxxxviii, 16), quasi diceret: Eos etiam qui in meo corpore vias perfectionis pleniter assequi non possunt, a tuæ misericordiæ respectu non repellis. Utrumque genus ad supernam requiem Job pertinere conspiciens ait: *Parvus et magnus ibi sunt* (Job iii, 19). Quotquot ergo perfectiores sunt inter hujus vitæ molestias, nequaquam ad murmurationem prosiliunt, et divitiæ si affluent, nullatenus cor apponunt, sed utraque tanquam citius transitura parvipendunt. Pensant enim a quo laqueo lapsi sunt: a qua videlicet beatitudine, ad quantam miseriam in primo parente ceciderunt. Et idcirco vitæ hujus prosperitatem sicut brevem et egenam despiciunt: et licet de presentibus ærumnis doleant, intuentes tamen quid districtus judex de futura gehenna peccatoribus comminetur, has tanto patientius tolerant, quanto post hoc exsilium æternam si murmuraverint subsequi mortem expavescunt. De bonis vero

A quæ forte gesserint non se extollunt, quia sollicitè pensant quales ante qualem judicem stabunt, et isdem judex bona quam subtiliter discutiat, mala vero quam districtè puniat. Qui, sicut in libro viii Moralium disseritur, perituros se absque ulla dubietate præsciunt: si remota pietate judicentur. Et quia certissime sciunt, quod in hac vita nec debent habere requiem nec possunt, hoc salubre consilium interim assumunt, ut terrena desideria deserentes ad cælestia se extollant: sed hæc agentes, paterna tamen adhuc flagella sentiunt, ut tanto perfectiores ad cælestem hæreditatem veniant, quanto eos pie feriens disciplina etiam quotidie de minimis purgat.

XXXIX. Propter hæc autem quæ in præsentia patiuntur, et propter illa quæ in futuro metuunt, sed et propter salubre consilium, ut dictum est, quod reperiunt, bene ex eorum persona Jeremias Domino dicit: *A facie manus tuæ solus sedebam, quoniam comminatione replesti me* (Jer. xv, 17). Per faciem unusquisque cognoscitur, per manum operatio designatur: solus sedet, qui tumultu carnalium desideriorum non frequentatur. Facies ergo Dei vocatur cognitio manus experientia percussio, quia sicut comminatus fuerat, hominem pro originali culpa multavit, et etiam in ærumnas hujus vitæ projecit. Comminationem vero est terror sequenti adhuc supplicii, quod peccatoribus intentat. Itaque propter comminationem ejus solus a facie manus Domini sedet, qui per experimentum vindictæ illius, quæ pro originali culpa mortalibus infertur, quantum timenda sit sequens pœna cognoscit, quæ non resipiscentibus comminatur, et idcirco superbire jam non audet, nec turbis carnalium desideriorum sese miscere. Job propter præsentis angustiarum punitiones dicit: *Sagittæ Domini in me sunt, propter sequentes vero subinfert: Terrores ejus militant contra me* (Job vi, 4). Hinc Psalmista propter utrumque: *In me, inquit, transierunt iræ tuæ, et terrores tui conturbaverunt me* (Psal. lxxxvii, 17). Quod idcirco dicitur, quia jam aliud de damnatione patimur, id est iras quidem, sed tamen transeuntes, quoniam isti dolores cito finiuntur. Sed hoc fit gravius, quod inter dolores istos æterna supplicia quæ comminatur, quorum terrores merito nos conturbant, formidamus. Omne igitur quod perfectos quoslibet viros affligit, tanto minus refugiunt, quanto id culparum suarum expiationem credunt. Et omne quod præterit, licet prosperum sit, tanto sensibus eorum vilescit, quanto et transitorium est, et ipsi ad aliud tendunt, quod semel adeptum nunquam amittitur. Bona igitur hic oblata, nec pro magno suscipiunt, nec illata mala valde pertimescunt. Sic utuntur temporali subsidio, sicut viator utitur aut umbra, aut lecto; pausat corpore, sed mente ad aliud tendens recedere festinat: sic et hi gressum cordis figere in transitoriis refugiunt, ne delectatione itineris sequestrentur a statione æternæ mansionis. In propriis enim gaudere desiderant, et idcirco in loco peregrinationis suæ felices esse recusant. Hinc est quod in electorum

prole Henoch, qui dedicatio interpretatur, septimus nascitur, quia videlicet electi post sex hujus vitæ ætates, in supernam Hierusalem tanquam lapides vivi dedicabuntur. Cain vero, ut supradictum est, primogenitum Henoch appellat: quoniam iniqui se in primordiis quasi dedicant, dum in hac vita radicem cordis plantant. Cum Dominus dicat: *Cum vocatus fueris ad nuptias, ne discumbas in primo loco* (Luc. xiv, 8).

XL Est et aliud genus bonorum, sed minus perfectorum, qui penetrare spiritalia non valentes, quinque sensibus corporeis deprimuntur. Quos videlicet quinque sensus quia Christianorum exercitus duce Jesu debet in corpus suum reprimere, bene Josue designat, qui reges quinque in re promissionis terra dudum regnantes ad speluncam velut antrum corporis fugientes interfecit. Sed imperfecti quique dum eisdem sensibus adhuc succumbunt, tanto minus amant eum qui fecit omnia, quanto in his amplius quæ facta sunt illigantur. Aliena quidem non quærunt, illatam injuriam vel nolentes portant. Rebus propriis contenti sunt, et humiliter vivunt; sed tamen curam propriæ domus gerunt, de filiis cogitant, eisque hæreditatem servant. Qui tamen inter eos sollicitiores sunt, divini judicii memores, misericordiam pauperibus impendunt; et si omnia relinquere non possunt, vel ex parte qua prævalent misericordes fiunt, et curam carnis cum animæ cura partiuntur. Sed quid de eis erit, si nullus ad regnum nisi qui summis virtutibus præditus est perveniet? Adest quippe et his consolatio sua. Nam cum ferculum regis Salomonis in typo Ecclesiæ describeretur, inter ligna Libani et columnas argenteas, et inter reclinatorium aureum ascensumque purpureum per quæ videlicet excellentiores quippe in eadem Ecclesia militantes designantur, additum est quia media charitate constravit propter filias Hierusalem. Verum quia hoc pro nostra infirmitate dicitur, ex hoc aperte claret, quod non propter filios, sed propter filias Hierusalem inesse charitas perhibetur. Quid enim aliud per sexum femineum, nisi infirmitas mentium figuratur? Quisquis igitur mente infirmus est, charitatem habeat, diligat Deum et proximum quantum potest, et quæ bona sunt valde cum charitate faciat, quia licet exterioribus implicetur, tamen si charitatem habuerit, ad Dei ferculum pertinebit, sicut Psalmista ait: *Benedixit omnibus pusillis cum majoribus* (Psal. cxiii, 13), quoniam qui imperfecti sunt et pusilli, si in quantum cognoscere valent Deum ac proximum diligunt, ipsi quoque licet minori loco, in

sanctæ Ecclesiæ ædificatione tamen sunt ponendi. Discutiant ergo se quisque fideles, et si repositum aliquid in corde suo de fructibus charitatis invenerint, Deum sibi interesse non dubitent.

XLI. Quia vero sese occasio præbuit, hoc ex verbis beati Augustini de charitate dicendum videtur: Divinarum, inquit, Scripturarum multiplicem abundantiam latissimamque doctrinam sine ullo errore comprehendit et sine ullo labore custodit, cujus cor plenum est charitate. Quapropter quisquis vult novo mandato vetus extinguere peccatum, cupiditati contrariam teneat charitatem, quoniam ille tenet et quod patet, et quod latet in divinis sermonibus, qui charitatem servat in moribus. Hieronymus in epistola ad Galatas refert, quod sanctus Joannes evangelista, cum jam senex esset, et discipulorum manibus ad Ecclesiam deferretur, hoc solum semper in collecta proferebat: Filioli, diligite alterutrum. Discipuli vero pertæsi, quod eadem semper audirent, dixerunt: Magister, quare semper hoc loqueris? Quibus respondit dignam Joanne sententiam: Quia præceptum Domini est, et si solum fit, sufficit hoc. Sciendum sane quia sicut nostris temporibus omnia pene suum ordinem perdiderunt, plerique prodigas rerum suarum expensas charitatem nominant, cum res ad inanem gloriam profuse dispensæ, comestio vel effusio magis dicendæ sunt quam charitas. Qualibus enim res disperendiæ sint ipse Dominus docet, qui ait: *Noti invitare eos qui te reinventent* (Luc. xiv, 12). Sed omnes econtra cum vix parum quid non solum vestimenti, sed etiam cibi ac potius Christo in paupere tribuant, potentibus tamen etiam accepta mutuo dispensant: quod videlicet non est charitas, sed effusio. Nam recte charitas solis indigentibus est expendenda; et non solum amicis, sed etiam inimicis beneficia. Porro autem sicut hæc vita media est inter cælum, quo soli boni consistunt, et infernum quo soli mali traduntur, sic utriusque partis cives indifferenter habet. Unde utraque generatio vel temporalibus bonis pariter utitur, vel malis pariter affligitur, diversa tamen fide, diversa spe, diverso amore, donec ultimo judicio separentur, et percipiat unusquisque suum, finem cui nullus est finis. Quia seriem vero verborum qualitercunque digestam ad hoc usque deduximus, ut has generationes, licet in prosperis et adversis communiter procurrentes [percurrentes], tamen pro diversitate meritorum diversos fines habere dixerimus, librum hunc istuc finiamus.

LIBER SECUNDUS

Dies præstituti jam fluxerant; et gaudebam, fateor, quod sub occasione brevis temporis vestræ jussionis

munia licebat brevitate concludi; quandoquidem stulto genus consolationis est, ut si tacere nescit,

vel parum loquatur : cum repente solito brumosior A hiems ingruit, illasque sui dieculas ita inasperavit, ut plus de aprico quam de itinere nobis cogitandum videretur. Tum vero patim prædictæ hiemis inclementia, partim sanctorum qui instabant dierum reverentia, domnus abba interim iter nostrum remorari concessit. Lectis tamen quæ jam digesta erant, et paucis contra eos qui pravorum deteriorantur exemplo repertis, placuit aliqua adhuc subrogari. Verum ego non satis confidam, quod hoc saltem audire dignentur, quippe quoslibet, nec sanctum Evangelium ut oportuerat revereri : tamen ea spe jussionem aggrediar, ut in aggere testimoniorum, quo superbi filii juxta præceptum Moysi lapidandi sunt, vel lapillum me gaudeam jactavisse.

I. Boni igitur, ut dixeramus, nunc mala quælibet vel bona cum malis hominibus sentiunt, licet hi asperius et frequentius mala patiantur, bonis vero restrictius utantur. Qui tamen sic et prosperitate et adversitate utuntur, ut in rebus prosperis si eis consolatio, ne frangantur adversis, et in rebus adversis exercitatio, ut non corrumpantur prosperis. Mali vero ad hoc cupiunt habere securam vitam ut perditis sinceris moribus, remoto omni molestiarum asperitate defluant. Neque enim propterea cupiunt habere pacem, et omni genere copiarum abundare, ut his bonis bene utantur, hoc est honeste, sobrie, temperanter, pie ; sed ut infinita varietas voluptatum insanis effusionibus exquiratur, secundisque, rebus ea mala orientur in moribus, quæ sævientibus priora sint hostibus, et hoc sit quieta vita, ut possit esse secura nequitia. Quicumque autem ditiores sunt, student semper divitias augere, quæ et quotidianis effusionibus sufficiant, et per quas pauperiores sibi subdant, quos ad clientelas sui fastus obsequentes habeant: quibus ipsi pauperiores causa saturitatis libenter se subdunt, et hos quibus prævalere non possunt, per eorum, quibus a hærent, audaciam violenter opprimunt : hinc propter hujuscemodi satellites, et eos quorum patrocinio tuentur, scriptum est de utroque malo divite : *De lateribus ejus a ruina dependet (Job xv, 27)*. Jam vero in tali satellitio stupra impune multiplicantur, convivia læta frequentantur, ubicunque libuerit et potuerit, die noctuque luditur, bibitur, vomitur, diffluitur, saltatur, cum scriptum sit : *Væ his qui morantur in vino (Prov. xxiii, 30)*. Et item : *Noli esse in convivio potatorum (Prov. xxiii, 20)*. Et : *Væ his qui carnes conferunt ad vescendum (Ibid.)*. Et item : *Ducunt in bonis dies suos (Job. xxi, 13)*. Quibus utique timendum fuerat, et inter pocula cogitandum hoc quod illic sequitur : *Et in puncto ad inferna descendunt (Ibid.)*. Hi nimirum in Evangelio per ficulneam designantur, de qua Dominus quæritur dicens : *Ut quid etiam terram occupat ? (Luc. xiii)* quia de quolibet perverso potente pene jam requisitio Deo non est, Postquam enim se perdidit hoc solummodo quæritur, cur et alios gravet in mortem. Sicut enim terra sub arbore solis

radiis privata sterilis est, sic subjecti favoris ejus exemplo depressi a lumine veritatis permanent alieni. Tales vero quique justo Dei judicio frequenter ita deseruntur, ut perversa quælibet potenter faciant, et tamen hic feliciter vivant ; sicut de quolibet eorum Scriptura dicit : *Cucurrit adversus Dominum erecto collo (Job xv, 26)*, idem in malo opere obstaculum de adversitate non habuit. Et item : *Vidi stultum firma radice (Job v, 3)*, quasi firma radice stultus attollitur. Quoniam hic temporali felicitati fulcitur, et adversis non eliditur, contra infirmos etiam sine repugnatione prævalet, bene agentibus ex auctoritate principatus sui contradicit, ad majora commoda ex pejori semper actione succrescit, et unde vitæ viam deserit, inde ad tempus locupletior vivit.

II. Mos est autem non solum malorum, verum etiam bonorum, sed tamen minus perfectorum ; ut eorum intentio vel sensus juxta hoc quod forte viderint informetur. Nam læta videntes hilarescunt, pro tristibus constrictantur. Unde fit, ut cum pravorum gloriam cernunt, eadem gloria delectentur et magnum aliquid æstimantes in corde nutent, et ut talia mereatur exoptent. Hinc ipsa Veritas dicit : *Væ mundo a scandalis (Matth. xviii, 7)*. Item Psalmista : *Dum superbit impius, incenditur pauper (Psal. x, 2)*. Et Job ex voce plangentis Ecclesiæ dicit : *Ad nihilum redacti sunt omnes artus mei (Job xvi, 8)*. Sicut enim per ossa fortes, sic per artus infirmi quique designari solent. Artus ergo Ecclesiæ ad nihilum rediguntur, quoniam ex imitatione pravorum in hoc sæculo succrescentium, infirmi quoque deteriores fiunt: videntes felicitatem malorum bona temporalia appetunt, dum præsentī prosperitate enervati, Deum, qui vere est, desiderare negligunt. Quod videlicet historialiter expressum est, quoniam cives Babylonis filios Jerusalem captivos abduxerunt, et item, quoniam *filiū Dei*, id est, filii Seth, *videntes filias hominum*, id est filias Cain, *concupierunt eas (Gen. vi, 2)*. Nam et nunc isti exterioris gloriæ specie decepti, nimis diligunt, quod pulchrum foras viderint. Pulchra autem videtur præsentis vitæ gloria, quæ in personis pravorum tanquam in filiabus Cain sese infirmorum oculis ad concupiscendum ostentat. Unde, sicut supra dictum est, calix aureus appellatur.

III. In eadem autem gloria maxime divitiæ videntur appetendæ. Quia videlicet sanitate, et vita, et siti, et fame, et patria, et propinquis, amicisque, et omnibus omnino quæ sunt commodiores eas esse pluribus visum est. Et ista sententia non solum terra marique servatur, ut Joannes Chrysostomus ait, sed usque ad ipsas nubes ascendit ac sidera. Quæ videlicet non tam sententia jam est, quam flamma, quæ totum istum vastat orbem terrarum. Et qui exstinguat quidem nullus est, qui vero accendant et magis magisque inflamment, omnes. Favent autem huic malo non solum illi qui ab eo capti sunt: sed et qui nondum videntur illuc ingressi. Nam et ipsi

divites, etiam si totum orbem possibile esset considerari a singulis, adhuc tamen in desiderio ejus arderent. Pauperes vero dum cupiunt divitibus exæquari, insatiabilem concupiscentiæ rabiem patiuntur, insaniunt, et furiunt, et idem morbus diversos singulis generat languores. Et intantum amor pecuniæ omnem fatigat animam, ut neque amicitiarum, neque propinquitatis, interdum etiam nec conjugis, aut amoris filiorum det locum. Quibus affectibus inter homines nihil præfertur. Hic amor ipso melle dulcior videtur: et cum ei qui manus illi dederint mille foveas paret, expetitur tamen, et desideratur ab omnibus, ac per innumeros labores et mores lætantur se vel ad ejus januam quandoque pertingere. Et si quis eos ad meliora, et ad regnum Dei, quod intra nos est, querendum persuadere tentaverit, refugiunt, et insanum putant, et quasi phrenetici ad hoc quod insaniam suggerit magis se submitunt. Summa igitur aviditate amplexantur umbras, et stringunt ventos similes videlicet pueris ludentibus, vel certe stultiores. Illi forte turmam verberibus agitant, vel quemlibet alium ludum per ætatem fragilem delectantes, avelli ab eo nolunt. At isti tanto inexcusabiles sunt, quanto scienter in nihili confidunt, et in cæno ejus tanquam sues volutari delectant, infeliciores utique et turpiores illis animalibus quæ cæno vescuntur existentes.

IV. Sed utinam sicut Phinees de anathemate Achar imprecatur, soli illi corruissent, qui secundum principem mammonæ vivere decreverunt: et non etiam filii lucis huic sæculo conformarentur contra Apostolum; sed, quod nimis dolendum est, ipsi filias Cain, relictis bonis celestibus, amplecti gestiunt, id est divitias, delicias, voluptates, obsequelas, atque libidines ulciscendi. Qui utinam vel ad Dei comminationem terrerentur, vel quia tunc dixit: *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis (Gen. vi, 3)*, vel quia nunc dicit: *Filii regni mittentur in tenebras exteriores (Matth. xxi, 13)*. Et postquam semel audivimus: *Ego elegi vos de mundo (Joan xv, 19)*, non domum subjiciam principi mundi; quia nimirum necesse est nos esse, aut in mundo quem Deus per Filium reconciliat sibi, aut in eo qui, juxta apostolum Joannem: *In maligno positus est (Joan. v. 19)*. Ut enim Hieronymus in epistola ad Ephesios perhibet, mox ut aliquem principes tenebrarum supplantant, suo mundo cui principantur adnectunt. Viderit ergo qui talis est, quantum sint novissima illius pejora prioribus. Nam ut verbis Joannis ex supra dicto libro utamur, pene sine venia habendi sunt cuncti quos hujus mundi gloria decipit. Cum enim videant apud eam cruenta omnia, periculisque ac mortibus et præcipitiis plena, nec si tamen suæ cupiditati frenum imponunt, cumque eam stipari cernant sodalibus pessimis contumeliis dico, opprobriis, livore, insidiis criminationibus et perniciosissimis curis, metu jugi timore frequenti, et millealiis hujusmodi infaustis consortibus, velut sanguinum corona circumdari; adhuc tamen amo-

ribus ejus insaniunt; fructum autem in his nullum alium reperiunt, nisi interitum, et perniciem, penamque perpetuam. Et tamen eadem gloria in contemptu gloriæ cœlestis a pluribus amatur, atque fit exspectabilis. Idcirco dignum est, ut atrocius judicentur; quippe qui et oblatam Dei gratiam fastidiunt, et quod malum non ignorant eligere malunt. Tanta namque est eorum qui decipiunt stoliditas, ut non solum eos ratio nulla ab hoc interitu revocet, sed nec evidentia quidem indesinentur pereuntium exempla deterreant. Quin potius cum sciant quod omnes qui ejus umbraticam pulchritudinem diligunt, a mundi primordio eadem gloria fallat, tamen hanc amplectari inexplebili desiderio gestiunt; quæ videlicet illos ita falso jactamine illicit, tanquam fœda meretrix, quæ nigredinem suam fucatis quibusdam coloribus occultat, lascivorum oculos captat. Cum igitur perfecti boni malis admisti sunt: ita juxta Psalmistæ vocem, discunt operam eorum, ut illud impleatur quod dictum est: *Væ mundo a scandalis (Matth. xvii, 7)*.

V. Quisquis vero sanum sapit, oportet ut pravorum gloriam ex fine consideret, qui sicut in Moralium libro iv disputatur, eo atrocius in tormentis obruuntur, quo altius in peccatum elevantur. Transit quod extollitur, permanet quod punitur; honorantur in via, in perventione damnabuntur; et quasi per amœna prata ad carcerem perveniunt, dum vitæ præsentis per prospera ad interitum tendunt. Et quidem boni cum quoslibet gloriosos aut mori aut dehonestari conspiciunt, quia humana gloria nihil sit cum gemitu fateri solent dicentes: *Ecce quia nihil est homo (Job xvi, 8)*, quod nimirum rectius dicent si tunc interitum cujuslibet potentis cogitarent, cum eum in flore prosperitatis vident. Tunc namque considerandum est quo cursu felicitas transvolet, cum ante humanos oculos quasi permanens pollet. Nam gloriam morituri nihil esse in ipsa jam morte pensare pravi quilibet possunt: tunc enim ei etiam derogant qui hanc et usque ad mortem sequentes amant. De his atque eorum imitatoribus scriptum est sub typo scilicet illius pravæ generationis: *Longe fiant filii ejus a salute, et conterantur in porta (Job v, 4)*. Porta est ultima dies judicii, quia per ipsam intratur ad regnum. Stulti igitur vel eorum filii, id est, imitatores, ante portam superbiunt, sed in porta conterentur, quia nunc prosperantur, sed in judicio ferientur. Qui enim tunc renuit Deum per disciplinam habere patrem, malens esse filius hujus regni, tunc per adjutorium habere non merebitur ereptorem, sed in porta conteretur. Sane quisquis vel de utraque generatione, vel de utroque gradu vitæ hujus amore captus est; partibus ejus favet, et dehortatorium verbum non libenter auscultat.

VI. Sciendum vero est quod eadem genera sic mista sunt, ut in quibuslibet fidelium gradibus procurrere pariter inveniantur: quoniam quousque ventilabrum judicis agitetur, grana cum paleis ne-

cesse est in arca præsentis vitæ simul contineri. Porro contra eos abhinc agitur, qui factis sæculo fidem servant^s mentiri Deo per habitum religionis noscuntur. Si igitur infirmi fideles in sæculari habitu pravorum deteriorantur exemplis, non utcunque mirum est; hoc omnimodis execrabilius videtur, si religionis professores, quibus, ut ait Apostolus, *Eloquia Dei credita sunt* (Rom. III, 2), carnalibus desideriis contigerit ancillari, relictis cœlestibus terrenis inhiare, contempto Deo mammonæ servire. Quod quam execrabile sit ipsa prophetici sermonis invectio palam demonstrat, qua Deus comminatur dicens: *Si fornicaris tu Israel, non delinquas tu saltem Juda* (Ose. IV, 15). Decem namque tribus filiorum Israel a domo David, quondam ad idololatriam recesserunt; attamen tribus B Juda, tanquam in domo David consistens, divinæ servitutis cultum diutius retentavit. Per decem ergo tribus multitudo sæcularium, per unam vero numerus ecclesiasticorum, qui brevior est, exprimitur. Quantumlibet autem sæculares tanquam illæ decem tribus a divinis legibus exhorbitent, ministri tamen Ecclesiæ tanquam tribus Juda Christo debuerant inhærere. Namque de illis decem tribubus, veluti de his qui nunc verbo non opere fidem tenent, est illa Dei querimonia dicentis: *Adversatrix Israel abiit, et fornicata est sibi* (Jer. III, 8). Et statim, ut ecclesiasticos, qui imitatione sæcularium deteriorantur, exprimeret, qualiter per exempla Israelitarum domus Juda ceciderit, subdit dicens: *Et vidit prævaricatrix soror ejus C Juda, quod mœchata esset adversatrix Israel, et quod dimissem eam, et dedissem ei libellum repudii: non timuit; sed abiit, et fornicata est etiam ipsa* (Ibid.). Quæ omnia nunc implentur, cum ad imitationem carnalium ministri Ecclesiæ devolvuntur; cum similiter eos superbia erigit, avaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia angustat, ira inflammat, discordia separat, invidia exulcerat, luxuria inquinans necat. Et item ipsi per quos sæculares corrigi debuerant, eos ad contemptum mandatorum Dei per sua mala exempla instigant. Et cum debuerant lucere, ut ait Apostolus, in medio nationis pravæ, ut eos resplendere facerent, magis illorum exempla sequentes tenebrescunt, ut scriptum est: *Erit sicut populus sic sacerdos D* (Isa. XXIV, 2). Sed solerter intuendum est, quod ex voce Dei dicitur: *Quia sic dimisi eam*; et quod additur, *dedi ei libellum repudii* (Deut. XXIV, 3). Nam vel quoslibet sæculares, quasi Israelem, vel quoscumque in habitu religionis positos, quasi Judam tunc Deus dimittit, cum eos, ut scriptum est, secundum desideria cordis eorum sinit: sed cum eos securitas post culpam sequitur, cum nulla disciplina vel increpatio ad cor suum revocat, etiam libellum repudii accipiunt, ut tamquam conjux adultera a conjunctione Domini separentur, et quod volunt faciant, quatenus ad æterna

(867) *Monasticum schema, videlicet cucullam.* Sic Petrus Venerabilis lib. II. Mirac. c. 23, ubi de Matthæo Clun. monacho qui fuit et Albanensis

PATROL. CXXXIII

supplicia profundius ruant. Unde necesse est ut vel istos, vel illos tunc consideremus amplius miseriore, quoniam eos conspiciamus in culpa sua sine flagello derelictos, et quanto post iniquitatem prosperantur, tanto perditioni proximiores. Hoc in duodecima Ezechielis Homilia.

VII. At superiori libello, cum de violentis loqueremur, cum superbia et luxuriam commemoravimus, de malitia tacentes. Hi ergo qui post professam religionem ad carnales nequitas devolvuntur, primo per superbiam capiuntur. In qua, ut scriptum est *Omnis perditio sumit initium* (Tob. IV, 14), quæ eis maxime per hoc subrepat, quia dum redditibus Ecclesiæ, vel donariis fidelium ditati incrassantur, recalcitrant, et quia in labore hominum non sunt, tenentur ideo superbia: deinde plenam manum habentes vitium illius purpurati divitis incurrunt, quotidie videlicet splendide epulari, et cultioribus vestibus gestientes pompari. Tum quoque suæ professionis obliiti luxuriæ manus tradunt. Apud quos utique, juxta illud comici, *Venus frigeret, si Cerere et Baccho non abundasset.* Cujus ruinæ descensionem ipsa quoque membrorum demonstrat positio, cum videlicet cor viri superbia tumet spiritus, deinde venter, postremo genitalia collocantur. Superbia est spiritus, reliquæ duæ carnis. Quæ duæ postquam hominem illexerunt, eo difficilius deponuntur quo dulcius utuntur. Jam vero hi tales contra Apostolum secundum carnem viventes de corporea nobilitate gloriantur: qui si pro certo Dei filios se esse crederent, nunquam post divinos natales nobilitatem admirarentur terrenam: et cum scriptum sit: *Ne gloriaris in vestitu unquam* (Eccli. XI, 4), isti quod audent faciunt. Nam genus quidem vestimenti, quod religioni dedicatum est, penitus propter humanam reprehensionem abjicere erubescunt, colores tamen et mollitiem studiose querunt: quamvis nonnulli etiam abbates, ut apertas etiam inimicitias inter se et sanctam regulam protestentur (867), monasticum schema, videlicet cucullam, induere dedignantur. Et certe sicut in libro Geronticon dicitur, eadem datur gratia in monachico habitu, quæ et in albis baptismi. Et sicut beatus Hieronymus in epistola ad filiam Mauricii perhibet, grandis divinæ gratiæ contumelia est mundani et sæcularis ornamenti præfatio, et crimen est post chrismatis sanctificationem cujuscunque specie terrenæ creaturæ caput vel corpus ornari, quod jam cœlesti splendore refulget. Ille dives quem ad magnam exprobrationem Christus ornatum purpura et bysso commemorat, non legem aut prophetas audierat, et tamen de appetitu vestium vituperatur. Istis ergo quid in judicio dicturus est idem Christus, quoniam etiam monachi atque sanctimoniales hoc appetunt, quod non solum a laicis, verum etiam ab eorum conjugibus apostoli prohibent? Unde Petrus: *Quarum*, inquit, episcopus, loquitur: « Suo, inquit, quo nunquam a monacho caruerat, cilicio prius, dehinc monachali cuculla vestitur. »

est non extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus sed qui absconsus cordis est homo (I Petr. III, 3, 4.) Et Paulus: Mulieres similiter in habitu ornato, cum verecundia et sobrietate ornantes, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa, sed quod decet mulieres, promittentes castitatem, et bonam conversationem (I Tim. II, 9, 10).

VIII. Si ergo sic a conjugatis inhibetur, quantum nefas est, hoc aut sancti habitus viros, aut sanctimoniales appetere? Sanctus Germanus ad Genovefam inter alia: Si, inquit, sæculi hujus vel exiguus decor tuam superavit mentem, æternis et cœlestibus ornamentis e rebis. Hinc dominus Martinus brevi quidem, sed magni ponderis sententia, mulieris honestatem complexus: Summa, inquit, virtus est mulieris nolle videri. Cyprianus episcopus de virginibus sic ait: Serico et purpura indutæ Christum induere non possunt; auro et margaritis, et monilibus adornatæ, ornamenta cordis et corporis perdiderunt. Quod si Petrus, inquit, mulieres admonet coercendas, quæ excusare soleant cultus suos per maritos: quanto magis id observare virginem fas est cui nulla ornatus sui competit venia, nec derivari in alterum possit mendacium culpæ, sed sola ipsa remaneat in corpore? Sed quæ ejusmodi sunt, non sanctam illam vocem beati Cypriani recipiunt, quin potius irritam faciunt fidem Christi, et scortatorum oculis se magis comunt. Qui scilicet scortatores, ut ait beatus Hieronymus in epistola ad matrem et filiam, quando audent uxores Christi sponsas frequentius respectant: loquuntur nutibus, et quod minus licet ardentius affectant. Minus, inquit, licet, quia quanto detestabilius est infringere sacrosanctam quam plebeiam domum, tanto soekestius est sponsam Christi quam uxorem proximi violare. Certe cum una ex duabus sororibus viro conjungitur, et illi fidem servat; cur altera, quæ Christo desponsatur, eandem ei reverentiam non custodit? Verum ut in eadem epistola sequitur: Istæ nitidulis vestiuntur, oblitæ quod Christus in Zacharia sordidis vestibus legatur indutus. Siquidem istis pulchra vestis animæ lascivientis indicium est: per terram trahitur ut statura procerior videatur, de industria dissuitur, ut aliquid appareat quod amet. Calcæi nigelli et nitentes stridore suo oculos lascivos in sævos excitant appetitus. Capilli parum defluunt, et recolliguntur. Collum et guttur defluente palliolo casu nudatur, et quasi videri noluerint operire festinant. Hæc Hieronymus. Plura referre pudet. Sed in his omnibus et hujusmodi, non secundum filium virginis, sed secundum veterem hominem ambulat. Nam, ut ait Job, omnis istorum, vel istarum dulcedo, vermis. Licet enim in hac vita superfluo cultu carnem ornari gestiant, illud tamen libri Ecclesiastici restat, quia *vestietur pannis dormitatio* (Prov. XXIII, 24). Et ut in eodem item dicitur: *Qui se jungit fornicariis erit nequam, putredo et*

vermis hæreditabunt illum, et tolletur de numero anima ejus (Eccli. XIX, 3). Bona vero cœlestia sponsi, quæ pro his emendicatis perdunt, æterna sunt, et talia sunt, ut adhuc nec ad Pauli quidem auditum pervenerint, nec ad cor ejus ascenderint, quamvis ad paradysum raptus fuerit.

IX. Etenim pulchritudinem corporis certis quibusdam et naturalibus terminis Deus clausit; animæ autem pulchritudinem liberam fecit, et nulla sub necessitate conclusit. Nam etsi etiam corporei decoris potestatem Dominus in nostro permisisset arbitrio, sollicitudo nobis immineret superflua, atque in his quæ nihil prodesse omne vitæ nostræ tempus occuparem. Ex quo cultus animæ necessario negligetur. Quippe qui etiam nunc, ubi nulla nobis potestas est conferendi aliquid corporis decori, hoc tamen agimus, et hoc studemus, ut speciem corporis omnimodis excolamus, dum colorum fucis, vel compositione, crinium vel oculorum rotatu vel, varietate vestium, diversisque aliis et exquisitis conferre aliquid, ut dixi, decori corporis cupimus; sed quanto magis conveniebat nobis, ut ad cultum animæ operam daremus? Nam corporea pulchritudo in pelle solummodo constat. Nam si viderent homines hoc quod subtus pellem est, sicut lynces in Boetia cernere interiora feruntur, mulieres videre nausearent. Iste decor in flegmate, et sanguine, et humore, ac felle, consistit. Si quis enim considerat quæ intra nares, et quæ intra fauces, et quæ intra ventrem lateant, sordes utique reperiet. Et si nec extremis digitis flegma vel stercus tangere patimur, quomodo ipsum stercoris saccum amplecti desideramus? Auctor quippe natararum Dominus licet multa dignitate hominem condiderit, tamen in hac corruptibili vita plura nos pati permittit, per quæ superbiam carnis retundat. Inde est quod pilus hominis in cibo vel potu repertus magis fastidit; et pulices de pulvere emergentes, minus quam pediculos, qui ex humore corporis nostri prodeunt, super nos videri abhæremus. Ut autem noverimus quod ipsa qualiscunque sit pulchritudo corporis, non de carne, sed de anima est, pensemus quam delectabile sit cadaver hominis, quia potius quantum horrorem videntibus se incutiat. Anima quippe pulcherrima recedente, pulchritudo quam carni dederat tota recedit. Sed isti vel iste qui auctori turpitudinis se superbiendo submitunt, nihil secundum religionem fidei nihilque secundum rationis honestatem discernunt, et idcirco sola quæ carnis sunt sapiunt, non quæ spiritus Dei.

X. Antequam fides Christi claresceret, antequam mundus alteram vitam sciret, ubi vel æternum regnum pro bonis, vel æterna gehenna pro malis recipitur, non valde mirum erat si se mortales mundialibus illecebris substernebant. At nunc cum non solum per omnes sanctos ab origine mundi prælatos, sed etiam per se ipsum Dei Filius de virgine natus ab eisdem illecebris nos compescat, et ad cœlestes delicias tantopere appetendas persuadeat,

mira est, vel potius misera hæc nostra dementia, ut eligamus emendicatis et egenis pruritibus ad modicum lætari momentum, magis quam in omnimoda gloria sociari sanctis in æternum. Sed quid fiet? utique quod Judex ipse comminatur dicens: *Qui contemnunt me, erunt ignobiles (I Reg. II, 30)*. Et item: *Despexistis omne consilium meum, et vocavi, et renuistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo. Cum irruerit repentina calamitas, quando venerit super vos tribulatio et angustia. Tunc invocabunt me, et non exaudiam, eo quod exosam habuerint disciplinam (Prov. I, 25-29)*. Sed, ut item scriptum est, sola vexatio intellectum dabit auditui, quia videlicet cuncta quæ nunc in Scripturis audient, quæ quasi non intelligant, contemnunt, donec per tormenta puniri incipiant, tunc ad memoriam reducent, tunc mens eorum exæstuat, tunc infructuosæ poenitentis ignibus se inflamat. Qui, ut scriptum est, *utinam, dum licet, intelligerent, ac novissima providerent (Deut. xxxii, 29)*. Alioquin tale est ac si alicui proponatur utrum velit, per brevem quidem, sed petrosam viam paululum incedere, et ita inter regios pueros ad regale prandium intromitti? an magis velit cum scurris et damnatis per floridum pratium ludendo pergere, et ad finem prati mortem subire? Ille vero non finem, sed qualitatem itineris cogitans eligat magis suavem viam, per quam citius veniat ad horrendum exitum. Isti sane nonnulla bona faciunt, ac interdum vivere secundum disciplinam proponunt, sed semper ad consueta mala replicantur. Esse quippe humiles volunt, sed sine despectu; esse contenti prosperis, sed sine necessitate; esse casti, sed sine maceratione corporis; esse patientes, sed sine contumeliis; adipisci virtutes quærunt, sed consequi non possunt, quia labores earum refugiunt. Unde bene scriptum est: *Involuta sunt semitæ gressuum eorum (Job. vi, 18)*, quia virtutum studia aut non appetunt, aut si appetierunt, fracti in suo conamine, non ea consequuntur. Hinc item: *Væ peccatori ingredienti duabus viis! (Eccli. II, 14)*.

XI. Nulla lex olim præter naturalem stupra cohibebat, et tamen tanto studio resecabatur, ut rex Abimelech diceret: *Poterat aliquis coire de populo cum uxore tua, et induceres super nos grande peccatum (Gen. xxvi, 10)*. Et Thamur, quæ de Juda conceperat, flammis adjudicata est, eo quod in viduitate mæchata videretur. Lucretia quoque gentilis Romæ matrona, cum esset a Tarquinii filio violenter oppressa, patruo suo ac viro facinus ad hoc patefecit, ut stupratorem persequerentur; porro ipsa confusionem non sustinens, seipsam interfecit. Et, ut ad sanctos veniamus, Job sine legali præcepto inter gentiles degens ait: *Pepigi fœdus cum oculis meis, ne quidem cogitarem de virgine (Job. xxxi, 1)*. Non solum subaudis de alterius conjugæ, gentiles itaque sic etiam sine lege. At istæ Christo desponsatæ sunt, quibus et viri ad injuriam sponsi irretractabiliter se inserunt, et ipsæ eis impudenter se ingerunt. O quales istæ lampades obviam sponso!

tenebuntur certe pocula plena, sicut in Apocalypsi legitur, fornicationum. Item Job ait: *Si deceptum est cor meum super mulierem (Job. xxxi, 9)*. Qui ut magnitudinem tanti facinoris ostenderet, subjunxit: Quam enim partem haberet in me Deus desuper? Et illos quidem sola vis naturalis legis coercebat. At nos multis et validis conditionibus ligemur, si omnino iufrenes non fuisset. Nam ut de multis pauca perstringam, Christus jam de Virgine natus est, exhibeat sibi sponsam non habentem maculam aut rugam, sed virginem, ut ait Apostolus, et castam. Jam levavit signum crucis in nationibus, et protestatur dicens: *Qui non bajulat crucem suam quotidie non est me dignus (Luc. xiv, 27)*. Crucem vero bajulat, qui corde et corpore castus carnis curam in desideriis nequaquam facit. Quomodo igitur crucem bajulat qui carnem suam a concupiscentiis non crucifigit? Apostolus enim cultores ventris, non portitores, sed inimicos ejusdem crucis appellat. Nos parentes nostri, sicut Abraham obtulit Isaac, et Anna Samuelem, Deo in sacrificium obtulerunt. Nos templum Dei quod esse ipsi debuimus violantes, et oblationem ejus commaculantes idem nosmetipsos, in fermentum conversi sumus. Naaman Syrus in tantam habuit reverentiam locum in quo nomen Dei invocabatur, ut de Israel terram cum burdonibus portaret. Nos in atris ecclesiæ consistentes, in terram sanctorum, juxta quod propheta plangit, iniqua gerimus: *In terra sanctorum, inquit, iniqua gessit (Isa. xxvi, 10)*. Sed sequitur: *Ideo non videbit gloriam Domini (Ibid.)*. Vox ad Moysen: *Locus, ait, in quo tu stas, terra sancta est (Exod. III, 5)*. Qui etiam non est ausus respicere contra ignem, et ecce plus est in altare, ad quod nos impure et irreverenter accedimus. Nam ignis ille non erat Deus, sed creatura, ex qua vox Dei resonaret; hic vero corpus Christi est, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis. Verum quia de sacri loci reverentia sese occasio præbet, dicendum videtur quid ante hos annos in Carrilocensi monasterio contigerit. Quidam vassus nomine Riche-rius ibi metu inimicorum confugerat, qui in cella, quæ ecclesiæ adhæret, nocte dormiens cum uxorem suam cognoscere vellet, ita sicut canis eidem inhæsit, ut nullatenus ab ea divelli posset. Cum igitur se ita teneri sensisset, succlamavit, rumor subitus increpuit. Accurrerunt omnes. Illi tam metu quam verecundia vehementer confusi sunt. Monachos vocari fecere, quanta potuerunt munera loco sancto dederunt. Cum diu esset a monachis oratum, sibi redditi sunt. Filium ejus, et fratres ego novi; ab his qui interfuerunt hoc audivi. Sicut autem ipsa res edocet, complexus conjugum, quia licitus erat, temporaliter punitus est ob illicitam illius sacri loci præsumptionem, ubi gerebatur. At vero incestorum in sanctis locis patratum ob hoc in præsentem minime plerumque plectitur, quia tantum est, ut non transitoria, sed æterna ultione feriri debeat. Econtra vero quantum sacrati loci reverentia prosit, hoc satis valet exemplo pervideri. Quidam

rex Longobardorum, sicut in ejusdem gentis historia legitur, in cœmeterio cujusdam ecclesiæ sancti Joannis sepeliri se fecit, hæreticus tamen perseveravit. Cujus tumulum quidam fur effringens, ornamenta cum quibus, ut rex, sepultus fuerat, asportavit : eidem vero sanctus Joannes per visionem dixit : Cur ausus es corpus ipsius hominis contingere ? fuerit licet non recte credens, tamen mihi se commendavit. Quia ergo hoc facere præsumpsisti, nunquam in meam Basilicam deinceps ingressum habebis. Quod ita factum est : Quotiescunque enim voluisset beati Joannis oratorium ingredi, statim velut a validissimo pugili guttur ei feriretur, sic subito retro ruebat impulsus. Si ergo reverentia sancti loci contra violatorem sepulcri illius hæretici sanctus Joannes ita indignatus est, quantum putas et Deus et sancti ejus irascuntur adversus quemdam qui sancta loca quolibet modo commaculat ? Totus mundus sancta Scriptura, quæ nos peccare prohibet, illustratur. Totus Dei testibus, qui hanc observaverunt, plenus est : de quibus, ut supra dicitur, ait Job : *Instauras testes tuos contra me* (Job. x, 17). Scilicet quia tot in judicio testimonium contra nos dabunt, quot legem Dei, quam nos contemnimus, sine præcepti etiam constrictione servaverunt. Igitur tot causæ frenare nos debuerant, videlicet et fœdus imitandæ castitatis, quod cum suis militibus filius virginis tanquam dux et prævius iniit, et conditio portandæ crucis, et consecratio, qua vel a parentibus, vel a nobis Deo initiamur, et professio sancti propositi, sed et locorum reverentia sacratorum, et vicinitas tantæ majestatis, quæ in altaris mysterio continetur, nec non et Scripturarum auctoritas divinarum, atque tantorum et ante legem et post legem exempla sanctorum.

XII. Constat autem etiam nunc post redemptionis gratiam illa sententia, qua dicitur, quia *omnis caro prona est ad malum* (Levit. xvii, 14). Licet enim filius virginis ad hoc apparuerit, ut opera diaboli destrueret, et libidinem, quam patriarcha Jacob, filium plangens, feram pessimam vocat, a suis dilectoribus truncaverit : adeo tamen adhuc in silvis nostrarum cogitationum eadem bestia sævit et fremit, ut vix reperias qui naufragium pudoris tutus evadat. At vero cum ipse filius virginis respicit terram cordis nostri, et facit eam tremere, et dicit, fluctui cogitationum carnalium tanquam mari : *Hucusque procedes, hic confringes tumentes fluctus tuos* (Job. xxxviii, 11) : respiscit quisquis illuminari meruerit, et æternam gehennam, quam in agonio [matrimonio] voluptatis cemparat, sollicitè contremiscit. Sed si consideraverit quod Apostolus fornicationem jubet fugere, et quod Jesus ab eo, quem sanaverat, non possit in turba reperiri, et quod sanaturus alium de turba seorsum hunc apprehenderit, et ob hoc a turba vitiorum et pessimis complicibus, tanquam a Sodoma cum Loth profugere voluerit, et aliorum, quo forte peccanti libertas aliquatenus refrenetur, secedere voluerit : mox omnes quasi diaboli satellites contradicunt,

A loci sui desertorem appellant, cum tamen si pro temporali honore quolibet adipiscendo quovis discedere voluerit, favent omnes, et adhortationem, vel etiam munerum adminicula præbent ; et non desertorem, sed suæ humilitati provisorem censent. Et certe locus fidelium paradus est, vel quilibet alius, quod tutius via, qua ad paradus reditur, teneri potest. Quem locum toties deserimus, quoties peccamus. De illa desertione nemo quæritur ; ista vero ob id opponitur, quia dum præsentia corporalis in illo tali diligitur, quantum ejus anima peccando supernis oculis absentetur, omnino non curatur. Nec mirum si Ægyptii filios Israel ne Deo servire possint impediunt. Sane postquam communis Dominus, cui prorsus ubique servitur, Pharisæos redarguit, eo quod nec ipsi intrent, nec alios intrare sinant : saltem hac increpatione coerciti suas contradictiones debuerant isti refrenare, et vel Ægyptios imitari, qui divinæ formidinis pavore concussi, non solum dimiserunt Israel, sed etiam ornamenta præstiterunt. Quod quidem et isti dehortatores facere solent, illis duntaxat qui pro aliquo temporali commodo discedunt, quos, ut supra dictum est, non desertores putant, sed suæ salutis provisores. Scriptum quippe est : *Vos qui in Austro habitatis occurrите sitienti cum panibus* (Isa. xxi, 14). Ac si diceretur, eos qui charitatis ardore fervetis, ei, qui Dominum fontem vivum quærere nititur, adjutorium præbete. Verum si Jacob ad patrem redire cupiens obstinationem Laban reditum ejus impedire molientis deprehendit, oportet ut hanc clanculo fugiens, vel humano consilio frustretur. Hoc est enim prudentem esse sicut serpentem, qui vulnere caput maxime subjicit ; si te eo subducas, ubi caput, quod Christus est, conservare possis. *A domesticis tuis, inquit, cave* (Eccli. xxxii, 26). Si ergo dixerint : necessarius es confratribus vel propinquis tuis : respondebis : Bonum est visitare pupillos, ita tamen ut immaculatum te custodias ab hoc sæculo. Et Apostolus Jesum sequi jussus, nec patrem sepeliri permittitur quidem. In libro septimo Collationum Joseph eremita sufficienter edisserit quod ille fidem suæ professionis rectius servat, qui se ad eum locum contulerit, quo Dominicæ fidei præcepta plenius adimplere potuerit. Et revera quale esset, si quis naufragium dehortaretur, ne vel tabulam arriperet, vel si ramum truncaverit, quem forte manu de gurgite emergens apprehenderit, vel certe si ei qui ceciderit suadeat, ut postquam semel corruit, ibi deinceps jaceat, cum Psalmista dicat : *Nunquid qui cadit, non adjiciet, ut resurgat ?* (Psal. xl, 9.) Et utinam saltem tali horrore locum ubi anima corruit exsecræmur, tamque pertinaciter ab ejus lapsu resurgere conaremur, ut videlicet illum vitaremus ubi corpore labimur. Hoc contra eos dictum sit, qui desertores appellant illos, qui locum ubi peccandi libertas est, derelinquentes, tuti Deo famulari desiderant.

XIII. Sed ut ad filias Sion delicatas redeamus, quæ in Isaia propter mollitiem non filii, sed filiæ no-

minantur, et erecto collo compositoque gradu incedere notantur: Durum est, inquiunt, quod jubetur, fragiles sumus, qui et paganorum irruptionibus, et multis aliis augustati pressuris, nequaquam valemus servare propositum: sed si fragiles sumus, humiles per hoc esse decet. Nam quid superbit terra et cinis? Si oppressi, comessationes et indumenta pretiosa inde suppetunt? An vestis, cui Deus nativum dedit colorem, non valet frigus arcere nisi tingatur? Aut sine concubitu non potest vivere homo? sed forte intolerabilem quis causatur ardorem. Et ubi est illud? *Non patietur vos tentari super id quod potestis? (I Cor. x, 13)*. Respondeat sanctus Hieronymus excusationibus in peccatis. Dicit enim in epistola ad Demetriadem: Neque enim alia causa facit difficultatem bene videndi, quam longa consuetudo peccandi quæ nos ita tenet addictos, ut quamdam vim naturæ videatur habere. Miramur cum non nobis desidiosus, sine labore, quasi ab alio sanctitas conferatur, qui nullam boni consuetudinem fecimus. Malum namque vetus impugnat voluntatem novam; quidquid primum in te institueris, hoc manebit. Quapropter usus inolevit ut pueri vel puellæ spiritalibus studiis mancipientur, priusquam sæcularibus blanditiis illicerentur. Sed proh dolor! iniquitate jam superabundante, res in contrarium versa est: schola virtutum facta est amphitheatrum vitiorum. Ibi vitia discuntur magis, ubi dissuesci debuerant. Quid, quod tergiversamur, et naturæ fragilitatem opponimus Deo, quasi nesciat ille quales non fecit, et oblitus nostræ humanæ fragilitatis imposuerit homini mandata quæ ferre non possit? O cæcam insaniam et profanam temeritatem! Dupliciter quippe Deum videmur incusare. Neque enim justus qui posse dedit, impossibile aliquid imperare potest; neque qui pius est, hominem condemnaret pro his quæ vitare non potest. Et quomodo staret quod ipse perhibet: *Jugum meum suave est? (Matth. xi, 30)*. Hanc itaque justo iniquitatem, nec pio crudelitatem ascribamus.

XIV. Quid autem sit, quod plerique nec resistendo vitiis contraire possunt. Psalmista requisitus insinuat, nam quasi de sola matre vitiorum sollicitus ait: *Veniat mihi pes superbiæ (Psal. xxxv, 12)*. Et quod ipsa totius ruinæ causa et occasio sit subdendo manifestat, dicens ibi idem: *In superbia ceciderunt, qui operantur iniquitatem (Psal. xxxv, 13)*. Qui igitur operatur iniquitatem foris, prius per superbiam corrumpitur intus. Quo contra electi de Deo dicunt: *Qui docet nos super jumenta, et super volucres cæli erudit nos (Job xxxv, 11)*, quia videlicet dum eo inspirante cogitant quid sunt, nec eos fragilitas carnis velut jumenta dejicit, nec in superbia spiritus quasi volucres elevat. Qui enim carne labitur in luxuriam, more jumentum prosternitur: qui mente extollitur, quasi alta petit ut avis. Si enim pie spiritus sub Domino premitur, ut supra dictum, illicite care super spiritum non elevatur. Quod si

A ille auctorem superbiendo contemnit, jure et a subdita carne contemnetur. Ergo virus libidinis de radice, et de merito nascitur elationis. Quod cum ita sit, tunc anima per originem culpæ more jumentorum in luxuriam cadit, cum superbiendo more volucrum ultra quod debuit elevat. Hinc est enim quod vel is qui stare videbatur cadit, vel is qui lapsus est, resurgere nequit. Hinc est itaque quod longa continentia repente solvitur, et plerumque virginitas in senili ætate vitiatur. Sic elatio nimirum debet fieri: ut qui se superbiendo ante oculos Dei extollunt, usque ad jumentorum similitudinem foris devolvantur. Qui ergo vitiis resistere cupit, sub potenti manu Dei humilietur.

B XV. Annon in luxuriosis jumentorum similitudo est? Annon sic equus et mulus intellectu carent, qui sperant, vel potius sperare se fingunt, quod carnis concubitus ad sanitatem proficiat corporis? cum propheta dicat: *Sana me, Domine, et sanabor (Jer. xvii, 14)*. *Domino sperans non infirmabor (Psal. xxv, 1)*. Quod ita de sanitate mentis intelligitur, ut tamen de sanitate carnis non negetur. Et enim econtra nihil ita carnem debilitat ut luxuria, unde Hieronymus ait: Cito senescunt quæ justa viros sunt. Qui destinati apud gentiles erant vel ad bravium currere vel in theatro luctari: ne polluti per somnium viribus enervarentur, plumbeas laminas circa inguines adhibebant. Sed istis, ut propheta ait, fornicationis amor abstulit cor; quippe qui nec hoc ipsum intelligunt per sacram Scripturam quod pagani noverant per experimentum. Christus namque jubet ut pro salute animæ tradatur corpus, econtra pro salute corporis tradunt animam. Cum quidem hoc magis detrimentum sit ipsius corporis. Nec mirum si is, qui diligit iniquitatem, odit animam suam; aut si is, cujus deus venter est, et qui sequitur avaritiam, quæ est idolorum servitus, salutem carnis cum Dei contemptu tanquam idololatra requirit. Qui perverso ordine colunt carnem, quæ non prodest, quicunque et negligunt spiritum, qui vivificatur, revera vani et mendaces filii hominum, populus Gomorrhæ, ut ait Isaias, cultores vestium; cum Deus per Ezechielem queratur, quod in superbia ornamentis ipsius utantur. Qui etiam, sicut Josephus Judæos ante excidium fecisse commemorat, vestimentis exoticis induuntur. Nam de his Hegesippus refert, qui tunc femineis utebantur, et mutilabant sibi barbas, atque suas facies more meretricum dealbabant. Hi vero priscum imitantes morem, et novellas quasdam species in habitu assumptas, eodem se spiritu libidinis afflatos esse docent; cum Deus comminetur quia visitabit super omnem qui indutus est veste peregrina.

D XVI. Sed erubescamus aliquando vile subsellium libidinis esse: novemus nobis novale, ut ait propheta, quia tempus quærendi Dominum est, resistamus diabolo, et fugiet a nobis. Audiamus beatum Hieronymum, qui breviter hujus vitæ arguens dicit: Esto, vita nostra mille annis tendatur, ad

extremum totius ætatis diem veniamus. Cum ergo A ultima hora venerit, quid proderit continuatæ voluptatis fructus, quæ statim ut cessaverit videbitur non fuisse? Quid nunc apud inferos ardenti, vel quotidianæ deliciæ, vel byssus et purpura prosunt? Inquit propheta: *In quibus et quatuor impietatibus nonne adversabor?* sceleratum est male cogitare, juxta illud: *Væ qui cognitat inutile* (*Mich. II, 1*). Sed ignoscitur. Sceleratius vero, quod male cogitaveris, velle perficere. Sed et hoc ignoscitur. Jam sane sceleratissimum est, opere peccatum perpetrare. Tamen et huic tali benignus judex manum porrigit, et ad pœnitentiam exhortatur. Quod si peccator pœnitere noluerit, jam Dominus cogitur adversari, et pro magna pœna suæ peccatorem dimittere voluntati. Adam enim semel B peccavit, et mortuus est; videamus quid fecerit. Contra mandatum de fructu arboris edit. Tu ergo si in aliquo contempseris, si pepercit Adæ, parces tibi; summo illi magis parcendum fuerat, qui adhuc rudis et novellus erat, et nullius ante peccantis, et propter peccatum suum morientis retrahebatur exemplo. Tibi vero, quisquis ejus: odi es post legem, post prophetas, post Evangelium, post apostolos, si delinquere volueris, quomodo indulgeri possit, ignoro. Achar apud Jericho de interdictis spoliis aliquid furatus est, et super omnem Israel talis ira incubuit, ut stare contra hostes suos nullatenus posset etiam furti neacius, donec anathema lapidaretur. Et hi qui res Ecclesiæ vel pauperum tantopere devastant, quales triumphos de paganis exspectant! Hos nimirum propter impudentem rapacitatem lupos vespertinos propheta appellat. Illum unum, qui apud Corinthios fornicatus fuerat. Apostolus inter fideles orare non patitur, ne impura vox ejus puras reliquorum voces divinis auribus, tanquam rauca, sordidaret. Et quomodo conventus ille suas preces Deo placere præsumit, inter quos, occulte vel publice simili reatu, non jam unus, sed multi fœdantur? Nam prædictus Apostolus dicit quod irritam quis faciens legem Moysi sine retractatione puniretur, sicut in illo contigit, qui Sabbato ligna colligebat. Et quanto magis, inquit, putatis mereri deteriora supplicia, qui Filium Dei conculcaverit? et item, voluntariæ post cognitionem veritatis peccantibus, jam non relinquitur hostia pro peccatis.

XVII. Neque enim hoc dicimus, ut eos si converti voluerint desperemus. Quia igitur divina misericordia præsto est, nostræ conversionis horam semper exspectat, quæ tantopere parata est ad recipiendum, quantum, o utinam! parati essemus ad convertendum. Sed et de his qui dicuntur non satis confidimus, quod illi furfures istorum verborum curent, qui candidissimum etiam sancti Evangelii panem fastidiunt. Dicimus tamen eo quod dolentibus quoddam consolationis genus est, si causas doloris sui delatrare permittuntur, eo quod scriptum est: *Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine* (*Jer. (66°)* Hic desunt aliquot verba.

XLVIII, 10): id est vocem suam ab increpatione peccati. Dicimus ergo quod possumus, ut nos de pravorum perversitate saltem aliquid dolere monstremus. An non merito dolendum est, quod Christianitas, quæ quanto provecior est, tanto magis roborari debuit: sic econtra ab statu rectitudinis incurvatur, ut ejus religio cuncta defecisse videatur? Omnes enim festini et præcipites ad malum currimus, et ut Joannes in primo libro de compunctione dicit: Non per unum, sed per omnes actus nostros ad ignem gehennæ festinamus, et tantus divinatorum præceptorum contemptus irrepsit, ut non solum per mala quælibet opera Deum offendere non metuamus: sed hoc ipsum quod de ejus mandatis facere videntur, magis pro vana gloria quam pro illo geramus (66°) destrueret; nos econtra et factis, et vocibus et ipso gestu corporis, quo semper interioris hominis affectus per exteriorem produntur, ipsam reedificamus. Ipsi quippe velut empta mancipia subjacemus, et cervices nostras ab ejus ludibriis per Dominicam crucem ereptas, ita nunc eidem subjugamus, ut illi de ipsis bonis operibus serviamus, adeo ut quod dicere pudet, ipsum illud sancti Evangelii verbum, quo dicitur: *Omnis qui se exultat humiliabitur* (*Matth. xxiii, 12*), eum quadam jactantia legamus. Siquidem beatus Augustinus in libro Confessionum perhibet quia pœnaliter peccat, qui in divinis responsoriis modulatione magis quam sensu verborum delectatur. Sanctus quoque Hieronymus in epistola ad Ephesios disserit, quod non sunt in Ecclesia guttur, et voces dulci ac theatriali modulatione colendæ. quia Deo non voce sed corde cantandum sit. Nos vero econtra modulatione magis humanas aures quam divinas pensamus: cum ad hoc institutus sit psallendi usus, ut sicut David citharizando nequam spiritum compecebat in Saul, ita cantores modulando quælibet diabolica desideria de cordibus audientium expellant.

XVIII. Supra dictum est quia de fragilitate causamur, et ob hoc quasi per condescensionem carnes ad esum præsumimus. Sed prædictus Hieronymus in libro contra Jovinianum perhibet quod esus carniæ usque ad diluvium ignotus fuit. Postea vero dentibus murmurantium nervos, et virulentas carnes commemorat injectas, cum datione videlicet legis quam implere nullus potuit; quando et repudium ad duritiam cordis permissum est. Apostolus docet, quod Deus Pater in Christo Jesu recapitulare omnia proposuit, et ad principium retrahere: ut ipse in Apocalypsi: *Ego sum, inquit, alpha et omega* (*Apoc. xxii, 13*), id est initium et finis. Postquam ergo Christus venit in finem temporum, et omega revocavit ad alpha, et extremitatem retraxit ad principium. Postea nec repudium nobis dare permittitur, nec comedere carnes, dicente Apostolo: *Bonum est non comedere carnes nec bibere vinum* (*Rom. xiv, 21*); sed de vino ad Timotheum scribens ait: *Modico vino utere*

propter stomachum tuum (I Tim. v, 23). Modicum videlicet, et propter stomachum : quoniam ipse Hieronymus ait in epistola ad Ephesios : *Sicut non possumus Deo et mammonæ servire* (Matth. vi, 24), *sic nequimus spiritu pariter impleri et vino* (Ephes. v, 18). Vinum ergo concedit, sed modicum. De carnibus nunquam tale reperies. In autem Moralium libro 30 dicitur quia plerique certaminis ordinem ignorantes, edomare gulam negligunt, et cætera vitia expugnare nituntur. Sed dum venter non restringitur, simul cunctæ virtutes per carnis concupiscentiam obruuntur. Hinc est quod non alius quilibet muros Jerusalem, sed princeps coquorum destruxit : quia venter, dum non restringitur, virtutes animæ perdit. Ea igitur sumenda sunt quæ naturæ necessitas quærit, non quæ voluptas gulæ suggerit, quia sicut item in Pastoralibus scribitur : Toties primi hominis lapsus iteratur, quoties quædam alimenta salutis animæ contraria per carnis concupiscentiam sumuntur.

XIX. Compositus vero incessus cum a religione, tum etiam ab honestate multum abhorret. Sicut enim os juxta vocem Domini ex cordis abundantia loquitur, sic exterioris hominis motus ex qualitate interioris formantur. Hinc enim scriptum est : *Amictus corporis, et risus dentium, et incessus hominis, enuntiant de eo* (Eccl. xix, 27). Naturæ quippe nil fucatum placet, sed potius quantum Auctori ejusdem naturæ displiceat, ipse testatur, dicens per Prophetam : *Pro eo quod elevatae sunt filiae Sion, et erecto ambulaverunt collo, et nutibus oculorum ibant, et plaudebant, et ambulabant, et pedibus suis composito gradu incedebant, decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, et Dominus crinem earum nudabit* (Isa. iii, 16, 17), et cætera usque illud : *Et erit pro suavi odore fetor, et pro zona funiculus, et pro crispante crine calvitium, et pro fascia pectorali cilicium* (Isa. iii, 24). Sanctus Ambrosius in libro Officiorum dicit de duobus clericis qui inordinate incedebant, quod tempore processions retro se faciebant eos incedere, quia videlicet usum malum quem corrigere in eis non poterat, videre non patiebatur : quorum unus postea sicut ipse refert publice lapsus, atque de suo gradu dejectus est. Gregorius quoque Nazianzenus in secundo contra paganos libro ita de Juliano apostata refert : *Mihi, inquit, olim ejusdem Juliani mores comperti sunt, dum hunc ab Athenis clarius agnovissem. Consideravi enim virum, et non frustra. Vates enim egregius est qui bene considerat. Erat igitur in eo inconstantia morum, incessus uberior, cervix inflexibilis, humeri jactabiles, oculi huc illucque discurrentes, pedes impatientes, nares spirantes contemptum, risus incontinens, et quasi subbulliens. Sed quid per universa discurre? Hunc ante opera vidi et dixi : Quale malum nutrit respublica Romanorum?*

XX. Sane tria hæc vitia, per quæ maligno hosti maxime, et religionis professores, et insuper omne humanum genus succumbit, quam sint pa-

venda mortalibus non solum Veteris ac Novi Testamenti sententiæ, sed ipsa quoque manifestant exempla. Nam ille qui est principium viarum Dei, primus per superbiam corruit. Unde et Salvator, ne discipuli de accepta signorum potestate superbirent, prolapsus angelum eis ad memoriam revocat, dicens : *Videbam Satanam sicut fulgur de caelo cadentem* (Luc. x, 18). De quo etiam beato Job Deus tam mira in quibus fuit, et quæ amisit insinuat, ut terrore homini ostendat quid ipse, si superbiam, de elationis suæ culpa passurus sit, si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloria tantæ claritatis elevavit. Consideret ergo homo quid elatus in terra mereatur, si et prælatus angelis angelus prosternitur? Unde et bene per prophetam dicit : *Inebriatus est in caelo gladius meus* (Isa. xxxiv, 5), ac si aperte diceret ; qua ira feriam superbos terræ perpendite, si ipsos etiam quos in caelo juxta me condidi percutere pro elationis vitio non perperci. Per hanc ergo Satanas corruit, per hanc unumque hominum se spernentem sternit. Hæc si in corde recepta fuerit, non solum quibuslibet vitiis hominem tradit : sed de ipsis quoque virtutibus, quas forte egerit, sibi hanc servire facit, dum de his vanam gloriam quærit. Alios autem ex temporalibus rebus, alios ex spiritualibus tentat. Nam alius intumescit auro, alius eloquio, alius infimis rebus, alius cælestibus. Una eademque res tamen ante Dei oculos agitur ; quamvis in diversorum cordibus diverso, ne cognosci valeat, amictu pallietur, nisi forte quia tunc periculosior est, cum de virtutibus pullulat, quoniam in eo qui sanctus creditur nullus hanc arguere præsumit. Ditiorebus autem, vel divitiis, vel virtutibus ob hoc durius dominatur, quia apud illos eo majorem intumescendi materiam habet, quo in eis majori potestate, aut laudabiliore sanctitate fulcitur.

XXI. Hæc vero indicia deprehenditur, quem possederit, semper hunc ad inferendas contumelias facit præcipitem, ad sufferendas vero pigrum. Hinc in ea re quam sponte non appetit, nullis exhortationibus flecti patitur. Ad hoc autem quod latenter desiderat quærit per similitudinem ut cogatur, et ipsa se ingerit, si contingat ut a nullo invitetur. Semper aliena opera despicit, semper sua miratur, singulariter se cuncta agere credit, et si nullus collaudaverit, ipse tamen suas laudes aut tacitus, aut etiam per ostentationis vocem clamat. In tristitia vero sive in lætitia pene semper modum excedit, clamorosus in voce, in silentio nimius, verbis et habitu compositus, actione dissipatus. Humilitatis speciem interdum assumit ; sed vel oculorum nutu, vel sermone, qualis intus sit post paululum innotescit, qui sæpe magna gerit, si hæc juxta suum arbitrium agere permittatur. At contra humiles semper pavidi, semperque suspecti, hoc habent proprium ut semper opera sua parvipendant. Unde et in judicio cum ipse judex eos laudaverit dicens : *Venite, benedicti Patris mei, etc.* (Matth. xxv, 34), ipsi consuetam adhuc humilitatem retinentes respondebunt : *Domine, quando ista ve*

illa fecimus (Matth. xxv, 37)? Cum econtra superbi etiam Deo increpante excusare se nituntur. Humiles itaque cum humilitate, quasi sub quodam tegmine sese abscondent, et a divina nimia aversione contra superbiam principaliter pugnant, et quasi contra vehementes ictus oculum in suo corpore magis custodiunt, dum studiosius in se humilitatem tuentes semper se inter virtutes timent. Quia vero Redemptor noster corda regit humilium et ipse ad beatum Job dicit, quod Leviathan rex sit superborum, consideret quisque utrum humilitatem an superbiam habeat. Facile veluti quodam indicio reperiet, sub quo rege militat, quoniam omnino manifestissimum signum reproborum superbia est, et econtra humilitas electorum. Itaque superbia abominatio est, humilitas sacrificium. Nam de illa dicitur: *Abominabilis est apud Deum omnis qui exaltat cor suum (Deut. xxi, 5)*. De ista vero: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus (Psal. l, 19)*. Quanto autem quique pauperiores sunt, tanto in illam abominationem rarius incurrunt, at vero istud sacrificium divites vix inveniunt.

XXII. De quinque modis gulæ quos ob prolixitatem omittimus, in libro *Moralium* xxx magna subtilitate disputatur. Hic tamen suggerendum videtur, ut quisque cogitet quale peccatum sit pro quo Adam cum omni stirpe sua de paradiso ejectus est: pro quo populus in deserto usque ad idolatriam venit, dicente Apostolo: *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere (I Cor. x, 7)*. Et item de concupitis carnibus: *Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum (Psal. lxxvii, 30)*, et quæ sequuntur. Pro quo et cum Madianitis mœchati sunt. Pro quo et Esau primogenita sua perdidit. Pro quo Sodoma ad fornicationis lapsum proruit. Deo testante, qui ait: *Hæc fuit iniquitas sororis tuæ Sodomæ, saturitas panis (Ezech. xvi, 49)*. Cujus vitii culpam perfidiæ comparat Apostolus dicens, quod cultores ventris et inimici sint sanctæ crucis, et deus ipsorum sit venter eorum. Quem videlicet ventrem et escas Deum asserit destructorum dicens: *Esca ventri, et venter escis, Deus autem et hunc et has destruet (I Cor. vi, 13)*. Et quid multis necesse est! Ipse Creator et cognitor humanæ naturæ Christus, ut ostenderet ubi cuncta vitia pullulant, vel ubi recidi debeant, hoc solum veluti præcipue necessarium jubet. Videte ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate. Quæ duo si reciduntur, cætera facile superantur. Et certe quis absque parcimonia se præsumit inter electos haberi, cum ipse vas electionis Paulus ideo corpus suum castigat, ne reprobus fiat? Nam et Job dicit, quia *sapientia non invenietur in terra suaviter viventium (Job. xxviii, 13)*. Et ipsa Sapientia testatur, quia *neminem diligit Deus nisi eum qui cum ipsa habitat (Sap. vii, 28)*. Ergo non se palpent, qui suaviter vivunt, ne forte si apud eos non inveniatur sapientia, non diligantur a Deo.

XXIII. At vero de luxuria suggestrice ejusdem gulæ quis aliquid loqui valeat, quod illi non despuantur, qui ejus flammis insaniunt? quandoqui-

dem hi nec patriarcharum, nec prophetarum, nec apostolorum, sed nec omnium sanctorum ab origine mundi de religione loquentium voces curant. Quin et ipsum filium virginis ita contemnunt, ut in atriis ejus ipso vidente fornicentur, et in ipsis diversoriis, quæ ad hoc devotionis fidelium constructa sunt ut castitas in septis locis totius servaretur, ita fluxu libidinis redundant, ut non sit Mariæ locus ubi puerum Jesum reclinet. Nec mirum sane si mancipia libidinis non formident, quia sicut ait propheta: *Fornicatio aufert cor (Osee. iv, 11)*. Non enim est timor Dei ante oculos eorum, quorum guttur est ut sepulcrum patens. Quibus tamen aliquid rationis adhuc inest, oporteret ut pondus tanti sceleris, vel ex rebus in sæculo gestis vel ex sanctorum dictis pensarent, de quibus pauca, si forte audire dignentur, commemoremus. Ut itaque Deus futuris hujus sæculi ætatibus ostenderet quod maxime per hoc vitium exacerbaretur, mox ut filii Seth filiiab Cain sese commiscuerunt, et se perhibuit pœnitere quod hominem fecisset, et omni creaturæ diluvium comminatus est. Nam licet Adam peccante terram maledixerit et Cain fratricidium jaculo maledictionis mulctaverit, non tamen dolore cordis, aut pœnitentia sicut hic factus asseritur, neque generali exitio mundum perire decrevit, neque pro qualicumque alio scelere tanta animadversione sese ultus est, quam pro isto, cum illa famosissima conflagratione quinque civitates igne et sulphure etiam ante legem consumpsit. Cujus fama facti libris quoque gentilium celebratur. Nam et adhuc omnia quæ ibi gignuntur plena cineribus, teste Orosio, reperiuntur. Quare autem vel igne qui exurit, vel sulphure quod fetet, luxuria puniatur, in Dialogo sancti Gregorii plenius edocemur. Quo nimirum facto Deus omnes in futurum generationes erudire noluit, ut scirent quantopere fugiendum sit istud flagitium post fidei cognitionem, quod ille tanta animadversione punivit etiam ante legis prohibitionem. Sane cum ad gratiam reconciliationis genus humanum reducere decrevisset, mox Abrahæ quem fidei primordiis initiabat ad indicium recidendæ libidinis circumcidi præcepit; ita tunc demonstrans quia necesse est ut omnes qui ad eum pertinent, a vitis et concupiscentiis mucrone crucis se circumcidant. Illum vero qui post redemptionis gratiam primus in reatu fornicationis deprehensus est Apostolus illico Satanæ tradidit, qui et alios, quos forte Satanæ ob alia quælibet flagitia vexabat, eripere solitus erat. Propter hoc tamen scelus hunc eidem Satanæ mancipavit, qui utique vel novitate nuper susceptæ religionis, vel ignorantia necdum expertæ constrictionis poterat utcunque excusare.

XXIV. Verum ut aliquid sub argumento dicamus, quare justus iudex Deus infantem legitimo matrimonio et absoluto tempore conceptum, etiam si priusquam peccare possit, moritur, cur æternaliter condemnet? Sed dum proprio reatu minime punitur manifestum est illud fieri propter illud peccatum

quod fit hora conceptionis. Si ergo tanta est culpa in conjugali concubitu, ut infans pro illa sola puniri debeat, quanta in stupro est vel in pollutione, quæ ad solam libidinem explendam patrat? Merito igitur protestatur Apostolus, quia fornicatores et adulteros judicabit Deus. Liqueat certe quod minores causæ per minores iudices soleant judicari, sed cum aliquod tale negotium obrepsit, quod per se nullatenus expedire valeant, id ad principis notitiam referunt. Ut igitur quantus sit iste reatus monstraretur, ad solius Dei iudicium referri perhibetur. Sub hoc sensu est intelligendum etiam illud, quod idem Apostolus ait: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum* (I Cor. iv, 4). Nam cur se justificare non audeat, quamvis nihil mali post baptismum sibi conscius sit, manifestat subdens: *Qui autem iudicat me Dominus est* (Ibid.); ac si diceret: Non æqualis, sed cuius iræ resistere nemo potest. Porro ad enormitatem tanti vitii demonstrandam, idem ipse Apostolus subdit: *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat* (I Cor. vi, 18). Cor namque nostrum, de quo Dominus peccata exire perhibet, intra corpus est. Hoc ergo non ob hoc dicit Apostolus, ut sola fornicatio intra corpus sit; sed ut ostenderet quia quantum gravior est aliis peccatis, tantum distat morbus interior ab ulceribus quæ in cute sunt. Nonne et hoc Deus approbat, qui fortitudinem diaboli in hoc vitio constare perhibuit dicens, ut supradictum est ad beatum Job: *Fortitudo ejus in lumbis ejus* (Job. xl, 11); hinc etiam est quod prædictus Apostolus contra cætera quidem vitia pugnare nos in cominus jubet, fornicationem vero fugere hortatur; nimirum suadens, ut si quis præliator frequenti hostium congressione victoriosus, si armatum talem incurrat aliquando, cui congregari nullatenus audens ab eo per fugam declinet: ita quilibet Christianus etiam si alia vitia superaverit, ab occasionibus tamen libidinis longe se faciat, ne si minimo digito ligetur totus tradatur.

XXV. Hæc fortissimum Samson sola vicit, hæc sanctissimum David non præterit, sapientissimum Salomonem penitus suflocavit, cum, sicut scriptum est, potestatem sui corporis non haberet. Hæc Amon filium David in sororem præcipitavit. Quis ergo jam de virtutum charismate confidat? Si hæc lapides relinquat, de stipulis quid fiet? Quæ idcirco periculosior est, quia citius mentes enervat, quoniam magis delectat. Idcirco autem tam districte punitur, quia facile domari potest: quod videlicet ex hoc apparet, quia quantolibet ardore mæchus insaniat, ab aliquo tamen visus mox se refrenat, qui utique vel tantam reverentiam divinis obtutibus præstare debuerat. Sed insania vincitur, et Hieronymus in

(67) *In pago Abricantino.* Gregorius Turon. *Abricantinum* dixit lib. II. Miracul. S. Martini, cap. 36, quidam *Abricantensem*, alii vero *Arboricensem*, *Arborelanum* et *Arbrincensem*. Gallice, *Avranches*.

(68) *De monte S. Michaelis.* Qui vulgo *in periculo*

A Joel dicit: In eo cordis oculos hæc eadem libido extæcans, ita sensum ejus inebriat, ut propter ignominiosam corporis partem pretiosam animam in serviles blanditias inclinet, et in præsentem turpem infamiam, in futuro autem damnationem perpetuam deliberet incurere, dum insano pruritu vel puncto temporis abutatur. Neque enim inevitabili necessitate hominem constringit, ut alia vitia plerumque faciunt, sicut fames. Quod Salomon ostendit dicens: *Non grandis culpa est, cum quis furatur: furatur enim ut esurientem impleat animam, at tamen reddit septuplum* (Prov. vi, 30). Qui autem adulter est, perdet animam suam, et opprobrium illius non delebitur. Quoniam talis quisque propter solam superbiam peccat. Nonnulli vero quædam bona faciunt, ut in hoc vitio impune volentur. Quibus in sequentibus Salomon obviat, dicens de zelo Dei: *Non acquiescet cujusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima* (Prov. vi, 35). Hinc in Job: *Non credat frustra errore deceptus, quod aliquo pretio redimendus sit* (Job. xv, 31). Quoties post culpam elemosynam tribuimus, quasi pro eadem culpa pretium damus, juxta illud: *Sicut aqua exstinguit ignem, ita elemosyna exstinguit peccatum* (Eccli. iii, 33). Unde Daniel ad Nabuchodonosor: *Peccata, inquit, tua elemosynis redime* (Dan. iv, 24). Et dominus Martinus perhibet antiqua delicta melioris vitæ conversatione purgari. Sed sicut in libro xxii Moralium disputatur: qui ita elemosynam tribuit, ut culpam non dimittat, animam non redimit, quam a vitiis non compescit.

XXVI. Hoc ille eremita suo facto probat, qui cum multis virtutibus cum quomdam filio suo collega deseruisset, hæc illi per diabolum injecta cogitatio est, ut quodcumque libidine titillaretur, sic semen de tritu genitalis membri egerere deberet, tanquam flegma de naribus projiceret. Qui ob id et dæmonibus moriens vidente socio traditus est, cum quidem isdem socius reatum ejus ignorans, sed exercitia virtutum recolens, pene desperavit dicens: O quis poterit salvus esse, quando iste perit! Cui mox angelus astans dixit: Ne turberis, iste enim licet multa fecerit, tamen per illud vitium, quod Apostolus vocat immunditiam, cuncta fœdavit. De quo ait propheta: *Manus vestræ sanguine plenæ sunt* (Isa. i, 15) Si quidem tale aliquid nostro tempore contigit, quod ne sui novitate vilescat, considerandum est, quia ille facit novissima qui facit antiqua. Et poeta dicit:

Rursus ab antiquis veniunt miracula causis.

Quidam itaque presbyter (67) in pago Abricantino, nepos Joannis præpositi (68) de monte sancti Michaelis, de continentia desperaverat. Hic per novem vices Romam adiit, a beato scilicet Petro impunitatem sceleris, quasi propter frequentem loci

maris cognominatur, estque peregrinationibus ab antiquo celebris. Chronicon S. Victoris ad muros Paris.: « In Septembri rex Francorum Philippus causa peregrinationis montem S. Michaelis in periculo maris visitavit. »

visitationem sperans promereri. Quamvis enim peccatum deserere nollet, tamen vehementer timebat: quoniam iste est mos pravorum, ut licet in culpa superbiant, licet prava foras audacter faciant, in corde tamen trepidare coguntur, ut ipse timor sit apertus testis damnationis. Unde Adam post culpam ad latibulum fugit, et timens multum timuit, quia Deo dure respondit. Hic ergo timens quasi religionis obsequium deferebat: sed ut Deus ostenderet, quod satisfactionem nisi pro his peccatis quæ deseruntur non recipit, cum rediret nona vice, et quasi securior concubitum repeteret, ita divino iudicio miser interiit, ut cum semen funderet, animam pariter exhalaret, sicut infelix mulier perhibuit. Hoc quoque in Sichem expressum est, qui videlicet Dinam, quam corruerat, retinere maluit, ultionem stupri nec circumcisis evasit.

XXVII. Forte quæritur, cur ea quæ terrorem incutiunt, sine consolationis verbis continentur. Sed de his nunc sermo est qui divinæ præceptioni resistentes timorem Domini dereliquerunt: languorem animæ incurrunt, nec tamen compuncti. Oportet enim ut in eis putredo vulneris prius timoris ferro secetur, ne jugiter defluente sanie peccati suavitas unguenti rejiciatur. Omnes enim Scripturæ comminationes contra peccatores jaculantur, sed quo usque respiscant. Et econtra universæ ejusdem Scripturæ consolationes, ex ea hora quæ forte respuerint, eis blandiuntur. Ferrum namque, ut in epistola Joannis Augustinus ait, corium transforat, ut linum intrare possit. Et ita necesse est ut timor mentem transfigat, juxta illud: *Confige timore tuo carnes meas* (Psal. cxviii, 120), quatenus facto foramine, quasi per ferrum charitas, quæ permansura est, succedat. Porro mos pravorum est, ut nihil audire velint, per quod eorum terrena lætitia perturbetur, sed illos libenter auscultant qui placentiā loquuntur. De quibus Apostolus: *Coacervabunt, inquit, magistros prurientes auribus* (II Tim. iv, 3). Et propheta ex eorum voce: *Loquimini nobis placentia* (Isa. xxx, 10). Sed Domino et magistris, et auditoribus terribiliter comminatur, dicens per prophetam: *Et qui beatificant, et qui beatificantur, erunt præcipitati* (Isai. ix, 16); diligentibus quippe legem pax multa, et econtra non est pax impiis, dicit Dominus. Quisquis ergo comminationibus Scripturarum, etiam auditu non vult terri, quantomagis debet earundem comminationum experientiam formidare? Quisquis autem vult securus esse, audiat monentem Dominum: *Diverte a malo, et fac bonum* (Psal. xxxiii, 15), ut fiat illud: *Qui autem me audierit absque terrore quiescet* (Prov. i, 33). Econtra per Isaiam: *Quod si non audieritis me, gladius meus devorabit vos* (Isa. i, 20). Sane quam gratum sit Deo, si comminationem Scripturarum reverenter audiamus, vel quam injuriosum sit ei, si contemnamus, in facto Josiæ regis, et Joachim demonstrat. Quorum Josias audito legis volumine intremuit. Cui et illico Deus mandavit, dicens: *Pro eo quod audisti*

verba voluminis, et perterritum est cor tuum, et ego audivi, ait Dominus, idcirco colligam te in pace (IV Reg. xxii, 18-20). Joachim vero qui non solum non timuit, sed etiam volumen Jeremiæ combussit, divinam invectionem promeruit, qua ei dictum est: *Non erit ex eo qui sedeat super solium David, sed cadaver ejus projicietur* (Jer. xxii, 30).

XXVIII. Et de hoc quidem quod vel per hæc tria vitia, vel per cætera quæ enumerare pudet, a Christo apostatare videntur, valde dolendum est: sed multo plus de hoc quod illud sacrosanctum mysterium Dominici videlicet corporis temerare præsumunt. Hoc enim beneficium majus est inter omnia bona, quæ hominibus concessa sunt, et hoc est quod Deus majori charitate mortalibus indulset, quia in hoc mysterio salus mundi tota consistit. Et certe dum indignè tractatur, per hoc maxime divina quotidie majestas injuriatur. De hoc ergo dolendum est, de hoc omnimodis ingemiscendum, ut si emendare non possumus, vel dolendi affectum nobis inesse reclamando monstremus ne forte vox Christi nos arguat, dicens: *Sustinui qui semel contristaretur, et non fuit* (Psal. lxxviii, 21). Quod de quoque mysterium primordiis Ecclesiæ non tam frequenter ut nunc celebrabatur: tamen quanto rarius, tanto religiosius agebatur. Tempore namque priorum patrum illis injungebatur, ut Eusebii refert historia, sacrificandi officium, qui naturali simplicitate fulgebant, juxta illud: *Cum simplicibus sermocinatio Dei* (Prov. iii, 32). Quod mysterium qui participare debebant, discalceatis pedibus accedebant; propter illud quod Moysi et Josue præceptum est. Sanctus quoque Pachomius pastoribus præcepit, ut cum oblationes coquerent, salutaria meditentur, nihil vane loquentes. Cum ergo hoc in monasterio Tabennense quadam vice violaretur, statim Pachomio divinitus revelatum est, qui protinus Theodorum mittens negligentiam hanc velut divini præcepti transgressionem emendari fecit. At nunc valde quidem, valde frequentius, sed quod nimis dolendum est, negligentius frequentatur. Quam scilicet negligentiam et ipsa ecclesiæ facies, et ipsa vasa altaris, sed et linteamina, seu quælibet cætera, quæ ad usum Dominicæ servitutis pertinent, manifeste demonstrant. Non necesse est singula singulatim prodere: satis patet quæ studiosius sacerdotes colunt quæ sua sunt, an quæ altaris. Sed nimirum cum charitas quæ est plenitudo legis penitus tota jam refrigescit quomodo in sacrificando continuatio tanta perseverat, nisi quia malignus hostis in hoc sacrificantibus contradicit, in qua magis eos gravari novit? Neque enim Judam vetuit Eucharistiam sumere. Scivit enim quia sicut a devotis per illius mysterii perceptionem ejus fraus compescitur, sic in his qui eam indigni percipiunt licentius grassatur. Contra eos etenim qui exteriorem ecclesiæ cultum negligunt, Dominus per Malachiam queritur, dicens: *O vos sacerdotes, qui despicitis nomen meum, offertis super altare meum panem pollutum, et dicitis. Mensa Domini polluta est* (Malac. i, 6, 7). Polluunt

sacerdotes panem, id est corpus Christi, ut Hieronymus exponit, qui indigni accedunt ad altare. Mensam vero despectam licet verbis non dicant, tamen cum exteriorem ei cultum non ornant, eam etiam laicis despectabilem faciunt, quoniam carnalium sensus deesse putant sanctimoniam divinæ virtutis, ubi deesse vident ornatum ambitionis. Unde et congruit eis quod item dicitur : *Vos recessistis de via, et scandalizastis plurimos : propter quod et ego dedi vos contemptibiles esse* (Malac. 4, 8). Denique quod loca sancta vel ministri Ecclesiæ nunc in contemptu sunt, maxime ipsorum ministrorum culpa est. Quod ex his apparet, quoniam ipsi laici qui eos despiciunt, si quem forte repererint quem religiosum credunt, non mediocriter venerari solent. Qui enim ad altare sacrificare Deo volunt, ipsi prius per mortificationem vitiorum Dei sacrificium esse debent : alioquin magis temerarii, quam cultores ejusdem mysterii deputantur. Quod per Jeremiam ostenditur, per quem talibus exprobrat Deus dicens : *Holococausta vestra addite victimis vestris, et comedite carnes* (Jer. 7, 21). Vestra, inquit, non mea, quia non sum locutus cum patribus vestris, et non præcepi eis de verbo holocaustum et victimarum, sed hoc præcepi eis dicens : *Audite vocem meam, et ambulante in via omni quam mandavi vobis* (Jer. 7, 23). Et Isaias : *Quis quæssivit hæc de manibus vestris, ne afferatis sacrificium frustra* (Isa. 1, 12) ? Et deinde : *Lavamini, mundi estote* (Isa. 1, 16). Et cætera, quibus verbis ostenditur, quod ille ad sui perniciem sacrificat, qui prius in via mandatorum Dei non ambulat, et qui suæ cogitationis malum ab ejus oculis non aufert. Hinc David in psalmo penitentiae dicit : *Si voluisses, sacrificium dedissem* (Psal. 51, 18). Quale vero sacrificium prius offerre debeamus, ut deinceps altaris sacrificium recto ordine celebrare possimus, manifestat dicens : *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus* (Psal. 51, 19), ac si diceret : Altaris sacrificio non delectaris nisi prius sacrificio contriti cordis placatus fueris. Est ecclesia beatæ Gualburgis in hac vicina nobis regione, in qua miracula fiunt. Contigit autem, sicut dominus abbas Berno refert, ut ejusdem sanctæ Gualburgis reliquie super altare per aliquot dies manerent. Sed mox miracula cessaverunt. Tandem vero ipsa virgo cuidam ex infirmis apparens : Ideirco, inquit, non sanamini, quia reliquie meæ sunt super altare Domini, ubi majestas divini mysterii debet solummodo celebrari. Quod cum ille custodibus referret tulerunt capsam, et protinus miracula fieri ceperunt. Si ergo ob illius mysterii reverentiam, ne ipsa sua pignora sancti volunt propius vicinari, quid censentum est de immunditiis ?

XXIX. Est autem domus spiritualis unusquisque homo fidelis, quam videlicet domum sacerdotes prædicando mundare deberent a sordibus vitiorum. Sed hoc jam ita in negligentiam venit, ut vel ex toto taceant, vel pro muneribus judicent, vel orant. Unde per Michæam dicitur : *Sacerdotes*

ejus in muneribus judicant, et in mercede docent, et in pecunia divinant (Mich. 3, 11). Et Malachias : *Non servatis vias meas et accipitis faciem* (Malac. 2, 9) ; qui multa jam contra sacerdotes dixerat. Sed ut Hieronymus exponit, idcirco de acceptione personæ ponitur ultimum, quia majus est peccatum. Unde Psalmista : *Cur facies peccatorum sumitis* (Psal. LXXXI, 2) ? Et Jacob hoc plenius peccatum arguit, quod qui fecerit audiat quid Deus per Malachiam talibus comminatur. Ait enim : *Nonne mihi voluntas in vobis, et munus non suscipiam de manu vestra, sed projiciam vos, et disperdam magistrum et discipulum, et maledicam benedictionibus vestris ?* (Malac. 1, 10). Quod tunc fit, cum sacerdos pro tali præsumpserit offerre, qui peccare non cessat. Quod sic Hieronymus in hoc loco dicit, hoc solum esse remedium peccatori non facere quæ fecit. Hinc scriptum est : *Sacrificium salutare attendere mandatis, et discedere ab omni iniquitate* (Eccli. xxxv, 2), et deprecatio pro peccatis recedere ab injustitia. Et supra : *Qui conservat verum, multiplicat orationem* (Eccli. xxxv, 1). Contra fautores vero criminis propheta dicit : *Væ qui consunt pulvillus sub omni cubitu* (Ezech. xiii, 18). Quod ille facit, qui alicui ad mundi amorem, quasi ad lectum declinanti, correptionis duritiam subtrahit ; et ut in errore molliter jaceat nulla hunc asperitatis contradictione pulsat. Sed hæc rectores, qui semetipsos diligunt, his præcudubio exhibent, a quibus se noceri posse in studio gloriæ temporalis timent. In ea via, quæ a Tiberinensi monasterio ducit ad forum, et Ecclesiam S. Petri quæ dicitur ad Salas : in ejus vicinia manebat ante hoc triennium quidam latro, qui duos itinerantes, quos hospitio susceperat, spoliare volens, nocte interficere tentavit ; sed illi prævalentes interfecerunt eum ; cumque ad ecclesiam sepeliendus deferretur, sacerdos pro eo missam celebrare cepit. Cum ergo ad verba consecrationis Dominica venire deberet, terribilis sonitus in tecto ecclesiæ percubuit, et altare, sicut hucusque paret, usque ad radicem scissum est : sicque sacerdos cum omnibus ingenti pavore percussus fugit, et pro apostata sacrificare cessavit. Hoc contra eos dictum sit, qui pro sceleralis ob gratiam eorum se oraturos pollicentur.

XXX. Sed quid hoc de exterioribus dicimus, cum plerique sic in semetipsis negligentes existant, ut foris in habitu immutantur, et intus per nonnulla gravia peccata a Christi corpore separentur ? Et tamen sacrificare non cessant. Dum enim quibusdam indumentis vel ex parte, vel ex toto laicalibus utuntur, illis merito comparandi sunt, qui in libro de Civitate Dei appellatur cynici : et non sancta Joseph, qui talarem tunicam legitur a patre percipisse. Quos et Jeremias deplorat, dicens : *Quomodo mutatus est color optimus* (Thren. iv). Color optimus est habitus prætendens religionem cunctis amabilem. Qui color tunc immutatur, cum quædam indumenta studio jactantiæ quæsitâ opinionem utantis apud laicos vilescere faciunt. Qui

autem adhæret meretrici, unum corpus efficitur (I Cor. vi, 16), et jam non membrum Christi, sed Antichristi est. De quo per Danielelem dicitur, quia erit in concupiscentiis feminarum (Dan. xi, 37). Ut enim Pasesius in libro de corpore Domini dicit: Quisquis vel membra meretricis fit, hic utique elapsus de corpore Christi est, et idcirco non licet ei corpus Christi contingere. Nam qui debeant ipse Christus ostendit, dicens: *Qui manducat carnem meam et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo* (Joan. vi, 57). Ac si diceret: Nisi prius in me maneat, carnem meam manducare non potest, neque sanguinem meum bibere. Quid ergo manducat peccator, et quid bibit? Non utique utiliter sibi carnem et sanguinem, sed iudicium licet videatur cum cæteris altaris sacramenta percipere. Et quare? Quia nos se probat prius utrum in corpore Christi sit, an non. Deinde quia non dijudicat, videlicet ut discernat corpus Domini: quid est quantum, quia sacramentum, qualisque virtus sacramenti, quia divinum ac spiritale est. Unde in primordio hujus celebritatis Christus iudicium male accipientibus comminatur, dum continuo post buccellam de manu ejus perceptam diabolus. Judam pervasit: ubi mox ostenditur futurum in Ecclesia iudicium. Si quis ergo lapsus de corpore Christi, factus membrum meretricis vel diaboli, præsumperit hoc sacrosanctum corpus contingere, nec dubium quin ob id iudicium excipiat, et cum Juda culpæ societur obnoxius, tam quia corrui, quam quia ex conscientia damnatus, ausus est sine pœnitentia et correctionis venia sancta mysteria temerare. Item ex eodem libro legimus, quia *Deus dedit filiis Israel panem de cælo, habentem omne delectamentum, sed non in pluribus eorum beneplacitum fuit Deo* (Sap. xvi, 20), ut testatur Apostolus. Nam populus ille carnalis manna fastidivit, quia inibi non nisi carnalia quæsit. Illi itaque mortui sunt, in quibus non beneplacitum fuit Deo. Quicumque vero inter eos spirituales fuerunt, mori non potuerunt, quia spiritaliter comederunt; quia eis esca illa cœlestis saporem et delectamentum immortalitatis præbuit. Itaque similiter nunc in Ecclesia cibus iste quibusdam vita est, quibusdam vero supplicium. Unde, o homo, disce quia Deus spiritus est, et ideo intellige quia cibus iste non carnaliter, sed spiritaliter, et cogitandus et sumendus est, quia neque ab alio quam ab ipso Christo consecratur, neque ab alio quam ab ipso porrigitur. Et quidem sacerdos visibilis astat, per cujus manus consecrari et tribui videtur, sed Christus qui illum et consecrat et tribuit, cui et remedium cuique ad remedium tribuatur, divinitus discernit. Nam is qui cum Juda contemptu et vitio reus tenetur, cum Juda utique condemnatur: et qui cum Petro ac cæteris fideliter participatur, cum ipso utique et cæteris apostolis in corpore et anima consecratur. Hoc ergo iudicium in natale calicis mox excipitur, ut doceatur quid contemptoribus imminet, si damnati a consuetudine pedem a mensa Domini

non retraxerint. Hinc Deus per Moysem: *Dic, inquit, ad filios Aaron, et ad posteros eorum: Omnis qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, in qua est immunditia, peribit coram Deo. Ego sum Dominus* (Lev. xxii, 3). Et certe illa nihil aliud erant quam umbra istorum. Si ergo ad umbram non licebat immundum accedere, quantum ad ipsam Veritatem? Ex qua in finem prohibitionis conclusit, dicens: *Ego Dominus*. Ac si dicat. Ego scrutans corda, ego ipse sacerdos, qui discerno qualis unusquisque accedat. Hinc Ambrosius in primo Officiorum: *Castificabatur, inquit, populus per biduum, aut triduum, et lavabant vestimenta sua, et non aliter ad hostiam accedere permittebatur. Sed si in figura tanta populo observantia jubebatur, quanta in ipsa veritate sacerdotibus tenenda est? Disce igitur, o sacerdos et levita, quid sit lavare vestimenta, ne inquinato corpore quo anima vestitur, majestatem tanti mysterii temerare præsumas. Hinc in Regum volumine dicitur: *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo* (I Reg. ii, 25)? Tunc enim de negligentia sacrificiorum licet tepide Heli filios suos corripiebat. Quod tale est ac si diceret: Qui Deum totius creature conditorem contemnens indignus ad ejus injuriam communicare præsumit, quem intercessorem habebit? Talis profecto nec Dei revere retur præsentiam, nec præsentiam formidat astantium angelorum.*

XXXI. Nec ideo securitas subrepat, eo quod indigne summentibus divina patientia ad tempus parcit, quia certe illi magis punientur, qui in præsentia correptione judicantur indigni. Si quidem in exordio Ecclesiæ necesse fuit, ut ad rem demonstrandam plerique transgressores corporali etiam pœna plecterentur. Unde Apostolus ad Corinthios: *Ideo, inquit, inter vos multi infirmi, et imbecilles, et dormiunt multi* (I Cor. xi, 30), somno videlicet mortis. Ab angelis quippe qui ad hoc positi sunt etiam nunc perimerentur; sicut in prædicto libro Pasesius testatur, quicumque vel semel indigne communicant, nisi bonitas Christi, cujus iudicio pendent omnia, gladium suspenderet, et temporalem mortem quibusdam ut pœniteant removeret. Alioquin nunc plagæ et infirmitates nunquam tantum crebrescerent, si omnes illud mysterium sicut oportet perciperent. Resipiscitibus vero duplex in pœnitentia debet esse luctus, vel quia peccaverunt, vel quia cœleste donum ad iudicium male præsumperunt. Quod sane delictum nullo alio nisi Christo interveniente donabitur. Unde in lege ab his qui in sanctificatis delinquant, aries per quem Christus intelligitur offerri jubetur: ut apud Deum Patrem Deus homo pontifex in æternum interpellare pro eo fideliter credatur. Atque ipsum per se moribus et vita quotidie re indictum operit. Alioquin qui in Deum peccat, quis orabit pro eo? Quamvis enim quisque multum sit ex aliis peccatis indignus, tamen ex isto magis gravatur, si sancta contingit immundus. Quod exemplo Judæ monstratur, qui licet corde nutaverit, tamen

ante perceptionem illius mysterii cum apostolis A erat, et a Domino monebatur. Post perceptionem vero traditus Satanæ continuo exivit foras. Ob hoc itaque quisquis illud indigne se percepisse meminit, duplicem, ut diximus, debet habere luctum, ut exacta pœnitentia possit denuo sancta participare. Namque pœnitentibus jussum est ut hædus tollatur cum agno, ut si quis post lavacrum ceciderit, et cum stantibus agnum comedere non potuerit, vel hædum comedat, qui semper pro pœnitentibus mactatur. Non quod Christus hædus sit, sed pro diversitate meritorum aut agnus, aut hædus unicuique fit. Hinc item jubetur, ut qui in primo mense, id est in ea gratia quam in baptismo percepit, Pascha facere non poterit; saltem in secundo mense illud faciat, id est in pœnitentia, quæ post naufragium B secunda tabula est, hædum indulgentiæ percipiat.

XXXII. Hæc, et alia multo plura Paschasius ex dictis Patrum ad reverentiam sancti mysterii commendandam, atque majestatem ejus demonstrandam, conscripsit. Quæ si quis licet sciolus legerit, tanta credo discet, ut de hoc mysterio parum se eatenus cognovisse putet. Verum isto tempore quod nimis dolendum est, ita sacrosanctum istud mysterium in contemptu illudimus, tanquam non sit Pater qui honorem Filii sui Jesu quærat et judicet. Ita veritas prostrata est, ut sicut in Daniele dicitur, abominationem in templo Dei fieri videamus. Cæterum pro ejusdem mysterii reverentia commendanda quædam, si placet, exempla proferamus. Dicit sanctus Gregorius Turo- C nensis in libris Miraculorum de quodam presbytero, cui in Dominica solemnitate propter suam personam concessum fuerat ut missam celebraret, qui statim ut ad communicandi horam pervenit, mox epilepsia comprehensus corruit spumans sacramque particulam ab ore projiciens, qui ipsa nocte, sicut plerique testati sunt, ebrius fuerat. Item ipse de quodam infami diacono, quia dum capsam cum corpore Domini deferret, de manibus elapsa est, et per aerem super altare reversa. Sanctus vero Hieronymus in vitas Patrum de beato Eulogio dicit, quoniam cum videret quosdam ex monachis volentes accedere ad communionem retinuit eos, dicens: « Tu habuisti hac nocte fornicationis desiderium; tu vero dixisti, Nihil interest si- D ve justus sive peccator ad sacramentum accedat, et alius dubitationem habuit in corde dicens: Quid enim me sanctificare communio potest? Hos ergo singulos removebat a communionem sacramenti, donec paululum per pœnitentiam et lacrymas purificarentur. Item idem refert de sancto Machario, quod eo tempore cum fratres ad suscipiendam eucharistiam accessissent, viderit in quorundam manibus prævenientes Æthiopes carbones deponere, corpus autem Domini quod sacerdos dare videbatur redire ad altare: aliis vero angelum Domini cum manu sacerdotis sacram particulam dare fugientibus prædictis Æthiopicibus. Item ipse de sancto Piamone perhibet, quia quodam tempore cum sacrificaret vidit angelum Dei stantem

A juxta altare, et quorundam monachorum qui accedebant nomina scribendum in libro quem tenebat, et quorundam non scribendum. Quos cum senior notasset, unumquemque seorsum disquisivit, et invenit in singulis mortale peccatum. Quos ad pœnitentiam exhortatos tandiu cum eis flevit, donec aliquando videret eos cum cæteris ascribi.

XXXIII. Inter omnia tamen peccata maxime discordia et luxuria gravant. Nam de discordia Dominus ipse ait: *Si offers munus tuum ad altare, et recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo* (Matth. v, 23, 24). De quo sicut S. Gregorius fatetur, pensandum est, quanta culpa sit discordia, propter quod illud munus respuitur, quo omnis alia culpa solvi consuevit. De luxuria vero per hoc apparet, quia nulli tam periculose hoc mysterium contingunt quam luxuriosi. Quod in discretionem virtutum quibus participes ejus mysterii pollere debent, primo loco ponitur. Renes vestros accingetis, quorum scrutator est Deus, et ubi virtus Satanæ est. Quo contra Zacharias castitatem participantium admirans, atque ipsas hujus mysterii species designans, ait: *Et quid bonum est Dei, et quid pulchrum ejus nisi frumentum electorum, et vinum germinans virgines* (Zach. ix, 17)? Liqueat autem plerosque veluti sues immundas ad hoc sine præjudicio reatus sui accedere, ista pedibus calcare. Verentur enim humanis coram obtutibus magis suam verecundiam portare, quam coram majestate divina et omnium sanctorum præsentia temeritatis offensam incur- C rere. Quibus profecto cordis induratio cum nec se corrigunt, nec Dei visitantur pietatis verbera, jam pœna peccati est et contemptus superbiæ. Si enim de Bethsamitis septuaginta seniores, et quinquaginta millia plebis percussi sunt, eo quod viderent arcam Dei, multo magis isti, nisi resipuerint, æternaliter plectendi sunt, sicut ipse testatur per Moysen: *Omnis qui accesserit ad ea quæ sanctificata sunt, in quo est immunditia, peribit coram Domino* (Levit. xxii, 3). Quid ergo si pœna differtur, nonne hæc designata sunt in thesauris Dei? Considerat enim novissima eorum, et reddet ultionem hostibus suis. Nec prætereundum quod quidam ita diabolicis illusionibus falluntur, ut credant quod quamvis in peccatis suis jaceant, illius tamen sacrosancti cibi ac potus perceptione purgentur: contra quos per prophetam dicitur: *Dilectus meus in domo mea operatus est male* (Jer. xi, 15). Nunquid carnes sanctæ mundabunt illum? Et item alius de his qui plorant quidem, sed lacrymas suas pollutione maculant, ait: *Operiebatis lacrymis altare meum, sed non respiciam ad sacrificium, non accipiam placabile quid de manu vestra* (Malac. ii, 13). Quisquis ergo in sordibus est, det honorem Deo, et non præsumat eo concepto ad ejus sacramentum impudenter accedere, donec ut dictum est, lavet per pœnitentiam maculas im-

munditiæ, si quoquo modo demum valeat tantæ reconciliari gratiæ licet offensæ.

XXXIV. Nec prætereundum quod quidam sibi male conscii, dum continere se negligunt, a sancto mysterio cessare malunt, et melius quidem est ut cessent, sed non vivunt, quia *nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam* (Joan. vi, 54). Quid enim indignis officio cessare expediat non solum ratione auctoritatis divinæ, sed etiam exemplis plorumque monstratur. Ex quibus aliquid commemoremus. Testatus est mihi Bego canonicus sancti Martini de quodam sacerdote, qui cum die Dominico de venatu redierit, et missam celebrare præsumpsit, mox ut ad horam consecrationis ventum est, illas voces quas post canes emittere solebat, inclamare super sanctum altare cœpit. Sed et alius Leo nomine venandi consuetudinem habebat: qui tamen amens factus est, et per multa loca sanctorum deductus, tandem reperto sensu noster monachus factus est; et ut ipse vidi, in tantum usque ad finem religiose conversatus est, ut frequenter cum solus oraret capillos sibi detrahare soleret. Quod etiam ille a sancto Benedicto curatus suo demonstrat interitu. Qui cum postposita ejus prohibitione sacrum hoc officium suscipere præsumpsisset, mox dæmoni traditus est et usque ad mortem vexatus. Nonnulli vero vanitatis studio dediti, auratis et accuratis vestibibus et vasis pretiosi metalli ad hoc sanctum mysterium celebrandum delectantur. Qui bene quidem facerent, si corda sua pariter in

(69) *Vizeliacum monasterium.* Dicitur et *Vizeliacus* apud Petrum Venerabilem, *Veziliacus* in epist. Joannis Sarisber. et *Virziliacus* in diplomate Paschalis II ad Altardum abbatem. « Fundatores autem illius, ut inquit idem Paschalis, exstiterunt Geraldus comes vir nobilissimus, et uxor ejus Bertha; qui et ipsum pia devotione et testamenti confirmatione beato Petro apostolorum principi obtulerunt, » temporibus Caroli Calvi regis, non Caroli magni, sicut habet fragmentum vetus foundationis hujus cœnobii. Quod tamen, quia Nicolaus Camuzatius, vir de antiquitate bene meritus, illud mihi perhumaniter et ad utilitatem publicam communicavit, hic inseram integrum.

Fundatio cœnobii Vezeliacensis ex velutissimo codice ms. imperfecto.

« Temporibus Caroli Magni imperatoris et regis Francorum circa annum Domini 821, Girardus de Roussillon comes Nivernensis et Bertha ejus uxor, divini nominis succensi amore, de bonis suis a summo largitore collatis, monasterium in loco qui dicitur Veziliacus in regno Burgundiæ, in honorem Domini nostri Jesu Christi. BB. Apostolorum Petri et Pauli, et B. Mariæ Magdalenes construxit. Et quia territorium quod dicitur de Vezeliaco, in quo construere dictum monasterium in votis habebat, erat de domanio regni Franciæ, cum dicto Carolo rege Franciæ et imperatore, permutavit cum territorio ad dictum Girardum pertinente vulgariter dicto Mons Regalis cum territorio de Vezeliaco, quod annuens prædictus imp. Girardus comes Nivernensis et ejus uxor Bertha monasterium et habitaculum ancillarum Dei sub Regula R. Benedicti viventium construxit, dotavit et fundavit. Quod cum omnibus rebus illius monasterii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, testamento subdidit. Quod testamentum confirmatum et ratum fuit ab invictissimo et gloriosissimo Carolo

A divinis oculis ornarent, ut quidam Patrum ait, quia in hoc sancto opere, non vestimenta, sed corda mutanda sunt. Nam, ut beatus Hieronymus in epistola ad Rusticum protestatur, nihil illo ditius qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem autem vase vitreo portat, sicut sancti episcopi Cæsarius Arlatensis, et Eusebius Tolosanus, sed et Ambrosius Mediolanensis, qui pro redemptione captivorum suas ecclesias ita nudaverunt, ut ipsa initiata vasa, fracta videlicet pro eis venundarent: valde congruum æstimantes, ut quorum animæ per illud mysterium, quod in calice fit, ab æterna captivitate salvantur, eorum corpora, si necesse, sit a temporali captivitate distracto calice redimantur. Hi ergo bene immolant, qui avaritiam de templo eiciunt. Qui autem pulchritudine vasorum vel vestium studet, ad solius Dei laudem id faciat. Memnisse tamen debet, quod propheta de ministrorum munditia magis sollicitus erat, qui non dixit: *Mundate vasa Domini, sed, mundamini qui fertis vasa Domini* (Isa. LI, 11). Nonnulli vero, ut ne nostro ordine dicamus, quibus nec passum pedis, nec ipsam suam voluntatem in potestate sua habere permittitur, de propriis cistellis sumptuosum ad mysteria peragenda producunt apparatus, quem contra consuetudinem sanctionemque sanctorum Patrum de iniquo mammona acquirunt, et quasi ad ornatum ecclesiæ relicturi possident. Quorum unus ille per cujus occasionem (69). *Vizeliacum nuper monasterium est in cineres redactum, cum, sicut audivimus, de can-*

C imperatore et rege Francorum, et diplomate suo in tutela et salvagardia istud monasterium et monachas ibidem Deo deservientes cum dependentiis posuit, et accepit. Dicitur vero Girardus comes voluit et statuit suo ipsius testamento, ut quoties abbatissa ab humanis discederet, congregatio monialium ibidem Deo famulantium haberent concessam potestatem cum consilio sanctorum virorum, alteram bonæ vitæ et boni testimonii ex eo consortio atque collegio electam, cum approbatione summi pontificis, præficere. Deinde Ludovicus dictus Pius, filius Caroli Magni et imperio et regno Franciæ successor, hujusmodi foundationem et dotationem approbavit, et monasterium cum ancillis Deo servientibus in protectionem et salvagardiam accepit, et omnia quæ acta fuerant ab ipso Girardo comite et Bertha ejus uxore confirmavit. Quod similiter fecit Nicolaus papa primus nomine qui hujusmodi foundationem et donationem laudavit, anno Domini 858, sui pontificatus primo, et prædictum monasterium sub sedis apostolicæ tuitionem accepit, omniaque quæ per eundem comitem et ejus uxorem in prædicta foundatione ordinata fuerant, confirmavit, et maxime statuit ut obeunte abbatissa non alia ibi ordinetur, nisi quam consensus monachorum secundum timorem Dei, et beati Benedicti, regularem institutionem elegerit, et apostolicæ sedis pontifex præviderit ordinandam, aut suggestionem monacharum consenserit ordinatam. Aliaque privilegia, exemptiones, concessionem, et gratias abbatissæ et conventui prænominati monasterii contulit, concessit, et donavit postmodum Joannes octavus papa qui in cathedra Petri imperatore Ludovico secundo Pio, Carolo secundo Calvo, Ludovico tertio Balbo, et Carolo tertio Crasso Augustis sedit, privilegia per eundem Nicolaum papam eidem monasterio concessa confirmavit: excepto duntaxat quod dictus Nicolaus sub nomine

D

dela quam ad cistellam suam aperiendam deportat, ignis tecto irrepsit. Contra hanc stultam devotionem, imo avaritiam, Joannes dicit: *Nihil amplius quam quod vobis constitutum est, faciatis* (Luc. iii, 13). Et certe nulla hoc regula jubet, sed magis nudam crucem esse clamat a nudo sequendam. Quibus bene congruit illud propheticum: *Venite in Bethel, et impie agite, et immolate de fermentato* (Amos. iv, 4). Cain sacrificium obtulerat Deo, sed quia fermento malitiæ respersum fuerat, idcirco non est gratum. His itaque quo pacto licet quasi ad ornatum ecclesiae relinquere, quod non licet habere vel possidere? Immolat autem, sed de fermentato, qui aliquid offert quod Deus dedignatur. Hinc ipse per prophetam testatur quod odio habet rapinam in holocaustum. Hinc rex Saul reprobat, eo quod sub immolandi specie reservavit de Amalech ea quæ jussus fuerat trucidare. Sed isti, ut quidam Patrum dicit, magis volunt habere suas cistellas, non recogitantes miseri quia perdunt suas animas.

XXXV. Hunc ergo religionis defectum diabolus, licet pater mendacii sit, vos miseros incururos beatos Pachomio prædixit. Aliquando enim apparuit ei in habitu mulieris, excedens omnem humanam pulchritudinem, ita ut forma ejus ac compositio et visus exponi non possit. Quam esse phantasiam videns, preces fundebat ad Dominum, ut vi majestatis ejus evanesceret. Interim autem illa proprius astans ait ei: Quid superflue laboras? Potestatem accepi a Domino tentare quos volo. Et Pachomius ad eam: Quid vis, inquit, esse? et illa: Ego sum, ait, diaboli virtus, et caligine mortiferæ voluntatis mortales involvo; sed suis vel tibi appropinquare propter Christum, qui humanatus est, non possum. Sed nunquid ita erit semper? veniet etenim tempus post obitum tuum, quando prout libuerit, inter eos quos nunc tuis orationibus munis debacchabor. Et Pachomius

ancillarum Dei, seu monialium, quæ ibidem pro crebris infestationibus sæculi et Saracenorum, tunc ordinabiliter manere nequibant, illa delegavit. Et dictus Joannes papa aptioris utilitatis gratia sub habitu monachorum esse congruenter decrevit, suasque litteras abbati et congregationi monachorum ipsius monasterii direxit. Præter ea ordinavit quod in numero congregationis modus adeo conservaretur, ut nec pluralitas penuriam, aut paucitas habitantium destitutionem loci inducere valeret. Insuper quod obeunte abbate nullus ibidem præficeretur, nisi quem consensus monachorum secundum timorem Dei et institutionem regulæ B. Benedicti eligeret, et apostolicæ sedis pontifex prævideret ordinandum, aut suggestionem monachorum consensisset ordinatum. Postmodum Urbanus secundus, Innocentius quartus, Urbanus quartus, qui ortus fuit Trecis humili genere natus, sutorisque veteramentarii filius, cognomento Pantaleonis, ut hodie quoque in urbe Tricassina constans fama est. Qui pontifex nullum in patria grati animi reliquit testimonium præter templum S. Urbani, quod in urbe Trecensi, in qua natus erat, reedificari jussit, in solo paternarum ædium, relicto ibi tenui collegio XII canonicorum cum personatibus decano, thesaurario, et cantore, ex vivis lapidibus et politis construxit, multisque posses-

mius: Et quid scis si meliores erunt, qui illos corroborent? Nam tu præscire omnino nihil prævales quod est solius Dei. At illa: Plura tamen, ait futura ex præcedentibus cognosco. Et vir sanctus ad eam: Et quomodo, inquit? Illa vero ait: Omnis rei principium tendit ad augmentum, dehinc ad detrimentum devertit. Sic ergo et in hac vestra professione, ut conjicio, fiet. Nam inter vitia sua signis, et variis virtutibus roborata succrevit; cum autem senescere cœperit, aut temporis diurnitate lacescens, aut negligentia temporis deficiens a propriis incrementis minuetur. Tunc igitur adversus hujusmodi potero prævalere. Quod ita fieri nostra satis effrenata pravitas ostendit. Pachomius vero post hæc de visione sollicitus instanter orabat, ut ei Dominus declararet quis status monachorum post se futurus esset. Qui per visionem ad se factam edoctus est, quod monasteria quidem multipliciter dilatarentur, et nonnulli pie et continenter viverent, sed plurimi negligenter, suamque salutem penitus perderent; maxima vero per negligentes præpositos mala succrescerent, et bona defectum incurrerent. Quibus primatum tenentibus necesse est jurgia generari; et quis præsit ambitiosa lite contendere, et reprobari bonos, ac malos eligi. Unde nec aliqua bonis viris resistendi fiducia suberit, sed omnia pene, quæ regulis divinis subnixa sunt, humanis commutabuntur illecebris. Tunc Pachomius exclamans ad Dominum ait: Heu me, quia frustra laboravi! Si enim tam perversi futuri sunt qui fratribus præerunt, eorum subditi quales erunt? Et cum affectuosissime, sicut illuc scribitur, Dominum interpellaret, apparuit ei mirabili fulgore portans coronam spineam, eique inter cætera dixit: Confortare, Pachomi, quia posteritas tua usque in finem sæculi non deficiet. Et quisquis inter eos qui futuri sunt pie ac continenter vixerit, tamen dico tibi, requiem sortietur.

XXXVI. Sciendum sane, quia sicut quædam verba

sionibus dotavit, et animus illi erat, si diutius vixisset, plurimis aliis augere, et eam ecclesiam aliis exemptam soli sedi apostolicæ subesse voluit, suisque privilegiis declaravit. Aucherus Pantaleo papa Urbani nepos presbyter cardinalis titulo sanctæ Praxedis, quem patruus ad cardinalatum evexerat, hoc opus protexit, multisque ornamentis aureis et sericeis, imaginibus et vasis sacris aureis et argenteis, ac libris pretiosissimis auxit. Postea Eugenius, Clemens, Innocentius, Cælestinus, Adrianus, Pius, Urbanus, Martinus Romani pontifices, quam plurima privilegia, libertates, immunitates, concessionem, gratias, indulgentias et prærogativas eidem abbati et conventui, locis et membris a dicto monasterio dependentibus, et eidem subjectis respective concesserunt et indulserunt. Habent ulterius abbas et conventus territorium divisum, et ab aliis separatim per cruces seu insignia et confinia certis limitibus limitatum et divisum, potestas Vezeliaci vulgariter dictum, in quo situantur et consistunt ecclesie parochiales: quæ quidem parochiales ecclesie, ac omnes et singuli, tam in prædicta urbe, quam infra fines et terminos prædictarum civitatum habitatores, sunt in spiritualibus subditi dicto abbati, et nulli alteri subsunt.

tam in Novo quam in Veteri Testamento reperiuntur, quæ hæretici male intelligentes ad exstruendum errorem suum retorquere nisi sunt: ita et in sancta regula fit, cum per quædam ejus verba renuitæ et refugæ ejus fortitudines suas excusare moliuntur. Regula, inquiunt, jubet, ut nihil habeat monachus quod abbas non dederit, aut permiserit; abbates vero nostri tales sunt ut nostra non curent, et ob id permittunt nos habere quæ indigemus: non igitur contra facimus, si quid ex eorum permissione habemus. Sed si rationi ac veritati consentire vellent, facile responderetur: scilicet quoniam primo quidem sciendum est, quia sicut in *Moralium* libro xxv disputatur, quod secundum merita subjectorum tribuuntur personæ regentium, et sic pro qualitate subditorum acta disponuntur illorum, ut sæpe qui videntur boni accepto regimine permutentur, ut Saul: et qui etiam boni videntur et sunt, pro malo grege delinquere permittantur. In hoc apparet quia vindictam populus suscipit. Hinc Psalmista: *Obscurentur oculi eorum ne videant* (*Psal. lxxviii, 24*). Ac si dicat, quia in via Dei per superbiam exorbitant. tales divino examine prælatos accipiant, qui veritatis lucem non habeant, quatenus hi qui illos velut corpus oculos male prævidentes sequuntur, per eorum ducatum offendant, et iniquitatis onere incurvati omnem statum rectitudinis perdant. Deinde vero et illud constat, quia nihil ultra permittere possunt, nisi quantum S. Benedictus ad sustentandam naturæ necessitatem permisit. Et ille cui dicimus: *Abba Pater* (*Rom. viii, 15*), cum discipulos quasi agnos in medio luporum misit, permisit quidem pro temporis necessitate aliquid ferre, nec tamen aliud quam peram et sacculum. Noverint ergo isti, qui sub hac occasione cupiditati, gulæ, et libidini se manciant, quia non proderunt eis excusationes in peccatis; sed fiet et prælatis et subditis hoc quod, ut supra diximus, per Malachiam Deus comminatur dicens: *Disperdam magistrum et discipulum, et maledicam benedictionibus vestris* (*Malac. ii, 2, 12*). Benedicunt sacerdotes cum adulando Christi misericordiam reis promittunt: sed benedictionibus eorum Dominus maledicit, quia sicut alibi dicitur: *Qui beatificant et qui beatificantur erunt præcipitati* (*Isa. ix, 26*). Nam si ob negligentiam præpositorum solummodo, et non magis ob cupidinem suam propria haberent. non alios cibos, non alias vestes, quam regulariter constitutas præsumerent. Prælati denique si quid extra constitutionem Dei vel Patrum præceperint: mox præcipiendi auctoritatem amittunt, et tunc in ea re nullatenus obediendum est eis. Exemplo videlicet apostolorum, quibus Magister dixerat de Phariseis et Scribis: *Omnia quæcunque dixerint vobis, servate et facite* (*Matth. xxiii, 3*). Postea vero præipientibus eis ne loquerentur in nomine Jesu, respondit Petrus: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (*Act. v, 29*). Cæterum quam plures inter eos existunt, qui etiam sub malis præpositis bene vivunt, qui quamvis extra

A communem sanctæ regulæ vitam vel ordinem degere quasi captivi coguntur; Danielem tamen et tres pueros, qui in Babylone continenter vixerunt, imitantes, fornacem vitiorum feliciter evadunt. De ecclesiasticis viris, qui sæcularium facta mutantur velut a Babyloniis Hierosolymitæ captivantur, et de tribus vitiis per quæ status religionis maxime confunditur, plura jam, et forte verbosius quam oportet, posita sunt. Cæterum quod tuæ, venerabilis pater, lacrymæ testantur, ita jam defecit spiritus, et diminutæ sunt veritates, ut sicut Isaias illacrymat, facti videamur sicut a principio, quando Deus non dominabatur nostri. An non ita est? dum inter propinquos feralia succedunt odia? dum jurgia nascuntur infensa? dum usque ad sanguinem sævit inexplicabilis et cæca malitia? dum bonis invident pravi, liberalibus cupidi, quietissimis turbulenti, studiosis inertes, placidis implacabiles, tranquillis immites, modestis temerarii, sapientibus, stulti, simplicibus callidi, mitissimis quoque furiosi? Sed melius eorum insanias apostolica tuba redarguit. Nam cum novissimorum pericula temporum gentium Doctor exprimeret, intulit dicens: *Erunt enim homines seipso amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, timidi, voluptatum amatores magis quam Dei* (*II Tim. iii, 2-4*). Hic beatissimus Paulus quod superius diffuse protulit mira brevitate collegit, ostendens eos ideo tales fore, quia voluptatum amatores existerent, quia vitiosissimis cupiditatibus se subjugarent. Hinc enim cuncta mala proveniunt. Dum Deus contemnitur, voluptates amantur. Hinc est quod, ut Sapiencia dicit: *Omnia commista sunt apud eos: sanguis, homicidium, fictio, perjurium, tumultus honorum, Domini immemoratio* (*Sap. xiv, 25*). Hinc et Osee querimoniam faciens dicit: *Non est veritas, et non est misericordia, et non est scientia in terra. Maledictum, et mendacium, et homicidium, furtum, et adulterium inundaverunt, et sanguis sanguinem tetigit* (*Osee iv, 1, 2*). Et populi, sicut hi qui contradicunt sacerdoti, de quibus una Apostoli sententia est, quoniam *non solum qui talia agunt, sed et qui consentiunt facientibus digni sunt morte* (*Rom. i. 32*).

D XXXVII. Dicit Isaias: *Angeli pacis amare se bunt* (*Isa. xxxiii, 7*). Quisquis ergo de istis est, et non de illis, de quibus dicitur: *Colomba seducta, non habens cor* (*Osee vii, 11*), et quibus dicitur: *Quare non magis luctum habuistis?* (*I Cor. v, 2*). Lugendum est ei præsentis vitæ tempus, in quo sunt ita omnia confusa, ut veritatis quidem nec vestigium usquam videas, nequitie vero atque luxuriæ cuncta esse repleta prospicias, nec aliquid juste recteque servari: humiles et invalidos, atque pauperiores videas, a superbis potentibus divitibusque comprimi, affligi atque injuste lædi; honestum vero quemquam et quietum multis læsionibus perturbari: econtra unum

quemque pessimum potentia cumulari, terribilem fieri, et tumido successu in malis augeri, quibus nec iudicum metus, nec reverentia sacræ auctoritatis prævalere potest, nec eorum perniciem ullatenus cohibere. Sed quid de iudicibus dicimus? Nam et ipsi, qui ad hæc reprimenda constituti fuerant, graviores tempestates et perniciosiores in miseros exercent. Hæc autem iniqua atque injusta inæqualitas non solum in urbibus, sed et in agris: et non solum in terra, sed et in mari committitur et exercetur. Et primoribus quidem propheta dicit: *Nonne vestrum est iudicium scire?* (*Mich.* III, 1). Et item alius dicit: *Forsitan stulti sunt et ignorantes viam Domini? Ibo igitur ad optimates: ipsi enim cognoverunt iudicium Dei sui, et ecce hic magis confregerunt jugum. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus?* (*Jer.* v, 4, 5.) Visitabit certe, et sicut Malachias dicit, erit testis velox maleficis, adulteris, et perjuris, et calumniatoribus. Et, sicut Amos dicit, non erit eis fuga; sed si ascenderint ad cælum, inde detrahet eos, et si celaverint se in profundum maris, ibi mandabit serpenti, et mordebit eos. Quisquis igitur considerat vel causam eorum, qui gratiam Dei in vacuum recipientes, et ad diabolicam servitutem redeuntes pereunt, vel miseras eorum, qui innumerabiliter afflicti, aut in murmurationem aut in desperationem excedentes, et temporalia et mansura damna incurrunt, satis est unde contristetur, et lugeat. Qui autem super his contristari possunt, Deum dupliciter qui super miseras filiorum Israel legitur doluisse, super perituram Hierusalem flevisse.

XXXVIII. Ob hoc autem iniquitas undatius ebullit, ut Isaias ait, quia veritas in oblivione erit, et longe justitia stat: quia, sicut jam diximus, tempora periculosa venerunt, et fine suo mundus urgetur. Qui finis cum ex ipso suo ordine pendeat, perversiores tamen quosque inventurus est, qui et illius ruinis digne comprimantur et ex illorum meritis versa vice ejusdem ordo rerum confundatur. Est quoque et alia ratio, quia pro eo quod homines post revelatam gratiam dilexerunt magis tenebras quam lucem, vocati sunt, ut ait propheta, et non responderunt, et quæ noluit Dominus elegerunt, et cognoscentes Deum non sicut Deum glorificaverunt, propter hoc tradet illos Deus in desideria cordis sui, sicut de quibusdam Apostolus dicit: *Ut impleant peccata sua semper, et qui in sordibus est, sordescat adhuc* (*I. Thess.* II, 16). Et quia illuminati justa agere neglexerunt, juste cæcati adhuc faciant unde amplius puniri mereantur. Ad quod videlicet agendum, et immissiones per angelos malos juxta Psalmistam, Dominus semitam iræ suæ facit, ut cor prioribus meritis aggravatum juste permittat etiam subsequentibus malignorum spiritum persuasionibus falli. Unde in Apocalypsi dicitur: *Cum completi fuerint mille anni, solvetur Satan* (*Apoc.* XX, 7). Quia videlicet vel ad utilitatem electorum, vel ad detrimentum reproborum tanto acrius quam antea fecisset, in totis viribus suis se in finem sæculi

PATROL. CXXXIII.

A exercere permittitur, quanto soluta bestia violentior est quam ligata. Tunc enim fit tanto ferventior ad sævitiam, quanto se viciniorem sentit ad pœnam. Considerat namque quod juxta sit, ut licentiam nequissimæ libertatis amittat: et quanto brevitate temporis angustatur, tanto multiplicitate crudelitatis expanditur. Sicut de illo voce angelica dicitur ad Joannem: *Væ terræ, et mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet* (*Apoc.* XII, 12). Tunc ergo in magnæ iræ furorem se dilatat; ne qui in beatitudine stare non potuit, in damnationis suæ foveam cum paucis ruit. Tunc quidquid nequiter valuerit callidus exquirat. Hæc itaque tempora jam venisse, jamque malignum hostem mysterium iniquitatis operari per hoc manifeste patet, quod omnis ordo religionis aut Christianitatis immutatus est, nec impietas jam erubescere saltem dignatur, sed iniquorum multiplicitate roborata caput ubique locorum extulisse videatur.

XXXIX. Qui autem sint quos suis ditionibus isdem hostis mancipat, per hoc ostenditur, quod rex esse super omnes filios superbiam perhibetur. Superbia vero et multos in sæcularibus studiis, et multos in gradu religionis positos prosternit. De istis namque scriptum est: *Misit caudam suam draco, et traxit tertiam partem stellarum* (*Apoc.* XII, 4). Quod est extrema persuasione multos terrenis amoribus involvere, qui studio vitæ cœlestis videntur inhærere. Sane de illis alias: *Circumbunt eum, inquit, salices torrentis* (*Job.* XL, 17). Salices infructuosæ arbores sunt, sed torrente rigantur. Torrens hiemalibus pluviis intumescit, sed æstate siccatur. Per salices ergo sæculares quique significantur a bonis virtutum fructibus alieni. Per torrentem vero mortalis gloria, quæ caducis honoribus tanquam hiemalibus pluviis inflatur, sed vitæ hujus termino annullatur. Malignum itaque spiritum salices torrentis circumdant, quoniam hi, quos in suis cogitationibus amor vitæ carnalis inebriat, tanto illi arctius inhærent, quanto largius delectatio transitorie voluptatis eos infundit. Qui scilicet more salicum fructus non ferunt, sed in foliis viridescunt; quia aliquando verba honestatis proferunt, sed nullum vitæ pondus ex bonis operibus ostendunt. De quibus scriptum est: *Imitantur autem illum qui sunt ex parte ejus* (*Sap.* II, 25), videlicet semper superbiendo, nunquam respiscendo. Item de his et illud: *Huic montes herbas ferunt* (*Job.* XL, 15). Per montes tumor superbiorum, per herbas fluxæ voluptates eorum exprimuntur. Ergo montes huic Beemoth herbas ferunt, quia semper in eis pœnam æternæ mortis esuriens, dum ipsi se eidem ad omne vitium sternunt, dum nullum malum aut cogitando aut operando prætereunt, quia semper in eis sua desideria recognoscit, quasi semper in montibus herbas invenit, quibus suæ malitiæ ventrem tendat, quem tanto delectabilius quisque pascit quanto sordidius inquinatur.

XL. Sciendum vero quod in hac peregrinatione, ubi Babylonici et Hierosolymitæ mistim procurrun-
 et reprobi frequenter superbire, et electi humiliari
 soleant. Sed superbis mentibus humilitas alta est.
 Et idcirco cum hanc specietenus conscendere ni-
 tuntur, diu in ea morari nequaquam possunt,
 quoniam alienum est quod apprehendere quærent,
 et quasi a clivosis itineribus mox relabuntur. Nam
 quousque hanc abjiciant, et ad consuetam elatio-
 nem redeant, quas grave pondus in corde patiun-
 tur. De istis ergo dicitur : *Omni equidem tempore*
vitæ superbiunt impii, quia licet speciem humilita-
tis assumant, hoc tamen ad acquirendam inanem
gloriam faciunt, et ita de ipsa ficta humilitate glo-
riantur, ut etiam inde superbiant, si contra super-
biam subtiliter disputare norunt. Solent quippe et
electi superbire, sed non omni tempore, quia prius-
quam vitam finiant, cor ab elatione ad humilita-
tem commutant. Superbisse enim, cecidisse est.
 Unde et per Psalmistam dicitur : *Non veniat mihi*
pes superbiæ (Psal. xxxv, 12). Pes, inquit, non pe-
 des : liquet enim quod nullus uno pede diu gra-
 ditur. Ob id ergo quolibet alio vitio tentari permit-
 tuntur, ut humiliantur ; humiliati vero diaboli esse
 desinant, cui superbiendo militabant. Hinc per
 Sophoniam dicitur : *At tamen, subaudis, licet ad*
horam superbias, timebis me et accipies discipli-
nam (Soph. iii, 8).

XLI. Quod autem inter omnia mala gravius no-
 cet, ita pessimus peccandi usus ipsa jam con-
 suetudine roboratus est, ut pene nullus justo ju-
 dicio peccatum discernere queat. Sed sicut Aaron
 filiis Israel deos quærentibus non re-titit, sic om-
 nes aut iniqui sunt, aut iniquitati cedunt. Quapro-
 pter illacrymans Isaias Deo dicit : *Quem docebit*
scientiam, et quem intelligere faciet auditum?
Sacerdos et propheta nescierunt, præ ebrietate ab-
sorpti sunt a vino, nescierunt videntem, id est Do-
minum, et ignoraverunt iudicium (Isa. xxviii, 7,
9), id est discernere pondus peccati. Quia potius
adulteris, quos arguere debuerant, ut ibi dicitur,
sacerdotes applaudebant, et populus meus dilexit
talia. Contigit ergo nobis quod illis solet, sicut
 Joannes Chrysostomus dicit, qui vel phrenesia pa-
 tiuntur, vel mente capti sunt, a quibus cum multa
 turpia et periculosa vel dicantur vel gerantur, nec
 pudoris tamen aliquid nec poenitudinis capiunt ;
 quinimo et magnifici sibi ac sapientiores sanis vi-
 dentur ac sapientibus. Ita ergo, et nos cum omnia
 quæ sanitati contraria sunt geramus, nec hoc ip-
 sum quidem quod est insanius nobis cognoscimus.
 Et enim si in corpore parum aliquid morbi pulsa-
 verit, statim et medicos adhibemus, et pecuniam
 profundimus, et omni observantia curam, quæ me-
 dicinæ competit, gerimus, nec prius cessatur, quam
 quæ molesta sunt mitigentur, si utcumque fieri po-
 test. Anima vero cum quotidie vulneretur, cum per
 singula lanietur, uratur, participetur, et modis om-
 nibus pereat, nec parva quidem pro ea cura nos

A sollicitat. Sed hæc causa est quod omnis pariter
 morbus obtinuit, et tanquam si eveniat, multis sub
 uno languentibus præsto esse neminem sanum.
 Certum est quod omnis pariter corrumpat et absu-
 mat incuria, dum nemo est qui vel opportuna
 præbeat, vel importuna prohibeat. Ita et nobis ac-
 cidit : dum enim nemo sanus est corde, sed om-
 nes languemus a salute mentis, alii majore, alii
 minore peste, nemo utique est qui curet. Etenim si
 quis utcumque adesset, qui vel præcepta Christi,
 vel transgressionem nostras discerneret, nescio si
 ullos alios magis quam nos ipsos præceptis ejus
 contrarios judicaret.

XLII. Pro his et hujusmodi quæ in hujus vitæ
 nostræ statu, jam frigescente charitate, et abun-
 dante iniquitate, geruntur, Dominus per Amos
 queritur dicens : *Nunquid non ut filii Æthiopum*
vos estis mihi filii Israel, ait Dominus ? (Amos. ix,
7.) Post dealbationem quæ fit in Selmon, ad nigre-
 dinem peccati redimus : *Nive, inquit, dealbabun-*
tur in Selmon (Psal. lxxvii, 15). Et cum Scriptura
 dicat : *Verecundos et reverendos facite filios Israel*
ab omni immunditia ; quo videlicet verbo genera-
 liter omnis inquinatio vel occulta vel manifesta
 comprehenditur, quæ, ut Hieronymus dicit, nomi-
 nare turpissimum est ; nos econtra in passione de-
 siderii sicut gentes æstuamus, et omnes, ut ait
 Isaias, ad avaritiam declinamus a summo usque
 ad minimum, ut equus emissarius hinnientes, ut
 merito quasi degeneres a cœlesti Patre audiamus :
Nunquid vos non filii scelesti, semen mendax ?
 (Isa. lvii, 4.) Et item ipse : *In indulgentia sua re-*
demit eos, et illi ad iracundiam provocaverunt, et
afflixerunt Spiritum sanctum ejus, et conversus
est eis in inimicum (Isa. lxiii, 9, 10). Hinc quoque
 in persona ejus Jacob dicit : *Sine filiis factus sum.*
 Ecce qualis est hujus vitæ status, si tamen status
 dicendus est, qui tot casibus delictorum ad ruinam
 vergit, et quem tanta suæ pravitate moles ad ima
 demergit. Pro his et hujusmodi, quæ tam multi-
 plicia sunt, ut magis defleri, quam referri possint,
 lugendum est his qui consolationem Jesu expec-
 tant. O quam bonum est, venerabilis pater, super
 talia contristari ! Quisquis enim ille est, angelus
 pacis vocabitur, juxta illud Isaiæ quod præmisi-
 mus jam : *Angeli pacis amare flebant (Isa. lxxiii,*
7). Et inter electos assignari meretur, sicut per
 Ezechielem dicitur : *Signa Tau in frontibus viro-*
rum lugentium (Ezech. ix, 4). Tau littera speciem
 sanctæ crucis gerit. Videte ergo quam magnum
 bonum sit dolere pro malis, pro quo dolens qui-
 libet schemate [stigmata] sanctæ crucis meretur in-
 signari. Hæc igitur consolatio vos interim maneat,
 ut dum principes Sodomorum caput extollunt, dum
 filii Gomorrhæe luxuriant, hi qui justum Loth imi-
 tari meruerint videndo et audiendo mala, cum ip-
 so crucientur, sub umbra alarum divinarum spe-
 rantes donec transeat iniquitas.

LIBER TERTIUS.

Libello hoc utcumque expleto, tam nobis quam domno abbati satis, ut frustra credidi, me jam fecisse putabam : sed domnus abba jussionem legationis vestræ, quam semel suscepit, nimis, ut ita dicam, imperiose exigit. Nam licet promptariolum cordis mei exhaustum jam pronuntiaverim, tamen sicut præcedentem libellum, ita quoque hunc sequentem aggredi coegit. Ea tamen occasione factum est, quod in præcedentibus duobus libellis de afflictorum consolatione pauca dicta sint, et ad consilium pontifici dandum, cujus mentem sicut Moysi malorum pravitas exacerbabat, ego sane qui nec præcepto resistere, nec alia nisi ea quæ vos melius nostis, possum referre, facio quidem quod valeo : sed dum vestra vobis tam prolixè refero, fastidium generare pertimesco. Cui tamen ductus verborum forte displicuerit, comparet illum pro telatis pravorum nequitias, qui supra dorsa pusilli gregis Christi fabricantes prolongant iniquitatem suam, eisque potius indignentur qui *trahentes peccatum*, ut Isaias dicit, *in funiculis vanitatis* (*Isa. v, 18*), exigunt ut contra se tanta dicantur. Vos ergo prævidere debuisti : cui et quid juberetis, dicta hæc veluti quoddam vas modo transfusum considerate, et superflua quæque tanquam guttulas vasi deformiter adhærentes lima discretionis recidite. Ut acidis frugibus quædam matura leguntur, ita in isto calamo, cum plurima, quæ merito reproberentur, forte inveneritis, pauca saltem utilitatis quiddam gerentia reperietis.

I. Inter illa mirifica quæ ad exprimendos ordines Ecclesiæ Deus ad beatum Job loquitur, quædam animalia figuraliter nominans, ibices quoque pariter interponit. Ibices autem quædam quadrupedia sunt et morantur in petris. Quæ videlicet ibices si quando de altis cacuminibus saxorum ruunt, sese in suis carnibus illæsas suscipiunt, ita ut jacturam sui casus non sentiant. Per ibices igitur quique boni viri et cauti designantur, qui in petris habitant ; quia secundum Patrum exempla vivere student. Qui et cornua habent, videlicet Scripturas duorum Testamentorum, de quibus est illud : *Cornua in manibus ejus* (*Habac. iii, 4*). Hi velut ibices cum ceciderunt, non colliduntur : quia si quid eis ruinæ temporalis accesserit, scripturæ duorum Testamentorum quasi duorum cornuum exceptioni innitentes evadunt, et ne in perturbatione deficient, Scripturarum solatio se sustentant. Sicut Paulus, qui in mundi hujus adversitate dejectus dicebat : *Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus* (*Rom. xv, 4*). Hæc ad legendi studium dicta sint, nunc ea, quæ animo præposita sunt, aggredia-

mur. Universam Christi familiam, id est omnem electorum collectionem, qui vel in clericali, vel in laicali ordine, aut in divitiis, aut paupertate degentes, eidem Christo, videlicet humili regi, humili corde militant, per Judam, id est per domum David, supra diximus designari. Per decem vero tribus, quæ licet de genere patriarcharum, sicut et tribus Juda, descenderint, tamen a Dei cultura discedentes vitulos in Samaria coluerunt, illos Christianos figurari qui mysteriis quidem fidei regenerantur, sed avaritiam, quæ est idolorum servitus, colentes, aut aliis quibuslibet desideris male inhærentes, Deum, quem vocibus confitentur, factis negant : per Assyrios autem quaslibet gentes exprimi, qui Deum non coluerunt. Igitur et tunc illæ decem tribus ab alienigenis afflictæ fuerunt. Sic et modo perversi Christiani paganorum exterminio subjiciuntur, et sic domus Juda, quæ decem prædictas tribus in malis actibus frequenter secuta fuerat, tam ab ipsis decem tribubus, quam ab alienigenis vehementer legitur oppressa tunc fuisse. Sic et nunc boni quilibet Christiani, pro eo quod malos frequenter imitantur, et a paganis, et ab ipsis malis Christianis plerumque cruciantur. Per illos igitur quibus omnia in figura contingebant, hoc satis ostenditur, quod filios Ecclesiæ non solum a paganis, sed etiam ab ipsis suis contribulibus multa oporteat pati.

II. Hæc sane captivitas, quæ foris ingeritur, tanto levius toleranda est, quanto et animarum saluti probatur accommodata. Cæterum est alia vastatio, videlicet spiritalis, qua non rebus sed virtutibus spoliatur ; quæ tanto vehementior est, quanto et occultius perstringit. Quam scilicet vastationem illa captivitas specialiter designat, qua tribus Juda in Babylonem translata est. De illa namque scribitur, quia rex Babylonis regem Joachim captivavit, et de Juda principes et fabros et inclusores et sacerdotem primum, et sacerdotem secundum, et janitores, et eunuchum unum, et quinque viros qui steterunt coram rege, et Sophar qui probabat tirones. Rex igitur Babylonis Joachim rege captivato Mathaniam, qui interpretatur, *mitis*, pro eo instituit, et vocavit eum Sedeciam, quod est justus Domini : quia, ut Hieronymus ait in Ecclesiaste, diabolus, qui est rex confusionis, id agit, ut sapientes et religiosi viri quasi viles premantur, ne in populis appareant, quod est Joachim regem, ne appareat, absentasse, et hi qui servi sunt vitiorum per aliquod munus locum sanctitatis obtineant, quod est per Nabuchodonosor Mathaniam in Sedeciam verti. Hinc Salomon : *Vidi, inquit, servos in equis* (*Eccle. x, 7*). Hinc namque illa Simoniaca hæresis, quam princeps apostolorum in ipso auctore, et beatus Gregorius in sequacibus

ejus terribili anathemate multavit. Hic ergo Mathanias undecim annis regnavit, qui numerus pro eo quod denarium excedit, decalogi transgressionem signat. Itaque sub tali rege captivantur de Juda principes, quia videlicet his in Ecclesie principatu insidiante diabolo constitutis, ita in toto grege fraus ipsius diaboli debacchatur, ut principes, id est illos qui boni operis agilitate ceteros praeire debuerant, per quodlibet vitium sibi substernat: et fabros captivat, id est illos qui spicula verborum in igne divini zeli conficere debuerant, atque alios ad spiritale certamen armare, talentum ingenii coegit in terrenis actibus implicare. Et inclusores, id est eos qui muros virtutum per aliquod vitium interruptos cemento praedicationis resarcire debuerant, ab studio corrigendi cessare facit. Et sacerdotem primum, id est episcopos, et sacerdotem secundum, id est alios inferioris gradus, qui tanto facilius in praecipua ruunt, quanto eosdem episcopos, qui sibi ad imitandum praelati sunt, quasi licite sequuntur. Et janitores, id est eos, qui habentes clavem scientiae reliquos introducere debuerant, ita subvertit, ut nec ipsi intrent, nec alios intrare sinant. Et eunuchum unum, id est abstinentes. Unus dicitur, ob singularem continentiam, et eunuchus ob professam castitatem: quos ita plerumque fallit, ut de ipsis virtutibus non Deo, sed hominibus placere gestiant. Tollit et quinque viros, qui steterant coram rege, id est illos, qui ad sanctum altaris ministerium deputati servientes quasi praesentiores Deo assistunt, quinque sensibus corporis servire facit. Et Sophar qui probabat tirones, id est magistros puerorum vel conversorum, quos ad hoc in suo discipulatu suscipiunt, ut eos in dissipans Domini erudiant. Sed e contra magistri aut per immaturam libertatem, aut etiam per malum exemplum, illos corrumpunt et dissipant. Unde et Sophar dissipans interpretatur. Hos igitur omnes rex Babylonis tunc historialiter de Juda captivavit, et quosdam interfecit, quosdam vero in Babylonem duxit, quia nunc rex confusio- nis diabolus multos qui in Ecclesia statum religionis fulcire debuerant, aut per se, aut per exempla carnalium a religione detorquet. Et sicut ille quosdam interfecit, sic iste irrevocabiliter nonnullos peccati gladio trucidat. Illi vero, quos captivavit, eos significant qui miseris hujus vitae tanquam in aliena patria subjiuntur, ut resipiscant. Unde propheta talium cujuslibet pristinam repromittens justitiae libertatem, dicit: *Usque ad Babylonem venies, et ibi liberaberis* (Mich. iv, 10).

III. Haec vitiorum vastitas, ex cujus merito exterior accidit, jam sibi totum orbem subjugavit, ubique saevit, ubique grassatur: et tamen tanto minus omnes de hac se plangunt, quanto magis universi manus dominio ejus submiserint. Exteriore vero cuncti fugiunt, quae, ut dictum est, animarum saluti prodesse consuevit. Sed contra interiorem fuerat laborandum, et suffugium certatim quaerendum. Sed quis medebitur his, qui sponte vulnerantur, qui

A libentius sequuntur Simonem magum, vel Ananiam, qui haeresiarchae hujus malitiae fuerunt, quam sanctos omnes qui ab exordio fidelium contra perversitatem istam semper pugnaverunt? Malitiam dicimus, qua malignus hostis ita mentes carnalium inficit, ut ea quae Dei sunt non pro Deo, sed pro lucro terreno, vel pro humanis laudibus gerant: imitantes Simonem magum, qui donum sancti Spiritus ad hoc comparare voluit, ut aliis ad lucrum venderet: vel ea quae pro Deo relinquere debent, cupidine lenocinante, sicut Ananias, repetant. Ne enim illa vastitas fideles occuparet, civitati suae, quae est Ecclesia, Deus Pater Filium pro muro dedit, juxta illud: *Salvator ponetur in ea murus*: et patriarchas et prophetas, sicut illic sequitur, *pro antemurali* (Isa. xxvi, 1), et apostolos, qui super muros ejus die ac nocte stantes non taceant. Et quid plura? semper ab omnibus doctoribus propugnacula, et verborum spicula conficiuntur, quibus a cordibus fidelium ista malitia repellatur, qua gloriam hominum diligunt magis quam Dei. Sed tamen superabundat iniquitas. Quia vero nunc hora malorum est, et potestas tenebrarum, si praedictae vastitati resistere nequimus, pro his saltem, quos captivat, doleamus, et ad ea quae de exteriori captivitate dicenda sunt redeamus.

IV. Judex noster dulcis et rectus est, universae viae ejus misericordia et iudicium, et idcirco in ipsa animadversione sua, quam justis pro peccatis infert, blandimentum misericordiae dulcis intermiscet. Quod etiam in praefatis gentibus demonstratum est. Quando enim ab Israeliticis Juda captivabatur, missus est propheta, qui principem arguit, et omnes captivos relaxari fecit. Et cum idem Juda in Babyloniam duceretur, Ezechielem Deus cum eis proficisci fecit, qui afflictum populum consolaretur. Jeremiam autem cum reliquis qui in Hierusalem remanserant, stare voluit. Quos etiam in Aegyptum, licet super ejus interdictum descendentes, isdem Jeremias comitatus est. Sed et nunc inter quotidianas pressuras, quibus a paganis vel a malis Christianis cingimur, nonnullos quamvis paucos constat divinitus reservari, quorum aut exemplis, aut verbis, aut etiam precibus et afflictis consolentur, et afflictiores reprimantur. Quod omnino mira dispensatione fit, ut peccata per illatam afflictionem puniantur, et peccatores per indultam consolationem ad spem referantur. O ineffabilia divinae pietatis viscera! Deus culpas insequitur, et tamen peccatores protegit. Sic filios Israel, cum vellent post ejus offensionem contra hostes ascendere, per Moysen prohibuit, dicens: *Ne ascendatis, ne cadatis: non enim sum vobiscum* (Exod. xix, 12). Iratum se indicat, et tamen ab interitu, quem merebantur, eos cavere monet. Sic plerumque parvulo suo delinquenti mater irascitur, increpat eum, et irata verberat, ac si non diligat, sed si hunc in praecipua ire conspexerit, manum tendit, et sic diligendo retinet, ac si irata non verberasset. Quapropter, venerabilis Pater, superest, ut vos.

quem articulo temporis hujus a Deo credimus reservatum, ad illud apostolicum studeatis, corripere videlicet inquietos, consolari pusillanimes, suscipere infirmos, et ita patientem esse ad omnes. Beati Gregorii quosdam raptores æquanimiter toleretis: quibusdam vero sub studio servatæ charitatis obvietis. Sed ne de raritate honorum fratrum causemini, mementote quia solus erat Ezechiel, solus et Jeremias, et tamen non cessabant loqui.

V. Ut autem pontifex pontificum innitatur exemplis, par est de quibusdam sanctis episcopis, quid pertulerint, aut qualiter se in augustiis egerint, parum referre. Ac primum de patre Augustino. Sub ejus namque tempore civitas Hipponia, cui præerat, per quatuordecim menses a barbaris obsessa est. Quia vero eisdem prædicandi facultas ei non erat, coepiscopos, et quoslibet alios qui tum forte ad urbem confugerant, ad tolerantiam instruebat, orans jugiter Deum quatenus aut civitatem liberaret, aut se de sæculo vocare dignaretur. Qui non post multum effectum suæ præcis adeptus est. Tertio siquidem obsidionis mense decubuit, qui inter cætera quibus exitum communiebat, septem psalmos pœnitentiales flendo decantabat. Ait enim post perceptum baptismum, et laudatos Christianos et sacerdotes absque digna et competenti pœnitentia non debere de corpore exire. Hic non solum clericos, sed etiam laicos ab omni juramento compescebat. Loquacitatem vero, et detractionem, quæ in convivis abundare solet, ita comprimebat ut hos versis in sua mensa scriberet:

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam indignam noverit esse sui.

Veste vero ejus et calceamenta, vel lectualia, ex moderato et competenti habitu erant, nec nitida aut speciosa nimium vel abjecta plurimum.

VI. Libet quoque verba B. Gregorii, vel querimonias ejus ad medium deferre. Nam quando ultimas Ezechielis partes aggressus est, nuntiatum ei fuerat quod Agistulfus [Agilulfus, vel Aigulfus] rex Langobardorum ad obsidendam Romam jam Padum transiens summopere festinaret. Ait enim: Nemo autem me reprehendat, si post hanc allocutionem cessavero, quia sicut omnes cernitis, tribulationes nostræ creverunt, undique circumfossus sumus, imminens periculum timemus. Alii detruncatis ad nos manibus veniunt, alii capti, alii interempti nuntiantur. Et jam cogor ab expositione linguam retinere, quia tædet animam vitæ meæ. Jam in me nullus sacri eloquii studium requirat, quia versa est in luctum cithara mea. Et qui cogor quotidie amara bibere, quomodo possum dulcia propinare? Quid igitur restat, nisi ut inter flagella, quæ ex nostris meritis patimur, gratias agamus? Qui, ut ostendatur quantum etiam inter suos ob domesticam curam angustaretur, dicimus quid in primis ejusdem prophetiæ homeliis, cum de speculatore loqueretur, ait: Quisquis, inquit, speculator ponitur, in altum debet stare, et subditorum opera transcendere, quatenus, tanto

plus eis prodesse per providentiam possit, quanto terrenis rebus animum non supponit. Ac deinde: O quam mihi dura sunt ista quæ loquor, quia me ipsum loquendo ferio! sed dicam, dicam ut etiam per me sermo Dei sonet contra me. Cogor namque modo ecclesiarum, modo monasteriorum causas discutere, singulorum vitam actusque pensare, modo quædam civium negotia sustinere, modo irruentibus barbarorum gladiis timere, modo raptores quosdam æquanimiter perpeti, modo eis sub studio servatæ charitatis obviare. Quis ergo aut qualis speculator ego sum, qui adhuc tot rerum perturbationis depressus, in infirmitatis valle jaceo? Tacemus de illo famoso ac mirifico Morali libro quem valde infirmus patravit.

VII. Si ergo tantum ac talem virum tot flagella manebant, quippe quem etiam ipse Mauricius imperator, qui eum invitum ordinari fecerat, vehementer urgebat, quid mirum si pontifices nostri temporis affliguntur? Sane quia mentionem tanti patroni fecimus, dicendum paucis quantopere suo pudori suæque famæ consuluerit. Sic namque in illa Romana vita, cujus supra meminimus, scriptum habetur. Mox ut summum pontificium sortitus est, superstitiosum universalis vocabulum refutavit, primumque se servum servorum Dei in suis epistolis nominavit. et mediocribus indumentis ad suæ humilitatis indicium in pontificalibus utebatur. Etenim advertens se ideo summum pontificem a Deo constitutum, ut, juxta illud propheticum, radicem vitiorum evelleret, virtutesque plantaret, omnes consuetudines quas contra apostolicam traditionem noviter pullulasse cognoverat, sub anathematis interminatione damnavit. Tum vero a suo cubiculo non solum juvenculos, sed et omne sæculares excludens, clericorum quoque vel monachorum prudentissimos sibi familiares consiliariosque delegit. Cum quibus die nocteque versatus, nihil monasticæ perfectionis, nihil pontificalis institutionis, licet super gentes et regna constitutus, amisit. Videbantur itaque passim cum eruditissimis clericis religiosi monachi adhærere pontifici, et in diversis professionibus uniformis videbatur honestas, tantaque censura mores ministrorum excolebat, ut eorum nullus barbarum vel quid inconsuetum religioni sermone vel habitu preferre præsumeret, et qui forte sanctimonia vel sapientia caruisset, subsistendi coram pontifice fiduciam non haberet. Quo facto redarguitur illa quorundam lascivia qui talibus cohabitare malunt, qui tam effrenata libertate vel loquendo leviter, vel agendo coram eis, quos magis vereri debuerant, potiuntur: ut ipsos etiam ab statu gravitatis emollitos ad suæ levitatis lenocinium incurvent, ita ut nec in memoria quidem sermo disciplinæ habeatur, contra illam superni inspectoris querimoniam, qua dicit: Attendi et auscultavi, nemo quod bonum est loquitur: ita perstrepunt, ut si pauper, imo Christus in paupere clamaverit, vix audiri possit. Nonne tunc videbitur illud fieri quod Isaias illacrymat, dicens:

Tibia et lyra in conviviis vestris, et opus Domini non respicitis? (Isa. v, 12). Prædictus vero papa Gregorius ita pauperibus serviebat, ut quaslibet ciborum species eis suo tempore ministraret. Ei quibus pauperibus dum unum in quodam recessu vespillones mortuum reperissent, Gregorius æstimans eum stipis inopia perisse, per aliquot dies a missarum celebratione quasi pœnitendo cessavit. Qui sui apostolatus gloriam ita omnino vilipendat, ut angelus ad quemdam eremitam, qui unum catum pro relevando secum habebat, tædio de eodem Gregorio testaretur, dicens: Majorem dilectionem habes tu in hoc tuo cato, quam Gregorius in omni imperio Romano. Tantæ autem humilitatis fuit, ut cum ei quidam peregrinus in solemni apparatu procedenti ad benedicendum prosternere vellet, ipse eidem peregrino prior de equo metaneam faceret. Crimina semel audita nullatenus indiscussa præteribat. Subdiaconum ordinari vetuit, nisi continentiam a conjugio profiteretur, nullumque altius progredi permisit, nisi cujus castitas in subdiaconatu probata fuisset.

VIII. Joannes Eleymonos mox ut ordinatus est, omnes dominos suos qui erant in Alexandria viritum jussit describi, quatenus eis sufficienter stipem pro numero daret. Cui ministri: Quinam sunt, inquit, o patriarcha, domini tui? At ille: Illi, inquit, quos vos mendicos appellatis. Qui etiam certo tempore per singulos dies in vestibulo domus residebat, ut quisquis vellet ad eum sine prohibitione causam suam referre posset. Dicebat enim quia sicut nos petitores nostros, sic Deus nos petentes exaudit. Quidam ex tributariis nepotem ejus turpiter laccessivit; qui cum de eo vindictam expeteret, ille pectus ejus deosculans dixit: Fili, si nepos meus es, me imitare; jussitque ut ei totius anni debitum relaxaretur. Eidem namque Joanni Misericordia in specie pulcherrimæ mulieris apparuit, qui de hinc elemosynis tantopere deditus est, ut ob hoc Eleymonos; id est misericors, vocitetur. Sanctus Ambrosius nullo excessu fidem sic dicit gravari, quam si innocentem pauperem sacerdos arguat, et divitem reum excuset. Et qui non defendit inopem, si valet, similis est lædenti. Item: His, inquit, favemus a quibus vicem speramus; sed infirmis consulere magis convenit, pro quibus Christus renumerator est. Item in eodem: Grandis culpa est, si, te nesciente, fidelis egeat, quia hæc est lex naturæ ut alter alteri tanquam pars corporis partem conferat. Qui non tribuit fratri, nec feris comparandus est, quæ suis fetibus tribuunt. Nihil tam contra naturam quam lædere alterum tui causa, quod tamen si causa Dei est fides perpenderet. In tua causa silere tibi licet, in causa Dei dissimulare peccatum est non leve. Si quid autem vitii in fratre cognoveris, corripe; et si se lædi putet, etsi animum ejus correptio vulneret, tu tamen ne verearis; quia, ut scriptum est. *Meliora sunt amici vulnera quam adulantium oscula*

(Prov. xxvii, 6). Licet ergo inferior sit amicus, tamen si poposcerit, ut objurget, audiatur quasi par et æqualis. De cubiculariis vero sic: Decorum, inquit, illud est, ut adjungamur probatissimis quibusque, et senioribus, quorum usus tutior est. Nihil enim pulchrius quam boni testimonii viros testes habere. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit; et econtra inimici hominis domestici ejus. Quos videlicet ministros ita castificabat, ut nec verecundiora membra nec eorum usus his quibus a rusticis appellari solent nominibus nuncuparentur. Beatus quoque Paulinus, Nolane civitatis episcopus, cum a barbaris propter thesaurum insinuandum extimisset tormentari, rogabat Dominum, dicens: O Domine, non crucier propter aurum, quia non diligo aurum. Hoc beatus Augustinus in libro de Civitate Dei fatetur. Hæc de sanctis pontificibus dicta sint, ut non recens quid vel novum nostri temporis episcopo videatur, si talia sive certe multo leviora pertulerit.

IX. Nec piget quædam de apologia sancti Gregorii Nazianzeni verba referre: Si quis, inquit, in rectore morbus vitiorum est, his quoad obtemperandum ei præsto sunt multo facilius transfunditur, quam si aliquid virtutis in eo viderint. Quapropter necesse est, ut qui alios instituendos atque curandos præsumimus, ne inveniamur ipsi sine disciplina, et excatentes ulceribus vitiorum. Sed neque satis est malum non esse doctorem. Quod utique culpatur in his qui docentur, nisi et omnibus bonis actibus prædicti sint, nec vitam suam mansurent ex comparatione imperfectorum, si digna loco et gradu suo gerant, ut proventus eorum possit illicere cæteros ad studia virtutum, eorumque tam exemplo quam exhortatione vitia purgare, propositum ad meliora convertere, summumque eorum studium sit illos vincere, qui se carnaliter amant contra salutem suam dominicantes, et vitia sua quantum possunt celantes, odientes eos qui arguunt, et eorum sermonem contemnentes, et nunquam, quod pejus est, peccata sua publice defendentes: insuper etiam alios ne corrigantur excusantes, atque tuentes. Et equidem quando mali prælatos ipsos non lædant, quin etiam venerentur, quia tamen ei obviare pro justitia negligunt, interitum vero persequuntur eos. Quod insidiane diabolo fit, ut cum ipsi concutiuntur a vacillantium sustentatione pigrescant. Sed ut scriptum est, *qui Deum timet, nihil negligit* (Eccle. vii, 19), et ob id cujus mentem vera charitas possidet, si justitia quæ diligit in aliis feritur, ipse nihilominus eadem percussione confoditur. Quod si et ipse appetitur, in dolore tribulationis suæ curam non deserit utilitatis alienæ. Nam quasi magnus quidam medicus percussus, qui cum ipse scissuras vulneris toleret, aliis medicamenta sanitatis proferat: ita et iste licet in se adversa sentiat, alia tamen necessaria docendo prævidet. Valde autem levius est aut docere cum

nihil tolere, aut tolerare cum docere non indigeas. Sed necesse est sancti viri sese ad utraque solerter extendant, sic nimirum utrobique circumspecti, quatenus et audaces ante se verborum jaculis confodiant, et debiles quasi positos post se scuto consolationis vel ab illorum impetu vel a murmurationis vulnere defendant. Sicut miles castrorum Dei Paulus, qui cum tanta ac talia pateretur, quæ nec ipse referre, nec nos enumerare sufficimus, disputabat tamen cum Græcis, et revincebat Judæos. Nam propter alterum horum dicit: Gravati sumus supra modum, ut læderet nos vivere. Propter alterum vero, si, inquit, *ab bestiis pugnavi Ephesi (I Cor. xv, 32)*. Qui tamen plus de infirmorum pusillanimitate, quam de proprio dolore sollicitus, aiebat: *Nemo moveatur in vinculis istis (I Thess. 3)*. Et item: *Obsecro vos ne deficiatis in tribulationibus meis (Ephes. iii, 13)*. Utrumque Job egerat, qui dicere poterat: *Auris audiens beatificabat me (Job xxix, 11)*, quod utique ad prædicationem pertinet, eo quod liberaret pauperem vociferantem. Quod pertinet ad tuitionem. Quod autem prædicator etiamsi ipse a malis non impediatur, tamen pro aliorum causa debet eis obistere, vox illa Dei demonstrat, quia sub typo prædicatorum de equo dicitur: *in occursum pergunt armatis (Job xxxix, 21)*. Quapropter in quantum causa exigit, in quantum locus admittit, debet rector pro subditis suis semetipsum objicere. Nec timeat, si necesse est, eorum inimicitias pro fraterna pace obviare, nec per audientium duritiam a corrigendi studio cessandum esse, ut docet Eli-

X. Non autem, ut jam diximus, recens videatur, quod mater Ecclesia, vel rectores ejus, aut familia non solum a paganis, sed etiam a suis filiis tanta nostro tempore patitur. Quandoquidem apud prædictos Patres, qui sapientia et virtutibus signisque fulgebant, tantopere persecutio grassata sit. Nam quisquis eis Patribus in fide et gradu succedit, necesse est ut quasi plebs ad speciem matris emptæ Patres suos eadem patiando sequatur. Quod autem quisquis doctor sibi primum, tum subditis spiritaliter sollicitus sit, verbis Apostoli monstratur, qui de Thessalonicensibus ait: *Vos testes estis, et Deus, quoniam sancte et juste fuimus, subaudi, apud vos, et scitis qualiter unumquemque vestrum tanquam pater filios suos deprecantes vos et consolantes testificati, ut digne ambuletis Deo (I Thess. ii, 10, 12)*. Qui paulo ante præmiserat: *Facti sumus parvuli in medio vestrum, et tanquam si nutrix foveat filios suos, ita desiderantes vos cupide volebamus tradere vobis non*

A *solum Evangelium, sed etiam animas nostras (Ibid, 7, 8)*. Verum non sine quadam verecundia hujusmodi verba proferimus, quæ prolata tangere videntur. Sed si quid aut in relatis superius exemplis, aut in qualibet sententia durum ad imitandum vel mordaciter sonare videtur, illos tantummodo suggillat, qui ferre jugum Christi recusant. De nobis enim confidimus, quia non vultis imitari Nabal, cui, ut scriptum est, nemo valebat loqui, sed apostolum Petrum, qui cum esset princeps apostolorum, et a beato Paulo condiscipulo suo se reprehensibilem nominari publice didicisset, non indignaretur, sed eundem Paulum nihilominus de sibi data publice sapientia laudasset. Dicamus igitur et hoc quod intortis moribus quorundam minime concordat, et quod illos, qui sibi solliciti sunt, cautiores reddat. Scio enim nec corporis quidem maculas in sacerdotibus per legem prætermitti, sed perscrutari et requiri omnia, ne aliquod vitium sacerdos habeat, cui et mors comminatur si absque tintinnabulis, quod est sonus prædicationis, incesserit. Sed quisquis ille est, qui me tanquam præsumptorem forte succedentium nominaverit, reminiscendum ei est quod Moyses concilium Jethro non despexerit, qui etiam vexatus dicitur propter eos qui exacerbabant spiritum ejus. Quam scilicet vexationem multa magis quilibet prælatus incurret, si culpas delinquentium non redarguit. Hinc ad Ezechiel dicitur: *Fili hominis, noli exasperans esse (Ezech. ii, 8)*. Sicut enim mali Deum exacerbant mala quolibet agendo, sic et boni qui malis prælati sunt, bona reticendo. Nisi enim propheta, cum ad loquenda verba mittebatur, obediret, omnipotentem Dominum, sicut populus de perverso opere, sic de suo silentio exasperasset. Malis itaque culpa est perversa agere, bonis recta reticere. In hoc ergo cum malis etiam boni Deum simul exasperant, quia cum perversa non increpant, eis per suum silentium proficiendi licentiam præstant. Nam plerique sic imprudentes sunt, ut vel malum non cognoscant, quod committunt, vel tanto minores culpas suas æstiment, quanto minor eas invectio castigat. Isti igitur si recta non audiunt, in suis pravitatibus jacentes, per ignorantiam securi sunt.

D XI. Sunt autem plerique qui verba Dei nec aure corporis audire dignantur, quos malignus hostis ita possidet, ut eos nullo confessos prædicationis jaculo derelinquat: sicut a Deo ad beatum Job de eodem hoste dicitur: *Non fugabit eum vir sagittarius (Job xli, 19)*. Sagittæ sunt verba Domini, ut est illud: *Sagittæ tuæ acutæ (Psal. xlii, 6)*. Arcus vero qui ex cornu fit et corda, Vetus Testamentum propter rigoris duritiam, et Novum propter misericordiæ flexibilitatem significat: quia quisquis ab illo plene capitur, verba prædicantium jam audire dedignatur. Unde peccatis præcedentibus irascens Dominus, his quos justo judicio deserit per prophetam dicit: *Immittam in vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio (Jer. viii, 17)*; id est talibus demonibus

vos tradam, qui nulla prædicantium exhortatione A quasi incantantium carminibus a vobis excutiantur.

XII. Alii subdole seducuntur, pro eo quod Dominus dicit : *Servus sciens voluntatem domini sui, et non faciens, vapulabit multis* (Luc. XII, 47); putantes ignorantiam impunitatem esse peccati. Quibus hoc intimandum est, quia aliud est nescire, aliud est nolle : hoc namque tarditatis est, illud superbiæ. Tales igitur excusationem non habent, quia, si vellent, scire poterant. Contra quos nimirum in Job de Deo dicitur : *Qui in manu omnium signat, ut noverint singuli opera sua* (Job XXXVII, 7); homo quippe sic rationalis est conditus, ut quod egerit ignorare non possit. Naturali enim lege scire compellitur, seu pravum seu B rectum sit quod operatur. Nam a justo iudice tunc pro factis suis aut punitur aut remuneratur, si non potuit scire quod fecit. Ipsi etenim qui erudiri contemnunt; sibi testes sunt, quia sciunt dicere quod agunt. Alioquin cur de quibusdam factis tanquam de bene gestis in ostentatione gloriantur? et rursus cur in aliquibus suis actibus videri erubescunt? unde quidam sapiens dicit : Cum sit timida nequitia conscientia dat testimonium condemnationis, quia dum timor conscientiam arguit, ipse sibi testimonium perhibet, quia sit malum esse quod sciri formidat. Fugiant ergo iniqui humanos oculos, semetipsos certe fugere non possunt. In peccatum enim quod committunt prius contra se iudicium rationis inveniunt, et post ad C distractionem æterni iudicis perducuntur. Et hoc est forte quod per Psalmistam dicitur : *Abyssus abyssum invocat* (Psal. XLI, 8). Abyssonem enim abyssum invocare est de iudicio ad iudicium pervenire. Eant igitur prædicatores sancti, redarguant facta peccantium, auditores autem pravi contemnant verba istorum, defendant quantum voluerint pravitates suas, atque impudenter gestas impudentius defendendo multiplicent. Certe ipsi sibi in conscientia testes sunt, quia excusabiles non sunt.

XIII. Quidam vero non solum admonitionis verba contemnunt, sed etiam contra admonitores vehementer scandalizantur. Et quia scandalum valde periculosum est, idcirco boni viri frequenter malunt tacere, quam malos loquendo scandalizare. Qui tamen nec tacendo securi sunt propter illud : *Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram* (Ezech. III, 18). Ex qua re nobis considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus; si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur. Quod veritatis magister suo facto probat, qui in quorundam cordibus scandalum ne gigneretur, tributum quod non debuit dedit : et rursus generari scandalum contra veritatem in quorundam cordibus videns, eos in suo scandalo remanere permiserit dicens : *Sinite illos, cæci sunt, duces cæcorum* (Matth. XV, 14). Hoc in libro VII Ezechielis. Item in libro X :

Ne timeas, inquit, quia Dominus exasperans est (Ezech. II, 6); timeri enim homo debuerat, si ipse auctorem omnium ut homo timuisset. Qui enim ut supra diximus, Deum non timet, homo non est. Nam qui rationis sensum ad timorem Dei non habuit, tanto minus timendus est, quanto hoc quod esse debuit non est. Debent autem in metu haberi isti qui membra sunt omnipotentis Dei, et si ipsi contristantur, Deus qui in ipsis habitat offenditur, et ipsi in terra reprehendere solent quod Deus redarguit e cælo. Mali vero, ut diximus, timendi non sunt. Unde rursus eidem propheta dicitur : *Ne timeas eos, et quia tales derogare solent, adjunctum est, neque sermones eorum* (Ibid.), quia increduli et subversores sunt tecum. Qui tanto in suis derogationibus timendi non sunt, quanto non placere Deo probantur. Stultum enim valde est, si illis placere quærimus, quos non placere Deo scimus. Nemo enim potest in una eademque re Deo simul et ejus hostibus gratus existere. Amicum ergo Dei se denegat, qui ejus inimico placet. Unde et sancti viri eos ad sua odia excitare non metuunt, quos Deum non diligere cognoscunt. Horum itaque derogatio vitæ nostræ probatio est, quia nisi aliquid boni haberemus, malis non displiceremus. Sciendum verbò est, quia linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare ne ipsi pereant, ita per suam malitiam excitatione debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat. Aliquando autem etiam compescere, ne, dum de nobis mala disseminant, eorum qui D audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant. Hinc est enim quod Joannes obtrektoris sui linguam redarguit, dicens : *Is qui amat primatum gerere in eis diotrepes non recipit nos. Propter hoc si venero commoneam ejus opera quæ facit verbis malignis, garriens in nos. Quantum ergo ex nobis est, ut Hieronymus ad Galatas dicit, nullius inimicitiam commovere debemus. Quod si loquentes veritatem aliquos meruerimus inimicos, non tamen nos inimici sumus eorum, quoniam illi inimici sunt veritatis. Unde et ipsa Veritas dicit ad Abraham : *Inimicus ero inimicis tuis* (Exod. XXII, 22). Quod utique non fieret si Abraham per culpam suam inimicitias eorum meruisset. Item ipse Hieronymus in eadem epistola ad Galatas : *Si fieri potest ut pariter et Deo et hominibus placeamus, placendum est hominibus. Si autem aliter non placeamus hominibus nisi Deo displiceamus, Deo magis quam hominibus placere debemus.**

XIV. Sed dum hoc dicitur, illud nos vehementius contristet, quia mentes pravorum tanto obstinatius summa odiunt, quanto arctius infimis inhæserunt : quibus neque hoc sufficit ut ipsi pereant, sed adhuc, quod est deterius, cum quoslibet argui conspiciunt, corripientis increpationibus obviant, ne saltem alii corrigantur. Unde bene et de capite eorum dicitur : *Protegent umbræ umbram ejus* (Job XL, 17). Umbræ quippe sunt diaboli omnes iniqui, qui dum imitationi iniquitatis ejus inserviunt, quasi ab ejus corpore

imaginis speciem trahunt. Umbrae umbram prote-
gunt, quia peccatores quique, in quo sibi male
sunt conscii, in eo et alium peccantem defendunt.
Quod hoc nimirum studio faciunt, ne dum culpa,
in qua et ipsi obligati sunt, in aliis corrigitur, ad
ipsos quandoque veniat. Quos enim similis reatus
sociat concordia pertinacia, etiam defensio perversa
constipat, ut de facinoribus suis alterna se invi-
cem defensione tueantur. Se igitur tegunt dum
alios protegunt, quia suam vitam praevident im-
peti, unde alios considerant libera correptione
confundi. Sicque fit ut summa criminum dum
defenditur augeatur, et uniuscujusque nequitia eo
sit ad perpetrandum facilis, quo difficilis ad pu-
niendum. Scelera quippe peccantium tanto ma-
jora incrementa percipiunt, quanto per defensio-
nem potentium diu inulta tolerantur.

XV. Quicumque vero verba Dei audire nolunt
ipso contemptu non esse ex parte Dei se produunt
Sed quantumlibet calcitent, admonendi tamen
sunt, ne sanguis eorum de manu pastoris requira-
tur: *Si, inquit, tu annuntiaveris impio, et ille non
fuerit conversus, ipse in iniquitate sua morietur:
tu autem animam tuam liberasti (Ezech. III, 19).*
Tunc enim, sicut in expositione hujus verbi dicitur,
subjectus moritur sine te, quando in actione
mortis contradictorem habuerit te. Nam morti, cui
non contradixeris, adjungeris. Hoc ergo rector
faciat, ne moriente subdito moriatur, malis vide-
licet actibus contradicat, ut scriptum est: *Dis-
curre, festina, suscita amicum tuum (Prov. VI, 3).*
Si vero speculatore tacente impius moritur,
constat quidem quia dignus non fuit ut ad Deum
sermo fieret: ille tamen eum occidit, qui hunc ta-
cendo morti prodidit. Hinc enim beatus Grego-
rius subdit: Pensandum est quantum connexa
sint peccata subditorum atque praepositorum.
Quod enim nos digni pastores non sumus, ex ves-
tra culpa est; et quod vos ad iniquitatem defluis-
tis, ex nostro hoc reatu est, quod obsistentes in
culpa non habetis. Vobis ergo et nobis parcitis, si a
pravo opere cessatis. Vobis et nobis parcimus,
quando hoc quod displicet non tacemus. Sed nos
alienas mortes nostris peccatis addidimus, et tot
occidimus, quot mori quotidie tacentes videmus.
Nullum quippe, sicut isdem doctor perhibet, tale
sacrificium Deo est, sicut est zelus animarum. Hoc
zelo quia Phinees unum adulterum pugione
transfixit, iram Dei protinus ab omni populo
removit. Hunc quia Heli non habuit, tandem
iram Dei contra se inexstinguibiliter accendit.
Ut autem in hac difficultate audiendi, qua docto-
res contemnuntur, Deus eos consolaretur, cum
Ezechielem prophetam ad filios Israel mitteret,
sermoni suo frequenter interponit: *Si forte au-
diat, et, si forte quiescant (Ezech. II, 7).* In quo
adverbio dubitativo notandum est, quia propheta
et mittitur, et audientium duritia designatur: per
quos videlicet innuitur, quia nec tacere debet is
qui praedicandi officium suscepit, nec pro audito-
rum duritia constriari. Si enim ipse Deus verba

A sua difficile pronuntiat audiri, cur doctor contris-
tetur si in admonitione sua contemnatur?

XVI. Pravorum sane duritia nimis obcalluit. Si-
cut unicuique talium Deus per prophetam dicit:
*Scio quia durus es tu, et nervus feriens cervix tua
(Isa. XLVIII, 4).* Quod dum vos perpenditis, timeo
molestum vobis fieri, quia tantum ad incitandum
praedicandi officium exaggeramus: et ideo vel-
lem ut alius aliquis exitus in hac necessitate pa-
tuisset. Nam scio prophetam dixisse: *In salicibus
in medio ejus suspendimus organa nostra (Psal.
CXXXVI, 2),* id est, inter valde obstinatos, videlicet
quia sicut salices fructum boni operis non ferunt,
verba praedicationis reticemus. Hinc ipse ait:
*Obmutui et silui a bonis, et humiliatus sum (Psal.
XXXVIII, 3).* Et Jeremias cum se minime audiri
conspiceret, silentium appetit dicens: *Non re-
cordabor ejus neque loquar ultra in nomine il-
lius (Jer. XX, 9).* Sed veri praedicatores dum cons-
piciunt quod ipsis non corripientibus iniquorum
facinora crescunt, vim quamdam in corde susti-
nent, donec in apertae correptionis vocem erumpant.
Unde et alter ex eisdem prophetis, cum prop-
ter incorrigibiles tacens diceret: *Silui a bonis
(Psal. XXXVIII, 3);* zelo charitatis illico exardescens
subdidit: *Et dolor meus renovatus est (Ibid.).*
Concaluit cor meum intra me, et in meditatione
mea exardescet ignis. Alter vero cum diceret:
Non loquar ultra nomine illius (Act. IV, 17), mox
eodem igne succensus adjunxit: *Et factus est ser-
mo ejus in corde meo quasi ignis aestuans in ossibus
meis, et defeci ferre non sustinens (Jer. XX, 9).* Au-
divi enim contumelias multorum. Sic ergo zelus
charitatis in sanctis viris dum reprimatur augetur
qui nimirum ita sese consolantur, ut in voce
erumpentes quod corrigere non valent saltem
increpare non cessent. Superest tamen ut, sicut
dicit Prosper, qui verba despiciunt, opera bona in
doctore videant, quae venerentur; et si contigerit
ut a potentioribus vel ab alienigenis contemnatur,
sibi vel suis praedicator canat dicens, cum Josue:
*Ego autem et domus mea sequimur Dominum
(Josue XXIV, 17).* Nam et ipsos fideles plus per
exempla quam per verba proficere certum est, et
utraque sibi necessario conjungitur, ut quod lo-
quendo quis praedicat faciendo confirmet.

XVII. Apud eos autem qui verba praedicationis
utcumque patiuntur audire, illud commemorandum
est quod Deus ad prophetam dicit: *Si judicas eos,
fili hominis, si judicas eos, iniquitates patrum suo-
rum ostende eis (Ezech. XX, 4).* Et iterum: *Filii
hominis, ad gentes apostatrices mitto te, ad filios
Israel; patres eorum praevaricati sunt pactum
meum (Ezech. II, 3),* etc., quousque subjungit: *Si
forte vel ipsi audiant hoc (Ibid., 5).* Sane quod eos
apostatrices appellat illis maxime congruit qui per
monasticam professionem ad saecularia desideria
relabuntur. De quibus scriptum est: *Vae peccatori
ingredienti duabus viis (Eccli. II, 14).* Apostata
namque retrocedens interpretatur. Qui vero manum
suam in aratro miserit, si retro respexerit, utique

apostatare convincitur, ut nullatenus regno Dei aptus, ipso Deo testante, pronuntietur. Et in nona in Ezechielem homelia perhibetur, quia sicut apostata est qui de fide recedit a Deo, ita qui ad perversum opus post professam relationem redit ab omnipotente Deo, apostata absque ulla dubitatione deputatur, etiamsi fidem tenere videatur. An non est apostasia, de habitu vel victu traditiones patrum contemnere, cum Deus terminos patrum transgredi interdixerit, despectaque victus qualitate vel quantitate per beatum Benedictum præfixa, sanguineas dapes cum filiis Israel desiderare? Manna et mensuram gomor despicientes et ollas carniū desiderantes corde reverti ad Ægyptum redarguuntur. An non est apostasia, humilem vestitum spernere et decorem vestimenti quærere, cum angelus apostata perfectus decore superbiens in tartarum ruerit? Et an ventrem colere non est apostasia, cum flens Paulus protestetur quod ligurgitones inimici sanctæ crucis sunt, et ventrem pro Deo habeant? Nobis, inquam, hæc apostasiæ verba conveniunt, quandoquidem religionis habitum per tot retro annorum curricula retentum lascivientes quique inter nos et petulantes in hac nostra ætate mutare ausi sunt.

XVIII. Quid isti in die iudicii dicent, vel quales apparebunt, usque ad quos religio decurrit, et in quorum manibus collapsa est? De occultis suis ipsi viderint, de quibus dicere pudet. Hoc tamen unum constat, quoniam ob id exterius mutantur indumenta, quia interius mutata sunt corda. Dixerat Deus per Jeremiam: *Videte si factum est hujuscemodi, si mutavit gens deos suos, et certe non sunt dii. Populus vero meus mutavit gloriam suam (Jer. II, 11). Et in sequentibus: Confregisti jugum meum, et dixisti: Non serviam (Jer. II, 20).* Nonne et istis hoc convenit? Nam ut ita comparatum sit, omnes qui ad usum hujus vitæ quaslibet artes exercent, sic eas utique gerunt, sicut a magistris didicerant, et illis utensilibus utuntur, quæ illi actui, cui intensi sunt, conveniunt, ut nautæ, auctores, vel fabri. At nos soli monachi instrumenta bonorum operum, quæ sanctus Benedictus ad pereipiendam cœlestem vitam construxit, abjicimus, solique nostræ professionis desertores, lineas, quas Deus per magistros nobis ostendit, nunc ad dextram, nunc ad sinistram transgredimur, nec bonorum operum instrumentis, sicut a magistris tradita sunt, uti dignamur. Quamvis autem crudelitas cordis in talibus occalluit, quæ multo obstinatio atque ad corrigendum difficilior sit quam laicorum: tamen admonendi sunt et ipsi, quoniam quoad vixerint mutari in melius possunt. Sicut beatus Gregorius Venantium ex monacho patricium commonebat, dicens: Velis nolis, locuturus sum tibi, quia aut te cupio salvari, aut de tua morte me eripi. Culpam ergo tuam, et distractionem futuri iudicis dum vales exhorresce, ne illam tunc amaram sentias, cum nullis eam fletibus jam evadas. Pensa quid facturus est Deus de perverso

opere, si quosdam in iudicio suo reprobat de otioso sermone, Scis qua morte Ananias multatus est, qui pecunias quas Deo voverat partim subtraxit. Si igitur morte dignus fuit, qui nummos abstulit, pensa quibus dignus sit, qui seipsum per professionis suæ oblivionem Deo subtraxit. Ecce facti tui tristitia adductus mœrens loquor, et fateor, supernam misericordiam admiror, eo quod te superbientem videt, et tolerat: effugere vitam conspicit, et tamen adhuc ad vitam reservat. Cum vero isdem Venantius in gravissimam ægritudinem incidere, Gregorius audiens Joanni episcopo rescripsit, dicens: *Fraternitatis vestræ scripta suscepi, quæ mihi de dulcissimi filii mei domni Venantii ægritudine loquebantur, qua audita lacrymæ mihi per gemitus erumpebant. Vestra igitur sanctitas magnam ei curam adhibeat, exhortando videlicet, rogando, terribile Dei iudicium proponendo, ineffabilem ejus misericordiam promittendo, ut vel in extremo ad debitum propositum redeat, ne ei tantus in iudicio reatus obsistat. Et considerandum quod hunc beatus Gregorius dominum pro blandimento vocat. Quod si nunc verba Dei vereri neglexerint, fiet eis illud beati Job quod de iniquo dicit: *Cum reddiderit ei Deus vicem, tunc sciet: videbunt oculi ejus interfectionem suam, et de furore Omnipotentis bibet (Job XXI, 19).* Dissimulat impius retractare mala quæ fecit, sed tunc sciet quid fecit, cum de furore Omnipotentis bibere cœperit: tunc oculos intelligentiæ reserabunt, quos nunc superbia claudit.*

XIX. Proh dolor! postquam princeps hujus mundi foras abjectus est, per nos iterum intromissus, mysterium iniquitatis operatur in filiis diffidentiae facientibus voluntates carnis, et in studiis suis seipsum abominabiles facientibus, præsertim cum princeps apostolorum præteritum tempus ad voluntatem eorum consummandam sufficere dicat: *Qui ambulaverunt, inquit, in luxuriis et vultu incontinentiis (I Petr. IV, 3), etc.* Et cum doctor gentium nos contestaretur dicens: *Testificor in Domino Jesu, ut jam non ambuletis sicut gentes, quæ tradiderunt semetipsas impuditiæ. Vos autem non sic didicistis Christum (Ephes. IV, 17-20).* Sed nos, ut video, in eadem luxuriæ confessione concurrentes, reddemus rationem, ut prædictus Petrus subjungit, ei qui paratus est iudicare. Licet vero jam tempus advenerit, quo sufficientibus ad insinuanda Dei iudicia præteritis miraculis peccatores raro ferri solent: de nostro tamen ordine nonnullos evidentij ultione plexos non ignoramus. Nam quidam apud Senones Hucbertus nomine duas sibi mulieres nocte vidit astantes, quas non eas, quæ venire solebant, videns, phantasias intellexit. Accurrunt qui aderant, sed nemo mulieres nisi ipse videbat: fugit ergo in ecclesiam, sed hanc quoque phantasticas mulieribus plenam reperit: inter quas una quasi regina sedens jussit illum apprehendi et verberari. Cum ille codicem sancti Evangelii arripiens volebat se signare, nec poterat, illa vero dicebat: *Tarda est, jam mihi traditus es. Signantibus signis*

vicini accurrunt. Ille collapsus in terram verberabatur, proinde vociferans dicebat quid videret, quid sentiret. Cum hoc diu fieret, et phantasie discessissent, hi qui foris erant discedentem turbam mulierum per pontem egredi conspexerunt; ille post paululum obiit. Hoc abba Gorlantius refert. Quisquis ergo dulcedine meretricis et amplexu delectatur, hujus amaritudinem absinthii animo proponat.

XX. Heduensis cœnobii præpositus quamcunque occasionem reperire poterat, carnibus inhianter vescebatur. Quod scilicet vitium cum nullatenus fratres emendare possent, ipse cum quadam vice carnes comedere vellet, offa, qua os impleverat, strangulatus obiit. Alius quoque de cœnobio Durensi progressus ad quamdam villam, petiit ab hospite suo carnes. Cum ille respondisset: Ecce jam coquantur; Accelera, inquit, in spito aliquid coquere citius. At ille parabat carnes in spito, sed monachus æstuans partem de spito præcidit, et super carbones jactavit: quam videlicet torridam cineribus excussit, et ori ingessit, sed mox cum præsentī voracitate vitam finivit. Quidam de Cormarrino (70), quem ego et levitates ejus ipse noveram, cum lætissimus sero se cubitum collocasset, tempore nocturni officii defunctus repertus est. Quod et abbati lammoni contigisse vel ipsi vos scitis. Sed et alius quidem sancti Martini canonicus domini Oberti archiclavus, camerarius scilicet, a dæmone arreptus tandiu vexatus est quousque spiritum exhalavit.

XXI. Duæ sanctimoniales de monasterio puellarum, quod juxta nostrum Balma situm est, ante hoc triennium ad secularem vitam regressæ sunt. Quarum junior intumescente brachio vitam post paululum finivit. Major vero cuidam scelesto se conjunxit, et partum ita monstruosum peperit ut longius collum haberet quam sit una ulna. Sed cum se iterum prostituisset, concepit quidem, sed edere partum non potuit. quousque dirupto ventre interiit. Fuerant enim usque ad tempus illud quo exierant bene conversatæ. Ad hoc autem egredi permissæ sunt, ut de rebus parentum, qui forte nuper obierant, aliquid monasterio reportarent. Sed hac occasione sæculum pergustantes oblitæ sunt Deum. Ex quo apparet quam periculosa sit peccandi licentia. Quod et Alipius amicus sancti Augustini lapsu suo probat, qui cum hortaretur a quibusdam amicis theatrum adire, detestatus est videre hujusmodi lusum tamquam profanum. At illi hunc manibus trahebant. Ille claudens oculos, nec contrahentibus reniti valens, jurabat non se ibi quidquam visurum. Sed cum subito cachinnus in teatro increpuisset, oblitus est, et oculos aperuit. Cum illico ita cor ejus illectum est, ut vix post multum tempus ab hujusmodi ludo posset ab Augustino remorari. Quis-

A quis ergo non vult uri, exsiliens igniculum non sinat super cutem suam, licet paululum, remorari. Nec prætereundum est, quod in prædico cœnobio cuidam puellæ morienti malignus hostis apparuit, quæ vehementer intremiscens, recordata est quod unam aculam sine licentia habere, quam de loco, ubi hanc esse dixit, sorores detulerunt, sed dæmon non recessit. Illa vero aliquid proprium se adhuc habere cognoscens pro quo malignus hostis instaret, tandem recordata. Tum, ait, filium sericum ad spondam habeo, quo vix reperto et allato, mox diabolus recessit, et puella quasi subridens migravit. Ista forsitan parva et indigna relatu judicabuntur; sed si Deus, qui, ut dictum est, facere dignatus est, quam magnipendimus, qui nec talibus digni fueramus?

XXII. Si somnio fides adhibenda est, visionem quam Guido monachus de Solemniaco vidit non piget referre. Namque videbatur illi quod Ganzlinum, qui paulo ante migraverat in ecclesia, et blavinea cuculla vestitus in feretro custodiebatur, ante quemdam abbatem veneranda canitie prostratum conspiceret veniam postulantem; sed prædictus abbas dedignabatur propter blavineam cucullam, qua indutus erat, dicens, quia non cognosceret eum, nec veniam illi esset daturus, quousque regularem vestem acciperet. Tunc vero prædictus Ganzlinus surrexit, et ad eundem Guidonem tremens et valde confusus cucurrit. Nec nos discredimus. Nam ipse Ganzlinus cum fratribus cellæ Dolensis nuper fuerat, a quibus ea voluntate rediit, ut vestem protinus mutaret, nihilque proprium exinde haberet. Credendum est igitur, quia Deus, qui judicat fines terræ, id est ultima hominis opera, hunc pro bona voluntate in qua obiit, ad indulgentiam recepisset. talique indicio ad incitandum alios monstrare voluisset. Ista vero signa de proximo retulimus, ut qui prisca non formidant, vel recentia pertimescant. Nam illi quos per carnem strangulatos, et hi quos per luxuriam dæmoni traditos diximus, ob hoc in præsentī puniti sunt, ut qui pœnam, quæ eos sequitur, considerare negligunt, vel de ea qua perempti sunt compungantur. Nam quis absque metu audiat quod dæmon per unam aculam et unum filum puellæ obitum calumniabatur, nisi forte is cui propheta dicit: *Columba seducta, non habens cor?* (Ose. vii, 11.) Et unde dicitur, quia non timuerunt, nec homines fuerunt? Si enim Ananias et Saphira propter avaritiam percussi sunt, cum ita persecutiones et innumeræ necessitates novellam Christianitatem cingebant, qua pœna plectendi sunt, qui dictu et exempla antiquorum noverunt, et absque ingenti necessitate plusquam constitutum est usurpavere?

(70) *Quidam de Cormarrino.* Cœnobio nempe pagi Turonensis in honore sancti Pauli constructo, quod scriptor Chronici Lemovicensis *Cormaricense* vocat, aitque fundatum ab Iterio quodam sancti Martini monacho sub annum 782, his verbis:

« Fundatum est hoc tempore Cormaricense cœnobium sub Iterio abbate, qui a beati Martini Turonensis Ecclesia tam exordium quam incrementum subsequens habuit. » Vocaturque vulgo *Cormery*.

De vestitus autem qualitate vel immutatione ipsi A
sæculares contra monachos indignantur, quia sem-
per illa superbia detestabilior est, quæ ibi se osten-
dit, ubi major humilitas regnare debuerat. Eis igitur,
qui in humilitatis habitu jactantiam coloris quæ-
runt, illud propheticum congruit: *Frons mulieris
meretricis facta est tibi* (Jer. III, 3). Quibus nimi-
rum satius fuerat, ut voluntatem Dei magis quam
suam facientes, Eliæ et Joannis imitarentur exem-
plum, potius quam divitis, qui purpura indutus et
byssu a Christo redarguitur, et Herodis qui in veste
fulgenti ab angelo legitur percussus interiisse.

XXIII. Occasione illius verbi, quo Deus ad prop-
phetam loquens filios Israel apostatrices gentes
vocat, occasionem sumpsimus, qua contra nos
miseros, non monachos ut falso nominatur, sed
sarabaitas (71), il est renuitas, qui jugum regula-
ris disciplinæ renuimus ista diceremus. Sed quid
fiet cum jam nec patriarcharum exempla, nec
prophetarum mysteria, nec apostolorum spicula
nec quorumlibet sanctorum Patrum verba, quin
etiam nec sancti Evangelii tonitrua cordis nostri
duritiem emollire valeant? Ita omni religio in
contempu est, ita cuique libitus dominatur,
ut illud poeticum nobis convenire videatur:

Cætera sunt curæ, Deus est oblivio solus.

Hoc tamen quod propheta post illud verbum su-
perius dictum Deus subjunxit, si forte et deinde
vel ipsi audiant, magnopere pensandum est quan-
tam vim habeat. Si forte etenim dubitativum ad-
verbium est, quod id videlicet verbum Dei idcirco
sermoni suo interserit, ut paucos esse significet
qui correptionem ejus recepturi sunt. Sed et præ-
dicatores suos consolatur, et exhortatur; ut cum
meminerint quod ipse Deus in suis sermonibus se
contemnendam insinuet, et tamen ad contempto-
res suos loqui non cessat, non contristentur, iidem
sancti prædicatores dum contemnuntur, sed nec
omnino a correptionis officio ullatenus cessent.
Nam et hoc quod addit vel ipse, magnum pondus
habet, eisque nimirum congruit qui prædecesso-
res suos recolunt punitos; qui tamen eos imitari
non desinunt, et e vestigio tribulationes sicut ipsi
patiuntur, vel ipsi, inquit, id est qui prædecesso-
rum suorum exemplum in adiutorium correption-
is habere poterant, qui et afflicti, obsessi, con-
clusi, omnia quæ in hoc mundo habuerunt bona
perdiderunt, urbes erutas, eversa castra, depopu-
latis agros, suffossas ecclesias vident: et tamen
eosdem prædecessores suos ad iniquitates se-
quuntur, nec ab eorum elatione mutantur, aut
recedunt, propter quam eos toties plecti con-
spexerunt.

XXIV. Potentiores quidem tanto cautius allo-
quendi sunt, quanto et laxiorem vitam ducere per-
mittuntur, et ipsi sua potentia veluti quadam su-
perbiendi materia ne se humiliant incitentur. His
ergo verba Gregorii Nazianzeni, quæ in Jeremia

(71) *Non monachos, sed sarabaitas, id est re-
nuitas. Monachorum quatuor genera: cænobitæ,
anachoretæ, sarabaitæ, gyrovagi, sicut notat S. Be-*

A loquitur ita proferantur. Ad vos mihi sermo con-
vertitur. Quid ergo dicetis? putasne patiemini, ut
non secundum personam, sed veraciter agam vo-
biseum? An libenter accipietis quod lex Christi
sacerdotali vos subjicit potestati? Dedit enim no-
bis potestatem multo perfectiorem tribunalibus
vestris. Aut nunquid justum est, ut a terreno
cælestia superentur? ergo patienter quæso, acci-
pite, libertatem nostram. Scito te, quisquis es,
ovem gregis esse mei a Christo mihi summo pa-
store annumeratam, et a sancto Spiritu consigna-
tam. Scito te inter sacra altaria cum veneratione
subjici manibus sacerdotis. Scito beatæ Trinitati
cultum fidemque debere. Nolumus inæquales qui-
dem videri, ut abjectos videlicet doceamus, et
B vestræ potentiæ credamus, aut erga illos et non
erga vos utamur libertate, quam nobis Christus in
Ecclesia dedit: alioquin illis potius consulere, vos
vero descipere ac negligere videremur. Quorum
itaque majorem curam habere dignum est? tanto,
inquam, majorem, quanto ad multorum perni-
ciem pertinet. si quid a vobis erratur, et rursus
multorum saluti consulitur, in quibus justitiam
tenueritis et clementiam. Tu, o homo, qui, licet
aliis prælatus sis, æqualis tamen natura tibi est
cum illis; memento igitur quantum Deo debitor
sis, qui tibi super æquales tribuit potestatem.
Noli attendere quid potes agere, sed quid debes.
Ipsius enim dispositione gladium portas, non ut
ferias, sed ut communeris, quem utinam impol-
lutum restituas commendatori Christo, qui idcirco
C potestatem divinitus tribuit, ut quos sanctæ Ec-
clesiæ auctoritas propter propriam virtutem ab
oppressionem pauperum frenare non sufficit, per
istorum opitulationem comminuat. Hinc Deus ad
Job: *Nunquid valet rhinoceros servire tibi, aut
confringet glebas vallium post te?* (Job XXXIX, 9.)
Subaudi: sicut post me, quia non hominis, sed
Dei virtus est, ut potens quilibet ad cælestis disci-
plinæ provectorum potentiæ suæ culmen humiliet, et
exerceat, oppressoresque humilium quasi glebas
refrenet. Sed quid fiet? Nam juxta Isaiam, qui a
malo recedit prædæ patet. Principes socii furum
diligunt munera, pupillo et viduæ non judicant,
quibus per Sapientiam dicitur: *O vos qui placetis
D vobis in turbis, data est vobis potestas a Deo, qui
interrogabit opera et cogitationes vestras, quo-
niam cum essetis ministri regni illius, non recte
judicastis, neque secundum voluntatem Dei am-
bulastis. Horrende et cito apparebit vobis quoniam
judicium durissimum in his qui præsumunt fiet* (Sap.
vi, 3-6). Exiguo enim conceditur misericordia, et
fortioribus fortior instat cruciatus.

XXV. Ne igitur, o principes, comminationes istæ
vos maneant, si potentes estis humiliamini sub poten-
ti manu Dei; mementote qualia vitia viciniis poten-
tiam comitentur. Solent enim potentes superbire.
de temporalibus gaudere, et ut sit quod abundanter
nedictus cap. 1 Regulæ, ubi et quinam sarabaitæ
forent explicat.

expendant, vel habeant, solent aliena concupiscere. Contra superbiam namque Scriptura dicit: *Quid superbit terra et cinis?* (Eccli. x, 9). Contra temporale gaudium dicitur: *Risus dolore miscebitur* (Prov. xiv, 13). Nam quomodo innocens erit cupidus, quoniam videlicet cupiditatem Apostolus sanctus etiam idolis comparat, dicens; *Avaritia, quæ est idolorum servitus* (Ephes. v, 5): et sanctus Gregorius de hac disputans perhibet, quia quisquis avaritiæ subjectus est, a cultu idolorum adhuc liber non est? Jubentur quoque non sperare in incerto divitiarum, sed in Deum bene facere, facile tribuere. Et ut suis tantum, et non alienis utantur. dicit eis Joannes Baptista: *Neminem concutiatis neque calumniam faciatis, et contenti estote stipendiis vestris* (Luc. iii, 14).

XXVI. Illis vero qui rapinis pauperum pascuntur severius obviandum est. Nam et illi qui pauperes quidem non affligunt, sed tamen afflictoribus eorum resistere non curent, vehementer utique peccant. Isti ergo noverint quia solatium sui adjutorii Deo subtrahunt, dum pauperes ejus non defendunt. Sicut enim in suis gravatur, ita et in ipsis refovetur. Unde scriptum est: *Et in servis suis consolabitur* (II Mac. vii, 6); *et ipse qui non est mecum adversum me est* (Matth. xii, 30). Et Paulus: *Adjutores Dei sumus* (I Cor. iii, 9). Et propheta: *Non ascendistis ex adverso neque opposuistis murum pro Hierusalem* (Ezech. xlii, 5). Raptores vero cogitent quia dum pauperes lædunt, usque ad Dei ipsius læsionem manus extendunt. Vox enim ipsius est: *Quod uni ex his minimis fecistis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40). Cum ergo affligunt pauperes, utique Deum affligunt, sicut ipse testatur dicens: *Saule, Saule, quid me persequeris?* (Act. xxii, 7). Cælum jam ascenderat, et adhuc Sauli persecutio hic sua membra tangebatur. Sicut enim per bonos loquitur, dicente eodem Paulo: *An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus?* (II Cor. xiii, 3). Sic ipse in afflictione humilium laceratur, dicente Malachia: *Si affliget homo Deum, quia vos configitis me, maledicti estis gens tota qui configitis me* (Malac. iii, 9). Et non solum qui affligunt, sed etiam si nimis sua qui ditiores sunt vendiderunt, utique peccant. Unde et Amos: *Audite qui conteritis pauperem, qui dicitis; possideamus egenos, et quisquilias frumenti vendamus. Juravit Dominus, si oblitus fuero usque ad finem, et convertam omnia cantica vestra in planctum, et novissima in diem amarum* (Amos viii, 4, 5, 6, 10). Item ipse: *Væ qui opulenti estis optimates, capita populorum, ingredientiæ pompaticæ, qui dormitis in lectis eburneis, et lascivitis in stratis vestris, bibentes vinum in phialis* (Amos vi, 1, 2), quia videlicet dedignantur bibere in rusticanis vasis, et quod sequitur: *Juravit Dominus in manu sua, detestor ego superbiam* (Ibid. 8). Et Micheas: *Nonne verba mea bona sunt, et cum eo qui recte graditur, et e contrario populus meus in adversarium consurrexit? Viduas ejecistis de domo et a parvulis tulistis laudem meam* (Mich. ii, 7, 9).

A Et item: *Audite, principes, qui abominamini iudicium, et omnia recta pervertitis, abscondam faciem meam a vobis, sicut male egistis* (Mich. iii, 9, 4). Et ut ostenderet se esse qui in servis suis omnia adversa pateretur, ad beatum Job ait: *Nunquid impetus aquarum operiet te?* (Job xxxviii, 34). Subaudi, ut me, quoniam iniqui per prædicationem sanctorum loquentem quidem audiunt, sed non intelligunt, et per afflictos patientem vident, sed non considerant. Quapropter audiant consilium sancti Jacobi dicentis: *Agite nunc, divites, plorate ululantes in miseriis quæ supervenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, et vestimenta vestra a tineâ comesta sunt, aurum et argentum vestrum æruginavit, et ærugo eorum vobis in testimonium erit, et manducabit carnes vestras sicut ignis* (Jac. v, 1-3). Alioquin cum hæc illorum umbratilis delectatio et transitoria pauperum pervolaverit afflictio, fiet utrisque illud Isaiæ: *Ecce servi mei comedent, et vos esurietis, ecce servi mei bibent, et vos sitiatis, ecce servi mei lætabuntur et vos confundemini* (Isa. lxx, 13), et quid multa? omnis totius Scripturæ comminatio jaculatur in eos, nisi resipuerint.

XXVII. Non ergo lætentur, et dividant spolia, remordeantur illius verbi memoria, quo dicitur: *Væ qui prædatis, nonne et ipse prædaberis?* (Isa. xxxiii, 1.) et quod in Job perhibetur, *aufertur violentus absque manu* (Job xxxiv, 26). Videt enim raptor quos rapit, sed eos qui in morte illum rapturi sunt non videt, aufertur itaque absque manu qui violentus manu fuit, quia subito exitu urgente, invisibiliter rapitur, qui visibiliter rapiebat, et raptores suos non videt, et tamen ad exitum impellitur. Nunc enim dum quisque violentus quos voluerit opprimit, dum omne quod nequiter concupiscit, exercere permittitur, fit sæpe ut in majore cordis cæcitate prosiliat, et quia non statim percutitur, quia pœna ejus in posterum differtur, nequitiam suam aut a Deo videri non putet, aut hanc et non disciplere credat. Unde et eandem nequitiam corrigere negligit, pro qua non statim ultionem incurrit. Sed superiori verbo de Deo subjungitur: *Oculi ejus super vias hominum, et omnes vias eorum considerat* (Job xxxiv, 21). Tunc enim Deus non considerare nequitiam credebatur, quando violentus iste omne malum quod poterat inulte perpetrabat, et magna ejus patientia quasi quædam negligentia putabatur. Sed eat nunc, et ad quamlibet violentiam præsumendo prorumpat, voluntatem suarum nequitas impleat, aliena rapiat, innocentum oppressione satietur, et quia necdum percutitur, vias suas a Domino aut non videri existimet, aut, quod pejus est, approbari. Veniet profecto, veniet æterna et repentina percussio, et tunc cognoscet cuncta a Deo prospici, quando se improvise exitu viderit pro cunctorum retributione damnari. Tunc in pœna sua oculos aperit quos diu tenuit clausos in culpa. Tunc considerare omnia verum iudicem sentit, quando malorum suorum meritum jam evadere sentiendo non possit. Tamen quemlibet

raptorem, ut in Examerum dicitur, bene silurus A ille piscis significat, qui cum jugiter alios pisces devoret, ipse tamen capitur et voratur. Sed raptores utinam quæ eos supplicia maneant, vel utcunque addiscerent. Homo ille cui dictum est: *Stulte, nocte repetant animam tuam abs te: quæ præparasti cujus erunt?* (Luc. XII, 20) non condemnatus quod aliena rapuerit, sed quod in multitudine divitiarum suarum gloriatus sit. Sed neque ille purpuratus propter rapinam interiit, sed quia eleemosynam non fecit. Quales ergo sunt Christiani raptores, vel quid merentur qui fratres suos occidunt, pro quibus animas ponere jubentur? Occident, inquam, dum affligunt, quoniam non solum qui rapit, sed qui mercenarium defraudat, par homicidæ perhibetur.

XXVIII. Cum omnis esset mundus in maligno positus, persuasum est tamen hominibus timere Deum, et non solum non diligere mundum, sed et contemnere, ut pro amore sequentis vitæ semetipsos ad quælibet tormenta tradiderint; nunc vero cum universa ad eruditionem Christianorum pertinent et verbis et exemplis dilucidata sunt, tamen ista simul omnia contemnuntur, ut Judæorum perversitatem nostris moribus inesse demonstramus. Nam erga illos adeo divinæ providentiæ cura intendit, ut præ cæteris mortalibus nova quædam et magnifica vitæ instituta procurata sint. Omnis quippe, ut ita dicam, natura ad ministerium eruditionis eorum servit, qui videlicet post omnia divinæ virtutis insignia, post tantam gloriam sibi datam, quam hucusque mundus omnis miratur, caput vituli adoraverunt, postea habentes templum et illa quibus quotidiana sacrificia consummabant, habentes etiam prophetas alios defunctos, alios superstites, qui eos et de actibus præsentibus informarent, et de antiquis Dei beneficiis commonerent, quæ in Ægypto fecerat cum eis, quæ in deserto, quæ etiam in terra repromissionis, cum ingressi sunt: tamen in his omnibus nihil non solum non profecerunt, sed etiam in ipso templo idola coluerunt, et nunc de gente in gentem, nunc de regno ad populum alterum transmigrantes sine lege, sine Deo, sine sacrificio relictæ sunt. Nos quoque genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, quibus manifestatum est magnum illud pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum in gloria: qui gustavimus, ut ait idem Apostolus, cœleste donum, et illuminati sumus, habentes quoque tantam impositam nubem testium, videlicet universa Veteris ac Novi Testamenti instituta, cum deberemus deponere omne pondus et circumstans nos peccatum, et per patientiam ad propositum currere certamen, rursus ad egena elementa devolvimur, et ventos, ut ait propheta, quasi dracones attraximus, rursus Christum crucifigentes et ostentui habentes. Quapropter omnimodis timendum est, ne fiat in nobis illud quod terribiliter Apostolus de talibus ibi comme-

morat. Dicendum est hujusmodi illud Job: *Scitote esse judicium* (Job XIX, 29). Et item: *Statim ut se moverit, turbabit vos, et terror illius irruet super vos* (Job XIII, 11). Et item: *Quid facietis cum se moverit ad judicandum Deus?* (Job XXXI, 14).

XXIX. Hi sane, quos præsens gloria et vita nimis delectat, quorum voce propheta dicit: *Manducemus et bibamus, eras enim moriemur* (I Cor. XV, 32), dicere solent: Cur Deus divitias hujus vitæ creavit, si eis ad libitum uti non debemus? Sed sufficere deberet illa vis eloqui, quo dicitur: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt: quia si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo* (I Joan. II, 15), et *si quis amicus ejus voluerit esse inimicus Dei constituitur* (Jac. B IV, 4). Et item: *Qui festinat ditari, non erit innocens* (Prov. XXVIII, 22). Quod in Esau expressum est, qui lentis edulium præoccupare gestiens, primogenita quæ erat suo tempore percepturus amisit. Hæc ergo, et multa hujusmodi sufficere deberent, quia non potest solvi Scriptura; si tamen hoc humano metitur exemplo, sciendum quia postquam a paradisi gaudiis decidemus, spiritualia, ut sunt, cogitare nullo modo valemus. Unde factum est, ut carnales quique nulla jam noverint, nisi ea quæ corporeis oculis palpando, ut ita dixerim, cognosci valent: nec se jam ad summam curam erigere, sed in infimis consentiunt libenter jacere. Quorum mentis excæcatio in tantum densata est, ut iidem, cum illa invisibilia sentire per experimentum rei non valent, jam dubitent utrumne sit aliquid quod oculis corporeis non videtur, nisi quibusdam visibilibus exemplis eadem visibilia quodammodo monstrarentur, juxta illud exemplum quod beatus Gregorius in Dialogo ponit de matre, quæ forte prægnans cæco carcere damnata sit, et ibi pariat, et nutriat: quæ si filios jam intelligenti rerum mundalium species narrare voluerit, ille qui nihil nisi tenebras vidit, audire quidem potest quæ mater dixerit, sed ipsas ut sunt species sine experimento intelligere nequam potest. Ne ergo nostra cæcitas nos ab intellectu principali omnimodis excludat, placuit divinæ providentiæ quædam in hoc mundo creare, quæ quinque sensibus corporeis placida videantur. Videlicet quædam placent colore, quædam odore, quædam sapore, quædam sono, quædam levi tactu: ut sicut venatores viso vestigio bestię jam qualis illa bestia sit experimento vestigii cognoscunt, ita nos quæ in hoc mundo delectant videntes, intelligamus quanta sint cœlestia, si tanti momenti videntur esse terrestria, et illa velut jam nota concupiscentes, ista retro faciamus sicut venatores vestigium post bestiam festinantes. Alioquin sicut senatores frustrantur, si vestigium tantum admirantes, bestiam non quæsierint: sic officiperdi nos erimus, si caducis nimium inhæserimus. Hæc ergo omnia quæ in mundo delectant, vestigia quædam sunt cœlestium honorum. Non ergo istis inhiemus, sed experimento illorum honorum, quibus merito inhiandum est. Nunquid

idcirco se debet in aquam quis mittere, quia sitim A indiguit ex ea refocillare? Aut ob hoc ignis est amplexandus, quia vel ad coquendum, vel ad frigus arcendum probatur accommodus? Raptores igitur, qui pauperes in rebus temporaliter affligunt, videntur sibi stultitiæ vestigium eligere, illos vero, licet nolentes, ad quærenda cœlestia salubriter impellere.

XXX. Qua vero dementia pro transitoriis rebus et Deum offendere, et proximum gravare, et mensuram bonam perdere non trepidant, ea quoque dementia tanto se meliores putant, quanto in eisdem rebus, per quas pejores sunt, bonis et piis fratribus excellere videntur; et putant se tanto plus habere, quanto plus viderint posse, et cum ipsi multorum vitiorum sint servi, gaudent quibusque fratribus se posse dominari. Sed si adeo sunt animales, ut nihil, juxta Apostolum, spiritaliter intelligere possint, vel æqualitatem naturæ considerare deberent. Nobilitatem quippe mundanam non natura, sed ambitio præstitit. Ad unitatem quippe commendandam, Eva de ipso Adam formata est, et Adam licet major, tamen extra paradysum, illa in paradysum. Unde scriptum est: *Nemo ex regibus aliud habuit nativitatis initium, et unus est omnibus introitus ad vitam, et similis exitus* (Sap. vii, 5). Et certe, ut ait Hieronymus, omnes per divinam gratiam æquales efficiuntur, quos nativitas secunda regeneravit: per quam tam nobilis quam ignobilis Dei filius efficitur, et terrena nobilitas splendore cœlestis gloriæ obumbratur. An pauperiores sordidius generantur, cum et David plangit se in peccatis conceptum? An nitidius regenerantur nobiles, cum juxta Jacobum pauperes elegit Deus, divites in fide? Job æqualitatem pensabat, qui non contempsit subire judicium cum servo suo, licet rex. Et dominus Martinus, qui ita servo suo versa vice serviebat, ut ejus calceamenta detergeret. Esau, quem Dominus odio habuit, cum quadringentis viris gradiebatur. Jacob, quem elegit, in baculo suo Jordanem transiit. Omnes libros antiquitatum considera, potentiores semper invenies pejores. Nam, ut hoc inferam, sudoribus pauperum præparatur unde potentiores saginantur. Vestes illæ, et histriata tentoria, sed et exotici cibi num pauperiorum manibus preparantur? Si qua vero pulchritudo in eis est, aut suavitas, artifices laudandi sunt, ut Boetius dicit, et non hi qui eis utuntur: qui cum emendicata ab exterioribus rebus veritate decorari gestiunt, propriam sibi non sufficere produnt. Unde Hieronymus: Offendere timet odore proprio qui placere quærit alieno. Sed hi qui amplexantur ventos, et confidunt in nihili, meminisse debent quia, juxta Job, divitias quas devoraverunt evoment, et de ventre eorum extrahet eas Deus, et si duxerint in bonis dies suos, in puncto ad inferna descendent. In puncto videlicet, quia sicut stylus dum ponitur elevatur, sic iniquus dives præsens gaudium dum tangit amittit. Nam quantislibet annis feliciter vixerit, cum ad finem venerit, ita tempus illud longum consumitur, ac si breve fuisset.

XXXI. Ut autem interim de sequentibus pœnis taceamus, nonne pro ipso defectu contemnenda magis fuerat præsentis vitæ gloria? fuerunt ante nos et potentes, et superbi, et voluptuosi. Sed quid illis profuit immoderata lætitia, vestes et odoramenta diversæ voluptatis, et rerum opulentia? ubi illa nunc sunt, vel ubi ipsi? accedamus ad eorum sepulora, et quid ibi videbimus? fetidas vermium reliquias. Probabimus verum esse quod de impiis dicitur: *Transiet ut nocturna visio* (Job xx, 8). Ut enim qui in pœna qualibet positi prosperitatem, quam vigilantes desiderant, forte somniantes habere se vident, cum expergefati fuerunt, vanum fuisse quod somniaverunt, nec sibi prodesse cognoscunt: sic amator et conquisitor hujus vitæ, cum ab ea discedit, nihil fuisse quod transire licet delectando potuit, et nudatus, et desertus, et annulatus addiscit. Sed utinam omnis pompa mortalium usque ad cineres et vermes solummodo evenisset! sed cogitemus horrendum judicis tribunal, ardentem fluvium, vermes qui non morientur, ignes gehennæ, fletus et stridorem dentium, et præ oculis habeamus quasi jam ad hæc ventum sit, pertimescamus quasi jam præsens, quod etsi tardet, futurum est tamen. Adhuc autem super his quæ diximus est multo gravius malum excludi a perennibus bonis, quæ præparata sunt sanctis. Omnes enim superat cruciatus, removeri ab illa gloria, quam habueris in potestate fruendi, maxime a conspectu Christi foras ejici, cum viderimus alios etiam, cum quibus hanc vitam ducimus, intromitti. Crede mihi, ut in increpatione lapsi dicitur, hoc est quod gehennam superat, quod omnibus pœnis gravius torquet. Demus, si placet, ad frueudum deliciis centum annos, et si mavis, decies tantum. Sed quæ erit ex his compensatio ad æternitatem? Sed qui in eis passibiliter inhærent delirare nos credunt. Attamen ignorare non possunt, quia deliciæ quidem velut umbra pertranseunt, et velociter fugiunt, pœnæ vero perpetuo manent. Quod si æquale tempus et idem spatium esset, pene esset aliquis ita stultus, et ita demens, ut eligeret pro uno die deliciarum unum diem pœnarum, cum soleat dolor unius horæ, et quilibet corporis cruciatus, in oblivionem mittere omne præteritum tempus voluptate transactum. Hoc enim providit Deus, ut hæc vita laboris quidem esset, sed tamen ipsa brevis vita, ut labores cito finiatur, meritum præmia sine fine durent, ut qui Deum timet, sicut scriptum est, cito sit securus; temerarii vero voluptates, quas ei præponunt, velociter amittant, et mercedem, quam oportet, æternaliter incurrant. Non igitur eligamus inter fallaces voluptates quasi unius horæ delectabile somnium videre, ne nos contingat inter veras miseras æternos cruciatus subire.

XXXII. Insinuandum igitur eis est ut caute considerent quid sit homo, et ante qualem judicem stabit. Intueantur illius potentiam, pensent suam infirmitatem, enumerent mala proprii operis, et contra

hoc exaggerent bona illius largitatis. Considerent quam districte mala, quam subtiliter bona discutiat, quam districtus contra hæc utraque veniet. Versetur in mente quantus ille sit tanti iudicii adventus, quæ tunc illa sit hominum angelorumque frequentia, quanta illa sit verecundia in conspectu totius humani generis, omniumque angelorum et archangelorum confundi; quanta vi contra reprobos ardentia pugnent elementa, et ipse iudex, cui supernæ virtutes obsequuntur, quanta si universæ magnitudinis cordium secreta illuminet, et omnes culpas ante omnium oculos reduxerit. Postremo quam terribilis illa sententia prodeat, qua reprobi damnabuntur, et quæ sint gehennæ pœnæ cum gravi amaritudinis obscuritate pensent, qui post confusionem cruciatus maneat, cum reatus animum immortaliter morientem et gehenna carnem indeficientem consummaverit deficientem. Inter hæc mens ad se respiciat, et illinc destructionem justitiæ, hinc meritum ponat culpæ, et perituum se homo absque aliqua ambiguitate pernoscat, si remota pietate iudicetur. Convertatur ad pœnitentiam, ut pro certis culpis pietas ei adsit, quæ per lamenta præsentia eruere ab æterna pœna consuevit, et quæ vitam nostram sic ad se conversam iudicat, ut tamen culpas apud misericordem excuset. Libeat flere salubriter quod deflenda iucunditate commissum est. Licet enim conscientia dudum sit polluta, lacrymis tamen baptizata renovatur. Hinc scriptum est: *Dominus iudicabit fines terræ* (*Psal.* ix, 9), quia nimirum anteactam vitam Dominus non iudicat, quando posteriora peccatoris opera respectu supernæ pietatis illustrat. Hinc Moyses: *Primogenita asini mutabis ove* (*Exod.* xxxiv, 20), id est, immundæ vitæ primordia in innocentis simplicitatem converte. Hinc rursus dicitur: *Et lumen ejus super terminos terræ* (*Job* xxxvii), quia videlicet peccator, qui merito terra appellatur, si post prava opera ad justa convertitur, ab actionum suarum tenebris divino lumine separatur. Hinc Dominus ad afflictum Job: *Nunquid in novissimis abyssi deambulasti?* (*Job* xxxviii, 16). Abyssus est humana mens fluctibus vitiorum tenebrosa, quæ dum semetipsam comprehendere non valet, sese velut obscura abyssus latet. In novissimis abyssi deambulare, est nequissimorum hominum mentes mira misericordia juxta terminum convertere, pressos sceleribus visitare, jam desperatos permutare. Ad hanc namque David atque Petrus lapsis referuntur, ut quorum dictis peccare prohibemur, eorum exemplis si peccaverimus ad spem veniæ respiremus. Nam quis de venia jam si pœniteat desperet, quando Petrus ipsum Simonem Magum ad pœnitentiam hortatur?

XXXIII. Illud præterea nullatenus animo abscedat, quod sive patiantur verbum inimici pacis et correptionis, sive non patiantur audire, pro eis ad exemplum Salvatoris nostri vel beati Pauli certatim orandum est. Idem namque Paulus noverat quod ipsum ejus cruorem sitiabant, cum eis nulla indu-

stria salutem persuadere posset. Hoc unum et solum quod poterat præstare nitebatur, nam lacrymabatur et orationis opem adhibebat, *Fratres, inquietans, voluntas cordis mei, et obsecratio ad Deum fit pro illis ad salutem* (*Rom.* x, 1). Non itaque nos prætereat, quod inimicos exemplo ejus diligere debeamus, et si non simus tales, ut juxta Apostolum rapinam bonorum nostrorum cum gaudio suscipiamus, vel simus tales qui persequentibus nos benedicamus. Quod quidem duram superbis videtur. Christus dicit: *Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt* (*Luc.* xxiii, 34). Stephanus dicit: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum* (*Act.* vii, 59). Paulus ait: *Optabam anathema esse ego ipse a Christo pro fratribus meis qui sunt cognati mei secundum carnem* (*Rom.* ix, 3). Moyses dicit: *Si dimittis illis peccatum, dimitte: sin autem, et me dele de libro quem scripsisti* (*Exod.* xxxii, 31, 32). David enim ait: *Vertatur manus tua super me et super domum patris mei* (*II Reg.* xxiv, 17). Samuel ait: *Mihi absit peccare intermittendo pro vobis Deum orare* (*I Reg.* xii, 23). Quam igitur veniam mereri poterimus, si tantorum servorum de Veteri atque Novo Testamento, et præsertim ipsius Domini non imitamur exemplum. Ut enim in prima homelia de cruce et latrone Joannes asserit, melius orare pro inimicis est, quam pro amicis. Unde Dominus: *Si diligitis, inquit, eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne et publicani hoc faciunt?* (*Matth.* v, 46). Si ergo pro solis amicis oraverimus, nondum publicanos vincimus. Quando pro inimicis oramus, Deum in quantum possibile est imitantur. Hinc beatus Gregorius ait, quia divinis auribus illa maxime oratio commendatur, quæ pro inimicis quoque intercedere nititur. Hoc tamen quod dicimus prælatis maxime gerendum est, qui et divina præcepta plenius et melius sciunt, et teneras ac indociles subditorum mentes portare quasi nutricii vel patres debent. In hoc enim quod pro alienis peccata interveniunt, sicut in ultima Ezechielis parte homelia nona perhibetur, sua ante Dei oculos plenius detegunt, quia ea ipsa charitate justificant se, qua mira pietate pro aliena iniquitate se in lamentis mactant. Nec laboriosum debet esse doctoribus pro conversis peccatoribus lacrymas fundere quando et ipse qui omnia creavit homo factus, pro nostris iniquitatibus in cruce sanguinem fudit.

XXXIV. Quoddam nuper gestum miraculum mente exciderat; quod an prædones redarguendos inserere placet. Est ecclesia S. Aventini in Arverno super fluvium, qui vocatur Alerius. Cum juxta hanc negotiatores cum porcis transeuntes vidissent sibi equites appropriare quosdam, timentes eos in curam ecclesiæ diverterunt, unus ex equitibus dixit ad eos: Educite porcos. Cumque illi nollent, coegit eos, promittens aliquem porcum se daturum. Tunc quidam viro ex suis porcos ad minandum commendavit, et tractum abire cæpit. Is vero qui porcos minabat aliquantulum progressus subito corruit, et coxam sibi fregit. Verum ille qui porcos minare jusserat, vulpem viæ contiguam

forte conspexit, post quam videlicet equo dimisso A currere cœpit. Cum subito lapsus ita subter equum depressus est, ut illa pars sellæ quæ proeminet caput ejus penitus truncaret. Negotiatores, qui flendo sequebantur, receptis porcis fugerunt. Illi vero qui raptor exstiterat, non placebat vecordia sua. Hoc ego ab ipsius consobrino didici. Hæc de afflictoribus pauperum dicta sunt. Nunc in existente illo vestro quæ possumus proferemus, quasi videlicet obliti quod multa jam superius ad eorum solatium dixerimus. Quibus hoc primitus intimandum est quod non fortuito, sed divina dispositione vel prospera vel adversa, et cunctis et singulis disponuntur. Hinc enim scriptum est, ut supra diximus : Nihil in terris sine causa fit : hinc per Amos dicitur : *Si erit malum in civitate quod Dominus non fecit* (Amos III, 6). Et per Isaiam : *Quis dedit Jacob in direptionem ?* (Isa. XLII, 24.) et Israel vastantibus : *Nonne Dominus ipse cui peccavimus ?* (Ibid.) Nam de bonis, quibus utilitatis causa datur adversitas, prædictus Amos dicit : *Tantummodo vos cognovi ex omnibus cognationibus terræ, idcirco visitabo super omnes iniquitates vestras* (Amos III, 2). De pravis autem quibus Jeremias calicem furoris propinat, dicens : *Hæc dicit Dominus, bibentes bibetis, quia ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipiam affigere vos, quasi innocentes immunes eritis ? non eritis immunes* (Jer. XXV, 28). Hæc igitur considerantes murmurationis excessum inter quaslibet angustias temperabimus, sicut rex David cum diceret : *Obmutui, et non aperui os meum, sed quare ? quoniam tu fecisti* (Psal. XXXVIII, 10).

XXXV. Occulto igitur iudicio fit, ut tam apud bonos quam apud malos et prospera et adversa varie, sicut supra dictum est, alternent. Usitatius tamen hic et bonis male est, et malis bene. Quod videlicet idcirco forte occulto iudicio fit, quia et honi quæ deliquerunt hic recipiunt, ut ab æterna damnatione plenius liberentur, et mali bona, quæ pro hac vita faciunt, hic inveniunt, ut ad sola in posterum tormenta pertrahantur. Unde et ardentis in inferno diviti dicitur : *Memento, fili, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala* (Luc. XVI, 25). At cum malis hic male est, et bonis bene, incertum valde est utrum boni idcirco bona accipiant, ut provocati ad aliquid melius crescant : an justo latentique iudicio hic suorum operum remunerationem percipiant, ut a præmiis vitæ sequentis inanescant. Et utrum malos idcirco adversa feriant, ut ab æternis suppliciis corrigentia defendant : an hic eorum pœna incipiat, ut quandoque complenda eos ad ultima gehennæ tormenta perducatur. Sancti ergo viri magis in hoc mundo prospera quam adversa formidant. Sciunt enim, quod adversa dum premunt, ad cœlestia concupiscenda, quo plena requies est, mente eos impellunt. Si vero prospera suppetunt, pavida suspitione turbantur, timentes ne exterioribus remunerati ab intimis repellantur. Et idcirco eadem prospera tanto majori aspernatione refugiunt,

PATROL. CXXXIII.

A quanto plenius sciunt quod eorum dulcedo in despectum supernæ dulcedinis blandiatur, et quod sic sua soleant occupatione mentem ad exteriora diminuere, ut quomodo permutetur ignorent. At contra sunt nonnulli, qui vitam suam negligunt, transitoria appetunt, æterna non intelligunt, vel intellecta contemnunt nec dolorem pro his, quæ admiserunt, sentiunt, nec habere consilium recuperandi curant. Cumque superna non considerent, nequaquam ad veritatis lumen, cui conditi fuerant, mentis oculos erigunt, nequaquam ad contemplationem æternæ patriæ desiderii aciem tendunt, sed semetipsos in his, ad quæ projecti sunt, deserentes, vice patriæ diligunt exilium, quod patiuntur. Et inde est quod miseram hujus vitæ felicitatem intantum affectent, ut cum qualibet Dei offensione vel proximorum læsione hanc adipisci malint, quam abjecti esse in domo Dei. Si vero propter bonos ne hic in continua prosperitate positi remunerentur, sive propter malos ut hic emendantur, seu certe qualibet alia secreti iudicii causa nobis adversitas veniat, unum superest, ut juxta quod Jacobum hortatur, omne gaudium existimemus, cum varias in tentationes inciderimus. Sedenim, ut Paulus dicit : *Omnis disciplina in præsentem quidem non videtur esse gaudii* (Hebr. XII, 11), sed mœroris. Et idcirco frequenter ita res in contrarium vertitur, ut imperiti quilibet pro afflictione, qua meliorari debuera t, pejores fiant. Nam et in desperationem cadunt, putantes se a Deo derelictos, aut murmurationem dum non cogitant, quia justo iudicio tribulantur.

XXXVI. Ne igitur in hæc duo, desperationem videlicet, aut murmurationem incurrant, et contra duo maxime afflictis consideranda sunt, videlicet misericordia et iudicium. Unde Psalmista : *Misericordiam et iudicium cantabo tibi, Domine* (Psal. C, 1) ; et item : *Universæ viæ Domini misericordia et veritas* (Psal. XXIV, 10). Quæ duo Conditor et iudex noster miro modo tam erga reprobos quam erga electos exercet. Electis namque misericordiam in posterum exhibet, hic tamen eos per iudicium duris afflictionibus premit. Reprobos autem hic per misericordiam tolerat, et plerumque bonis temporalibus, quæ desiderant, ad votum quidem fulciri permittit : sed eos ab æternis bonis, quæ libero arbitrio contemnunt, per iudicium excludit. Et prosperis quidem aut adversis communiter, ut supra dictum est, tam mali quam boni plerumque fruuntur, sed aliter illi, aliter isti. Nam illi prosperis extolluntur, adversis franguntur. Isti prosperis sustentantur, adversis erudiuntur. Quod quidam sapiens ostendens ait : *Necessaria vitæ hominum aqua, ignis, et ferrum, lac, et panis, et mel* (Eccli. XXXIX, 31), etc. Quædam propter adversa, quædam ponens propter prospera. De quibus etiam subjungit : *Hæc omnia sanctis in bona, impiis et peccatoribus in mala convertentur* (Ibid., 33). Ad hanc dispensationem intelligendam, quæ divinitus aut misericordiam aut iudicium Deus exercet, Jacobus apostolus sapientiam esse necessa-

riam docet, qui cum de justorum afflictione loqueretur, subjunxit, dicens : *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo (Jac. i. 5)*. Ergo magna sapientia est hanc dispensationem intelligere, et econtra periculosa stultitia nescire. Unde et uxor beati Job quæ ei excessum murmurationis suadebat, quasi una de stultis mulieribus locuta esse redarguitur, et filiis Israel, qui sub tribulationibus in deserto querelabantur. Moyses dicit : *Popule stulte et insipiens (Deut. xxxii, 6)*. Concilium quippe Dei, est electos suos per temporales afflictiones ad æternum refrigerium introducere. De quo Apostolus dicit : *Non enim subterfugi quin annuntiarem consilium Dei vobis (Act. xx, 27)*. Pro quo, videlicet consilio manifestando, caput nostrum oportuit pati, et ita intrare in gloriam suam, ut ostenderet, quod omnia membra ejusdem capitis opereretur, ut scriptum est, per multas tribulationes intrare in regnum. Ad hoc consilium, id est, ad hanc dispensationem insinuandam, qua necesse est a tempore baptismatis usque ad finem in angustiis vivamus, filii Israel dilati sunt, ut non statim transito mari Rubro terram repromissionis intrarent, sed per quadraginta annos in eremo demorati, nonnullis sunt afflictionibus afflicti. Qui tamen super manna, quod ad mensuram gomor per Moysen accipere jussi sunt, nauseantes murmurabant, et de hac dispensatione nihil intelligentes aut curantes, ollas carniū desiderabant. Quapropter ut de eis dicitur, non intellexerunt mirabilia Dei, sed cito defecerunt, et non sustinuerunt consilium ejus. Quia vero prædicti exempli sese occasio præbuit, quod in animo serpit in vocem rursus erumpit, videlicet de nobis miseris monachis, vel potius Sarabaitis, qui infrenes ad omne regularis disciplinæ jugum recalcitramus. Nos, inquam, de hujus mundi Ægypto per professam religionem educti, per stadium præsentis vitæ quasi per eremum sub mortificatione crucis excurrentes ad supernæ promissionis requiem festinare debuimus. Sed, proh dolor! ridiculum et angelis et hominibus spectaculum præbentes, in arrepti propositi stadio lentescimus; et sicut illi despicientes gomor et manna, et ollas carniū desiderantes corde reversi sunt ad Ægyptum, sic et nos, et mensuram, et qualitatem victus a Deo per beatum Benedictum præfixam fastidientes, et sanguineas dapes velut barbari desiderantes, ad apostasiam hujus mundi relabimur consilium non sustinentes.

XXXVII. At vero neque judiciorum, neque misericordiarum profunditas ad liquidum penetrari potest. *Judicia, inquit, Domini abyssus multa (Psal. xv, 7)*; et item : *Quis intelligit misericordias Domini? (Psal. cvi, 43)*. Attamen intelligere necesse est, quia justum est quod patimur, ut inter quaslibet angustias non murmuremus, sed dicamus : *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum (Psal. cxviii, 137)*. Et item quod alius propheta dicit : *Increpationem Domini sustinebo quia peccavi (Mich. vii, 9)*. Intelligamus quoque quia, juxta illud Job, *qui afflicti fuerit, erit in gloria (Job*

xxii, 29). Et dicamus : *Bonum mihi quia humiliasti me (Psal. cxviii, 74)*. Nam si æquitas judicii consideretur, murmuratio cessabit, qui valde injustum est, ut reus judicem incuset, cum digna factis æque receperit. Nos enim, ut beato Job improbatur, multum minima exigimur quam meretur iniquitas nostra. Quod et ipse, quamvis ore judicis incomparabiliter laudatus sit, de se fatetur, dicens : *Cum expleverit in me voluntatem suam, adhuc multa alia præsto sunt ei (Job xxiii, 14)*. Ac si diceret : *Cum sublatis omnibus tam rebus quam filiis, cum et consumpta vermibus carne, me usque ad sterquilinum humiliaverit, adhuc multa in me corrigenda visus ejus deprehendit, pro quibus si parcere nollet, juste tormentum exaggerare posset. Qui etiam postquam tanta ac talia patienter pertulit, quæ omnia sæcula stupescunt, nequaquam de victoria gloriatur, sed dicit : Ipse me reprehendo, et ago pœnitentiam (Job xlii, 6)*. Si autem misericordia quoque perpendatur, qua benignus judex per temporales angustias reos suos ab æterno verberare abscondit, non putabimus nos derelictos, ut quidam facere solent, in prosperis quidem Deum benedicentes, juxta illud : *Confitebitur tibi cum benefeceris ei (Psal. xlviii, 19)*; sed in adversis deficientes juxta illud : *In misertis non sustinent (Psal. cxxxix, 11)*. Et : *Væ his qui perdiderunt sustentiam (Eccl. ii, 16)*. Sed magis amabimus judicem, qui idcirco reos suos transitoria pœna quasi virgis flagellat, ut eos a gehenna vel a suspendio furcarum absolvat. Ut enim supradictum est, tanto patientius æger ferramentum medici tolerat, quanto putridum esse conspicit quod secat, et quantum per ipsam sectionem salutis medelam sperat. Deus quippe internus est medicus, et peccatorum a nobis contagia secat, quæ inesse medullitus reprobat. Abscidit virus putredinis ferro tribulationis, et quo voces ægri audire dissimulat, eo ægritudinis finem procurat. Quod autem creatura Creatoris judicium discutere nec debeat nec possit, Apostolus ostendit, qui cum de profunditate divinorum judiciorum diceret : *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, etc*, addidit : *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? (Rom. xi, 33)*. Homo quippe ab humo vocatur. Respondere ergo Deo non posse convincitur qui homo nominatur, quia per hoc quod de humo sumptus est, superna judicia discutere idoneus non est. Quia igitur hæc investigare non sufficimus, restat ut sub ejus dispositionibus humiliter taceamus, ne forte si causa distractionis ejus discutiatur, amplius dissonsa provocetur. Vitari namque vis superni consilii nequaquam potest, sed ejus pondera sibi magna virtute levigat, qui se sub ejus nutibus frenat, et hæc subjecto cordis humero volens portat.

XXXVIII. Murmurationis malum sive desperationis per hoc insidiantem diabolo maxime subrepat, quod mali prosperantur, et boni comprimuntur. Ex hoc enim fit, ut vel Deum non curare de bene gestis infirmus animus suspicetur, sicut uxor beati Tobie afflicti quæ ei dicit manifeste : *Vana facta est spes tua (Tob. ii, 22)*, etc. Et Gedeon : *Si Dominus no-*

biscum, cur apprehenderunt nos omnia hæc, vel A *judicium ejus non esse justum? (Judic. vi, 13). Neque enim ista mediocris quæstio est, cur malis bene est, et bonis male: quando quidem sancti prophetæ querimoniam de hoc ex persona infirmorum facere videntur. Dicit Jeremias: Quare via impiorum prosperatur? prope es tu ori eorum, et longe a renibus eorum (Jer. xii, 4). Et David: Mei autem pene moti sunt pedes, quia zelavi in peccatoribus pacem peccatorum videns (Psal. lxxii, 23). Et Malachias talibus resistens: Laborare, inquit, fecistis Dominum in sermonibus vestris. Et dixistis; In quo? in eo cum diceretis: Omnis qui facit malum bonus est in conspectu Domini, et tales ei placent (Malac. ii, 17). Et Job: Cur impij vivunt? (Job. xxi) multa quæ sequuntur hujusmodi. Quod B et Salomon insinuans: Hoc est, ait, pessimum inter omnia quæ sub cælo sunt, quia eadem cunctis eveniunt justo et impio (Eccl. ix, 3), etc. Unde et corda filiorum hominum replentur malitia et contemptu. Scit enim diabolus hunc ordinem rerum, quod videlicet quidam per afflictiones pervenire soleant, aut ad murmurationem, aut ad desperationem. Et ideo cum prædictum Job ad tentandum expetisset, omnem substantiam ejus pessumdedit, sed et omne corpus ejus afflixit: non quod eum pauperem aut ægrum facere desideraret, sed ut per molestias exterius illatas ejus conscientiam fatigare posset, animique virtute nudata ut impie alliquid de divinitate sentiret. Ad hoc enim et nuntios callide direxit, ut unus prius diceret: Sabæi C fecerunt tres turmas, et tulerunt omnia et tunc ignis Dei cecidit de cælo, et taclas oves puerosque consumptis (Job. i, 15). Quasi diceret: Pensa quia frustra tot Deum hostilis placare voluisti, cujus iram toleras, quem te in humanis adversitatibus consolaturum sperabas: quatenus dum se foris ab hominibus lædi, et intus a Deo destitui consideraret, in contumeliam tanto audacius, quanto et desperatius erupisset. Adeo namque diabolus id posse fieri præsumebat, ut non solum de quolibet aliquo, sed etiam de ipso Job, cujus similis tunc non erat, ad Deum diceret: Tange cuncta quæ possidet, et tunc videbis quod in faciem benedicat tibi (Job. i, 11). Verum sic isdem Job contra utraque munitus perstitit. Nam contra murmurationem æquitatem judicis ad memoriam reducit, dicens: Scio D quia si voluerit homo contendere cum Deo, non poterit respondere unum pro mille (Job. ix, 3); et item: Non respondebo si quidpiam justi habuero, sed meum judicem deprecabor (Ibid. ix, 15). Contra desperationem vero holocaustorum compassionis, castitatis, humilitatisque, vel multorum talium reminiscebatur, ita ut diceret: Non reprehendit me cor meum in omni vita mea (I Joan. iii, 21). De malorum vero prosperitate non movebatur, quoniam finem eorum considerabat cum diceret: Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad infernum descendunt (Job. xxi, 13). Sic ero, et, nunc quilibet mente infirmi cum vident sceleratos quosque ætis successibus prosperari, innocentes vero fre-*

quenter luctu et penuria premi, sciunt quia, ut supradictum est, nihil in terra sine causa fit; quia etsi Deus causas flagelli, quo boni opprimuntur, et prosperitates, quibus malis fulciuntur, Deus non aperit, eo tamen justas esse indicat, quo eas ipse, qui summe justus est, fieri jubet. Nihil enim Deo placet nisi justum; pati autem nulla nisi quæ Deo placuerint possumus. Justa sunt igitur cuncta, quæ patimur, quia eo ordinante nobis eveniunt, qui injuste velle nihil potest. Ergo divina judicia, per quæ bonis adversitas evenit, et malis prosperitas, non audaci sermone discutienda sunt, sed formidoloso silentio veneranda. Non igitur discutias, cur ita vel non ita fit: ad finem utriusque respice. David enim in disquirendo laborabat, quousque intellexit in novissimis eorum, et vidit quod illi qui superbia tenentur, ejiciuntur dum elevantur, et subito in desolatione erunt. Hi vero qui justificant cor suum et flagellantur, tota die facti sunt, nunc quidem ut jumentum, sed erunt semper cum Domino. Licet igitur multipliciter afficiaris, non desperes opera bona, si qua sunt, Deo displicuisse; quoniam, ut scriptum est, cum te consumptum putaveris, orieris ut Lucifer, et meridianus fulgor consurget tibi in vesperum.

XXXIX. Nonnulli res humanas Deum curare non æstimant, quoniam fortuitis casibus fieri videntur, auxilium vero divinum sibi adesse diffidunt, maxime cum preces eorum non exaudiuntur. Sed in Job dicitur: *Supra omnes cælos ipse considerat, et super gentes, et super omnes homines (Job. xxxvii, 3)*. Hinc in *Moralium* libro xxv, æque Deus omnia respicit, æque cuncta disponit, ubique præsens nec localiter tenetur, nec varia curando variatur. Sic ergo divina judicia intenduntur super unam animam, sicut super unam urbem; et sicut super unam gentem, sic super universam generis humani multitudinem, sic summa regit ut etiam extrema non deserat, nec universo deest cum disponit unum, nec uni cum disponit universum. Non ergo negligit humanos actus; quippe quos hic frequenter aut punit, aut remunerat; sed, ut dictum est, ipse considerat qualiter eos vel nunc, vel in posterum determinat. Qui si nunc omne peccatum manifesta poena plecteret, nihil ultimo judicio servare putaretur: rursus si nullum nunc peccatum puniret, nulla esse divina providentia crederetur. Afflicti vero dum clamant si tardius exaudiuntur, dum clamor eorum quasi negligitur, spes infirmatur, et supernum adjutorium deesse creditur, quoniam tardius impetratur. Quo contra scriptum est: *Neque enim frustra exaudiet Deus (Job. xxxv, 13)*. Non frustra, inquit, sed utiliter. Plerique exaudiuntur ad votum, sed non ad salutem, ut Satanas quando beatum Job expetiit. Ad hæc alii non ad votum, sed ad salutem, ut beatus Apostolus. Hinc Psalmista: *Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies (Psal. xxi, 3)*; et deinde: *Et nocte, et non ad insipientiam mihi (Ibid.)*. In nocte clamat, cujus exauditio protelatur. Spes enim, quæ differtur, occidit animam. Ac si ergo

diceretur: Quasi deseris me dum clamantem ad A votum non exaudis, sed dum hoc quod insipienter postulo dissimulas, melius me exaudis, quoniam opportunitiora procuras. Contra hoc autem quod ea quæ patimur Deus non considerare putatur, cum Scriptura diceret: *Neque enim frustra audit Deus*, jungitur, *et Omnipotens singulorum causas intuetur* (*Job. xxxv, 13*). Quia videlicet preces audit, quas audire dissimulat, et quod quisque patitur non ignorat. Qui vero pondere percussione vel murmurare vel desperare cogitur, auctorem misericordie et nature sue Deum consideret. Hinc enim rex David angustiis pressus ad spem sese recolligebat, dicens: *Obmutui, et non aperui os meum; quoniam tu fecisti* (*Psal. xxxviii, 10*). Consideravit enim, quod qui benigne eum, qui B non erat, condidit, hunc profecto conditum non nisi juste percussit. Hinc Moyses, cum murmurantes reprimeret, dixit: *Generatio prava, hæccine reddis Domino?* subjungens: *Nunquid non ipse et pater tuus, qui creavit te?* etc. (*Deut. xxxii, 5, 6*.) Ac si diceret: Qui vos benigne condidit, nec sine causa cruciari nec perire neglecte permittit. Et item voce desperantis in *Job*, *et non dixit: Ubi est qui fecit me?* (*Job. xxxv, 10*.) Nam, ut in tertio *Moralium* volumine dicitur, cuncta quæ hominibus fiunt, occulto Dei consilio veniunt, et ipse disponit quantum unumquemque aut prosperitas aut adversitas sequatur; nec electos aut immoderata prosperitas elevet, aut nimia adversitas gravet. Quisquis inter pressuras des- C peratione frangitur, eum, a quo factus est, minime contemplatur. Nam, ut dictum est, quid quod non erat fecit, factum sine gubernatione nullatenus deserit. Hinc Ambrosius: Si quis operator negligat operis sui curam, et deserat ac destituat, et quod ipse condendum putavit, non putet quod fecerit, summa inclementia est. Sed cum ista nos desperationis procella conturbat, concussa mens citius in portum spei se collocat, si bona Dei ad memoriam revocat, si mala quæ bonis ejus reddidit non excuset, si perpendit quid ab eo juste meruit quod accepit. Si igitur vel accepta a Deo bona, vel mala a se gesta afflicti consideret, nec pœnas quas patitur accusabit, nec a speranda misericordia lassescet, quæ etiam fuerat si nulla beneficia præcessissent. Alioquin quomodo stabit D illud: *Juxta est Dominus his qui tribulato sunt corde* (*Psal. xxxiii, 19*), ut beatus Martinus indubitanter affirmat, qui captus a latronibus cum nil facie mutaretur, et requisitus an timeret, respondit nunquam se tam securum fuisse, quia sciret misericordiam Domini maxime in tentationibus adesse. Beatus quoque Antonius cum a malignis spiritibus ita affectus esset, ut nec vel illorum plagæ, vel illius constantia digne considerari posset, tandem portentis illis evanescentibus infusa cœlitus luce recreatus dixit: *Jesu, ubi eras hucusque?* et mox ad eum: *Antoni, hic eram, sed expectabam videre patientiam tuam.*

XL. Ut autem de protelatione precum adhuc ali-

quid dicatur, cum afflicti clamant, ex se quidem sæpe merentur audiri, sed tamen eorum preces ob meritum differuntur opprimentium, ut scriptum est: *Clamabunt et non exaudiet propter superbiam malorum* (*Job. xxxv, 9*); ac si diceret: Reatus persecutorum prohibet ne afflicti exaudiantur. Justus quippe et misericors Deus et suos permittit temporaliter opprimi, et violentorum nequitiam immaniter augeri, et dum justorum vita purgatione teritur, illorum nequitia compleatur. Plerumque enim fideles in tribulatione deprehensi supernum solatium etiam temporaliter in tribulatione percipiunt, ut dum illos omnipotens Deus facto aliquo miraculo liberat, virtutem suam ipsis etiam persecutoribus innotescit, ut inde adversarios in æternum redimat unde suos temporaliter salvat. Unde Propheta ait: *Propter inimicos meos eripe me* (*Psal. lxxviii, 19*). Quasi diceret: Propter me quidem eripi de temporali tribulatione non appeto, sed tamen eripi propter inimicos concupisco, et dum me salvari mirabiliter viderint, ipso miraculi visu a sua duritia convertantur. Nam qui invisibilium fide non tenentur, moveri nonnunquam visibilibus miraculis solent. Sed idcirco super afflicti divina virtus plerumque non agitur, quoniam, ut supra dictum est, afflictores eorum illuminari non merentur. Sive igitur propter adversarios nostros, sive propter patientiæ nostræ probationem tribulatio protendatur, a speranda misericordia non lassemur, quia tunc probabitur desiderium bonorum cum aliqua adversitate eis resistitur. Probati vero melius exaudiuntur, quam videlicet probationem atque exauditionem inter angustias fieri Psalmista docet, dicens: *Exaudi te in abscondito tempestatis* (*Psal. lxxx, 8*), id est, inter fluctus afflictionum probavi te apud aquam contradictionis. Cæterum, ut beatus Hieronymus in epistola ad Ephesios secunda perhibet, juxta imbecillitatem homines postulant, quæ eis conducibilia videntur. At vero quantum ad rei ipsius pertinet veritatem, plus Deum tribuere constat quam rogatur, et preces nostras vinci affectibus, quia secundum id quod oportet orare nescimus, et sæpe contra nos petimus æstimantes esse pro nobis.

XLi. Placuit quippe divinæ providentiæ præparare in posteram bona justis, quibus non fruuntur injusti, et mala impiis quibus non excruciantur boni. Ista vero temporalia bona et mala utrisque voluit esse communia, ut nec bona cupidius appetantur, quæ mali quoque habere cernuntur, nec mala turpiter evitentur, quibus et boni plerumque afficiuntur. In his autem bonis prosperis vel adversis, quæ nunc, ut diximus, mistim procurant, patientia Dei vel severitas hac dispensatione disponitur. In prosperis namque patientia fovet bonos, et ad pœnitentiam invitat malos: in adversis vero severitas ad patientiam erudit bonos. Interest autem plurimum qualis sit usus vel earum rerum quæ prosperæ, vel earum rerum quæ dicuntur adversæ. Nam bonus nec temporalibus bonis extollitur, nec

malis frangitur : malus autem idcirco adversitate A punitur, quia felicitate corrumpitur. Interest ergo plurimum qualis sit affligitur. Sicut enim si unguentum et cœnum pari pulsu exagitentur, hoc suaviter fragrat, illud fetidum exhalat ; ita manet dissimilitudo passorum etiam in similitudinem passionum. Et sicut sub igne aurum rutilat, palea fumat, et sub eadem tritura frumenta purgantur, paleæ comminuuntur, ita communis quælibet tribulatio bonos purificat, malos exterminat. Boni namque Deum laudant, se accusant mali, murmurant, et turbato regni statu quælibet flagitia quanto licentius, tanto frequentius effrenatiusque patrare solent. De bonis, qui peccata sua flagellis cognoscunt, et emundant, scriptum est : *Si fuerint in catenis et vinciantur funibus paupertatis, B judicabit eis opera eorum, ut revertantur ab iniquitate (Job xxxvi, 8)*. Qui jubentis Dei verba non audiunt, verberibus ferientis admoventur, ut ad bonam vitam vel pœnæ trahant quos præmia non mutant : *In cano et freno, inquit, maxillas eorum constringe (Psal. xxxi, 9)*. De malis vero, qui non emendantur, illic sequitur : *Si non audierint, transibunt per gladium, et non consumentur stultitia (Job xxxvi, 12)*, id est, tribulantur quidem, sed quia non mutat Æthiops pellem suam, fiet quod superius in eodem Job de eis dicitur, *morientur, sed non in sapientia (Job iv, 21)*. Gravis quippe stultitia in eis est, quos iniquitas sic obligat, ut eos a culpa nec pœna compescat : qui dum correptionis flagella contemnunt, necesse est C ut tanto illic gravius judicentur, quanto hic majoris providentiæ gratiam calcant.

XLII. Bonorum sane vel malorum diversitas sacræ Scripturæ verbis notatur, cum utrisque sub nominibus matrum suarum, Babylonis videlicet, et Hierusalem fatetur. De istis namque dicitur : *Erudire Hierusalem, ne forte recedat anima mea a te (Jer. vi, 8)*. Et contra de illis : *Curavimus Babylonem, et non est sanata (Jer. li, 9)*. De istis : *Castigabo te in judicio, ne tibi videaris innoxia (Jer. xlvi, 28)*. De illis : *Multo labore sudatum est, et non exivit rubigo ejus ex ea (Ezech. xxiv, 12)*. De istis : *Excoquam ad purum scoriam tuam (Isa. i, 25)*. De illis : *Versi sunt mihi in scoriam, et in plumbum (Jer. xxii, 18)*. De istis : *Super nivem dealbabuntur (Psal. l, 9)*. De illis : *Non mutabit Æthiops pellem suam (Jer. xiii, 23)*. De istis : *Sæpiam viam tuam spinis, et non apprehendes amatores tuos (Osee ii, 6)*. De illis : *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum (Psal. lxxx, 13)*. De istis : *Timebis me, et accipies disciplinam (Psal. ii, 11, 12)*. De illis : *Aversi estis aversione contentiosa (III Reg. ix, 6)*. De istis qui veri David filii per adoptionem facti sunt, pro magno munere voce patris promittitur : *Si dereliquerint filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambulaverint, et justitias meas profanaverint et mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo (Psal. lxxxviii, 31-34)*. De illis : *Non visi-*

labo super filias vestras cum fuerint fornicatæ, et super sponas vestras cum adulteraverint (Osee iv, 14). Ista respondere tribulationibus, et conclamare cogitur : *Derelinquit me Dominus, et Dominus oblitus est mei (Isa. xlix, 14)*. Sed Deus consolatur eam dicens : *Numquid potest mulier oblivisci infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui (Ibid. 15)*. Illa dicit : *Sedeo regina, et vidua non sum (Apoc. xviii, 7)*, sed ei vox divina dicit : *Quo pulchrior es descende (Ezech. xxxii, 19)*. Et item : *Sede in pulvere, non est solium filiarum Chaldæorum (Isa. xlvii, 1)*. Sunt et alia quamplurima hujusmodi, in quibus omnibus liquido patet, quod hæc, sicut in vita beati Martini legitur, sanctis omnibus, atque omnibus aliis ad percipiendum sint communia ; sed his tolerandis præcipuam semper justorum fuisse virtutem. Dixeramus aliquid nos ad afflictorum consolationem relaturos. Sed forte quis dicet : In his verbis quæ consolatio est ? Sed si more sanctorum, et non secundum forenses et hebetes carnalium opinionem consolari quærimus, mira quidem, sed veraci assertionem fatemur, quia non solum hæc verba, quibus ostendere nitimur, ut dulcis et rectus Dominus, misericorditer et juste suos affligit, sed ipsa quoque tribulatio debeat pro consolatione haberi. An non est consolatio nosse, quod Deo disponente pateris, qui nos non nisi juste percutit ? An non et ipsa tribulatio consolabatur Paulum, cum diceret : *Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus ? (Rom. v, 3)*. Et item de se, cum nequaquam pro illa sua ineffabili tribulatione nollet exultare : *Pro me autem nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus (II Cor. xii, 5)*. Et Job hinc apertius : *Hæc mihi sit consolatio affligens me dolore non parcat (Job vi, 10)*. Mos namque medicinalis est, ut sæpe fervorem viscerum in pruriginem cutis trahat, et plerumque inde curat interius unde exterius sauciat. Ita nonnunquam divinæ dispensationis medicamine agitur, ut exterioribus doloribus internum vulnus adimatur, et flagellorum sectionibus repellatur ea, quæ occupare mentem poterat, interior putredo viciorum. Caro enim nostra priusquam resurrectionis incorruptione solidetur, si nullo mœrore afficitur, in tentationibus effrenatur. Sive igitur pro peccatis jam patris ad hoc in præsentem plectimur ne in futuro puniamur ; sive ad hoc affligimur ne in futurum scelera suppliciiis digna in reliquum perpetremus, satis est unde ipsas tribulationes gaudenter amplectamur, vel judici nostro et medico in omnibus gratias agamus. Non enim parvi momenti est quod Apostolus non solum nos in tribulatione gaudere jubet, sed omne gaudium existimare, cum in tribulationes varias inciderimus. Quis autem nescit, quod multo sit melius duris servitio hominibus subjici, quam blandientibus dæmonum spiritibus objici ? et tamen cum alto Dei judicio jugo humanæ conditionis atterimur, in querelam prosilimus nimirum quia minus attendi-

mus. Quod si nos nulla conditio servitutis opprimeret, fortasse mens nostra multis iniquitatibus pejus libera desserviret. Hæc igitur quæ toleramus, ideo gravia credimus, quia considerare negligimus a quanto hoste per flagellum liberamur. Hinc Deus ad beatum Job : *Memento, inquit, belli, ultra addas loqui (Job xl, 27)*. Ac si hunc rei consideratione moneat, et a murmuratione compescat dicens : Si gladium adversarii consideras, tanto te ad disciplinam patris, qui te externis cruciatibus ab interna passione liberat, exhibe tacitum, quanto te ad ejusdem hostis bella prospexeris infirmum. Alta quippe dispensatio judiciorum Dei mira potentia prævidet, quoniam si quieti ac liberi famuli ejus persisterent, tentationes adversarii ferre non valentes, mentis vulneribus prostrati jacerent. Ob id igitur licet bene merentes sæpe vel minis impetit, vel flagellis premit, vel quibusdam impositis oneribus gravas, vel laboriosis occupationibus implicat.

XLIII. His itaque verbis id suasum sit quod molestias quaslibet idcirco divina dispensatione patimur, quatenus aut præterita peccata in nobis puniantur, aut futura prohibeantur. His autem duobus consideratis, non murmuravimus, intelligentes quod benignus Judex ab æterna pœna, quam merebamur, nos per momentaneam excusare velit, nec ullo modo vos derelictos putabimus, quippe cum ex ipsa flagelli experientia Dei providentiam ita nobis impendi cognoverimus, ut per hoc ipsum spes inesse possit, quod diligat quibus curam ne peccent adhibere dignatur, juxta illud : *Ego quos amo, arguo et castigo (Apoc. iii, 19)*; siquidem omnes dum quibuslibet mentis et corporis molestiis afficimur, earumdem molestiarum causas nosse optamus, quatenus in eo quod dolemus, ex ipsa rerum accidentium notitia quoddam consolationis genus habeamus. Sed non est necesse jam ut singulis, in eo quod quisque tolerat, Deus respondeat, quia sacram Scripturam condidit, in qua unusquisque, si requirat, causam suam inveniet. Ut enim unum e pluribus proferamus, Paulus infirmitate carnis tentatus audivit : *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur (II Cor. xii, 9)*. In Scriptura ergo sacra idcirco affligitur Paulus sigillatim, ne singuli nostrorum, qui non audiunt hanc consolationem, audire eam privatim quæreremus. Hinc in Job : *Semel loquitur et secundo idipsum non repetit (Job xxxiii, 14)*; nec ad omnia respondebit. Quasi diceret : Deus singulorum cordibus privatim non respondet, cum fortasse causas angustiae suæ singuli scire quærent, sed tale eloquium construit, per quod cunctorum quæstionibus satisfaciatur. Non itaque jam nostris cogitationibus aut afflictionibus per voces prophetarum, aut per angelorum officia Deus respondet, quoniam vis Scripturæ quidquid singulis potest evenire, comprehendit. Non enim dicit figmentum figulo : Cur me fecisti sic ? Sed est quod dicat servus et creatura, quod dixit filius et Creator : *Non mea voluntas, sed tua fiat (Luc. xxi, 42)*.

A Sciendum tamen, quia sicut beatus Hieronymus in libro de Psalmis disputat : Si unum corpus est Christus et Ecclesia, et si sint duo in carne una, necesse est ut modo pariter in passione una, et cum transierint, sint in requie una. Nam si passionis in solo capite, quod est Christus, quare membrum ejus Paulus dicit : *Suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea (II Cor. ix, 12)*. Universæ enim passionis Christi, qui passus est in capite, id est in se, et patitur in membris, id est in nobis, ab unoquoque nostrum ferendæ sunt, et hoc quod patimur quasi ad communem reipublicæ functionem pro possibilitate virium nostrarum quasi canonem passionum inferentes exsolvimus quod debemus. Alioquin si extra disciplinam fuerimus, cujus, ut ait Apostolus, participes erimus ? Adulteri ergo, et non filii : et si disciplina caremus, consequens est ut hæreditate careamus. In nobismetipsis namque debemus transformare quod legimus, ut cum per auditum se animus excitat, ad operandum quod audierit vita concurrat.

XLIV. Quamvis itaque nesciamus pro qua culpa feriamur, et quamvis nil mali si fieri posset nobis conscius fuerimus, tamen correptionem nostram nec injustam nec superfluum credere fas est, nec omnino tristandum quia de beato legitur Tobia, quod non sit contristatus pro cæcicitatis plaga, etiam cum ab infantia Deum timuerit. Ergo sit aliquis ita justus, ut pro cæteris culpis nequaquam indigeat flagellari. Sed huic quoque illud considerandum est, quod ipso humanæ vitæ usu quotidie veterascimus, et exterioris hominis impulsu ab interioribus per lubricam cogitationem eximus. Nam sicut ex nihilo conditi sumus, per nos ipsos, nisi manu artificis nostri teneamur, semper ad nihilum tendimus. Tenet autem nos illa creatrix manus, cum vel ad amorem compungendo vivificat, vel ad timorem flagellando restaurat. Quod nisi fecerit repentino lapsu, mens tota veterascit etiam quæ longo virtutis usu innovata videbatur. Nonne scriptum est : *Visitatio tua custodivit spiritum meum ? (Job x, 12)*. Visitatio, inquit : citius enim spiritus virtute nudatur, nisi aut per flagella, aut per compunctionis visitationem ab ipsius virtutis largitore custodiatur. Nec mirum si spiritus amaritudine, quæ carni contraria est custodiatur, quando quidem sibi invicem adversantur. Ut enim illa molli delectatione pascitur, sic iste amaritudine vegetatur : et sicut illam dura sauciant, sic istum mollia necant. Et inde in perpetuum spiritus interit, unde suaviter ad tempus caro vivit. Cujus curam nexus præponderat, sic hic ab auctore disciplinæ destituitur. Jam vero carnalibus intenti, nec ipsa nostra destitutione ullatenus damna sentimus. Quo enim longe nos Couditor deserit, eo mens nostra in sensibilibus obdurescit, fitque miserabili modo tanto securior, quanto pejor. Valde enim difficile est ut aliquis vel quæ jam commisit, vel defectum, ad quem subinde mens ejus vergit, in prosperitate cognoscat. Quapropter ille qui fidelibus ex pietate pater fieri dignatus est, videns quod apud

filios, quos ad regni cœlestis hæreditatem vocat, A periculosa negligentia subrepat, non solum donis reficit, sed etiam flagellis erudit. Si quis ergo justus videtur, memoretur illius sententiæ jam supradictæ: *Justus si fuero, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria* (Job x, 15). Est autem et alia ratio, pro qua perfectiones, ut in primo libro de Civitate Dei disputatur, jure cum infirmioribus vel etiam pravis temporaliter flagellantur, quia videlicet non eos corripunt, metuentes ne eorum gratiam offendat, aut ne bonæ famæ d'pendium per illorum derogationes incurrant. Hanc ergo vitam cum eis amaram sentiunt, cujus amando dulcedinem transgressoribus amari esse negligunt. Quæ culpa maxime prælatos vel reverendos quoslibet viros involvit, qui ad hoc in Ecclesia divinitus B constituuntur, et gravi reatu tenentur. Nec ideo tamen ab hujusmodi culpa penitus alienus est, qui licet præpositus non sit, si in eis tamen, quibus vitæ necessitate jungitur, multa monenda vel arguenda novit, et negligit, devitans eorum offensiones, propter illa quibus in hac vita non indebitis utitur, sed plus quam debuit delectatur. Flagellantur ergo simul non quia agunt malam vitam, sed quia simul amant temporalem vitam quam contemnere deberent, ut illi, si corrigi vellent, consequerentur cum eis æternam. Sane qui propterea non objurgat, quia vel aptius tempus exspectat, vel metuit ne increpati deteriores fiant, et invalidos pejus noceant, hoc non est negligentia vel cupiditatis occasio, sed consilium charitatis. Nam ut C in *Moralium* libro xx dicitur, sancti viri cum vident quosdam sua verba despiciere, dum eos divinitus intelligunt deserere, gementes conticescunt. Unde est illud: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* (Psal. cxxxvi, 4). Scriptum est: *Noli arguere derisorem, ne oderit te* (Prov. ix, 8). Tacent ergo viri sancti, non ut eorum odium timeatur, sed ne illi odiendo peiores fiant.

XLV. Ut autem de negligentioribus dicamus, nos tanto magis flagellari indigemus, quanto et multa in nobis sunt æternis ignibus digna, et quanto ad alia committenda procliviores sumus. Quippe inter ipsas angustias multipliciter superbire solemus. Hæc autem gemina nostræ afflictionis utilitas in primo homine demonstratur, qui dum inter paradisi delicias justitiam servare negligeret, D Deus hunc foras expulsus per molestas emendavit, et conjugem, quæ pariter in percepto honore gloriata atque deteriorata fuerat, utili servitute meliorem effecit. Sic et nos libertate superbos, deliciis impinguatos, et erga divinam reverentiam fastidiosos, injuriis tradit, molestiis opprimit, ut anima crebris acta suppliciis, cacumen superbiæ derelinquat, laboribusque ac molestiis innitens, ad hoc quod delectata perdidit reparetur. Ob hoc enim, juxta Augustinum, contra Eden positus est, videlicet contra sedem deliciarum, ut significaret quod caro peccati in laboribus, qui deliciis sunt contrarii, esset erudienda. Cum ergo Deus videt nos supernorum bonorum oblivisci, ca-

ducis inhiare, secutura supplicia aut parum aut nihil formidare, quos gratuita bonitate respicere dignatur, eas utique flagello interveniente corripit, et respiciens terram facit eam tremere. Dehinc vero crescente flagello amaritudinem et districtiorem æterni examinis cogimur considerare, et ad cor reducti de satisfactione cogitare. Tum vero lingua reatum loquitur, et nox quod animus parvipendebat, sponte confitetur, ut illi fratres Joseph, quos illi non ludendo, sed argumentando sic adeo constringebat, ut attriti confiterentur: Merito hæc patimur quia peccavimus in fratrem nostrum. Hinc beatus Job: *Loquar, ait, in tribulatione spiritus mei* (Job vii, 11). Quidquid spiritus loquitur in divinis auribus, locutio est: quam locutionem tribulatio commonet, ut vos ad confessionem erumpat. Confessionem vero indulgentia sequitur, juxta illud: *Dixi, confitebor, et tu remisisti* (Psal. xxxi, 5). Et cum in proprio reatu David diceret, *peccavi* (Psal. l, 6); et Mathan illico respondit: *Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris* (II Reg. xii, 13), sicut in *Moralium* libro xxxii perhibetur. Qui se peccatorem intelligit, jam ex aliqua parte justus esse inchoat, atque id quod non justus fecerat ex eo quod est justus accusat. Nam licet ex merito peccati percutiatur, tamen si hoc ipsum judicium quod contra se agitur justum credit, et non murmurat, sed amplectitur illud, divinæ voluntati in sua percussione jungitur: et idcirco ab injustitia sua jam eo correptus est, quo se vel juste percussus gaudet, vel voluntati judicis concordat in pœna, is discrepavit in culpa. Magna igitur afflictionis utilitas, per quam confessio reatus elicitur, quæ indulgentiam promeretur.

XLVI. Contra frequenter sunt filii Israel pro peccatis afflicti, et ad Deum redire compulsi. Nam ut de cæteris vicibus taceatur, aliquando cum Deum relinquerent, et idolis servirent, Syriæ, Sidonis, Moab, et Philistin, traditi sunt in manus illarum gentium ac per decem et octo annos vehementer afflicti. Qui tandem clamantes ad Deum dixerunt: Peccavimus tibi. Quibus inter alia respondit Dominus: *Non addam ut ultra vos liberem, ite et invoke deos, quos colitis, et ipsi vos liberent* (Judic. x, 13, 14). At illi: *Peccavimus, inquit, redde tu nobis quidquid tibi placet: tantum nunc libera nos* (Ibid., 15). Mox ibi sequitur: *Doluit Dominus super miseras eorum, et liberavit eos, quia hæc in figura contingebant illis* (Ibid., 16). Dicamus et nos econtra Domino, cum aliqua tribulatione cingimur: *Fac nobis in præsentem quidquid tibi placuerit, tantum in futuro libera nos*. Quia vero filiorum Israel meminimus, adhuc aliquid magnificentius ad misericordiam Dei commendandam ac tribulationis utilitatem insinuandam, de eis audiamus quid per Ezechielem Dominus dicit: *Irritaverunt me domus Israel in deserto, et dixi ut effunderem furorem meum super eos, et consumerem eos* (Ezech. xx, 13), et quæ de hoc exsequitur. Quæ verba, ut beatus Hieronymus in libro iv expositionis tractans dicit, queritur quo-

modo perfeerit eis quorum cadavera in solitudine corruerunt, et excepto Jesu Nave et Caleph, terram repromissionis nullus ingressus est. Ex quo intelligemus vivere eos, nec æternis suppliciis reservatos, nec de libro viventium esse deletos, nec ante faciem Domini consumptos. Si enim ex eo quod in terram repromissionis introducti non sunt, periisse credantur, ergo et Moyses periit, qui in terram illam introductus non est. Alioquin preces ejusdem Moysi quomodo essent exauditæ, qui cum oraret ut dimitteret eis Deus peccatum suum, audire meruit: *Faciam secundum verbum tuum* (*Exod. viii, 10*). Sciamus igitur Dei scientiam in filios vel famulos non perditionem esse, sed emendationem. Hucusque Hieronymus. Hinc per eundem prophetam dicitur: *Vivo ego, dicit Dominus, non fiet cogitatio mentis vestræ dicentium: Columus ligna, et lapides, quia in manu forti et brachio extento, et in furore regnabo super vos, et subjiciam vos scepro meo, et inducam vos in vinculis secundis* (*Ezech. xx, 32, 33, 37*). Quæ ergo major utilitas, quam ut per infusum furorem prohibeantur colere lapides, et ligna, et inducantur in vinculis secundis et amicitie Dei?

XLVII. Mirum quomodo pro conservanda morum probitate necessariam esse exteriori disciplinam Scipio, licet paganus, intellexerat, qui Carthaginem Romanis infestam ob hoc nolebat dirui, quo posset ab eisdem Romanis teneri. Sciebat enim infirmis animis periculosam esse securitatem, et terrorem tanquam pupillis necessarium esse tutorem. Quod reipsa probatum est. Deleta quippe Carthagine tanta mox de prosperitate mala exorta sunt, ut et seditiones, et civilia bella et sanguinis effusiones, et rapinæ tam crudeliter fierent, ut Romanus populus pejus a suis civibus, quam a Carthaginensibus hostibus vastaretur. Hanc animorum labem, quæ de secundis rebus nascitur, hanc prosperitatis et honestatis eversionem isdem Scipio evenire metuebat: quando instabat ne theatrum Romæ construeretur. Sciebat enim cives facile per civitatem posse corrumpi, et idcirco ludendi occasionem volebat inhiberi. Ergo si ille sic, nobis quid agendum est, qui revelata jam gratia speculamur quæ æterna sunt, qui vivere jubemur ex fide, qui diligentibus Deum omnia novimus in bonum cooperari, qui scimus nil fortuitis casibus geri, sed cuncta divinitus ordinari. Si horrescit caro disciplinam, persuadeat constantiam. Sic enim cum morbos pellere cupimus, tristes quidem amarum poculum sumimus, sed certi de subsequenti salute gaudemus. Quia enim ad salutem pervenire corpus aliter non valet, in potu bibit etiam quod tædet. Cumque amaritudini inesse vitam animus conspicit, mœrore turbatus hilarescit. Quod enim per flagellum et præterita peccata purgantur, et futura prohibeantur, Salomon ostendit, dicens: *Livor vulneris abstergit, mala et plagæ in secretioribus ventris* (*Prov. xx, 30*). Ventris nomine mens significatur, quia sicut venter cibis extenditur, ita mens pravis

A cogitationibus sublevata dilatatur. Plagæ vero in secretioribus ventris augustiæ sunt, quæ de exteriori afflictione generantur. Abstergentur igitur mala, et livor vulneris et plagæ in secretioribus ventris, quia disciplina exterior culpas diluit, et extensam pravis cogitationibus mentem compunctio vel amaritudo æternæ percussione transfigit. Sanctus Hieronymus in epistola ad Rusticum, refert quemdam adolescentem in cœnobio fuisse, qui nulla abstinentiæ vel operis magnitudine flammam poterat carnis exstinguere, quem pater monasterii servavit hac arte. Cuidam de senioribus imperavit, ut hunc ex industria crebris injuriis fatigaret, quem anno jam taliter expleto Pater pristinas cogitationes interrogat. At ille: Vivere, inquit, mihi non licet, et fornicari liberet. Hic itaque lascivia mergi poterat, si loco tribulationis non ligaretur.

XLVIII. Et quid plura? quod nonnunquam periculosa prosperitas sit, sacra Scriptura et verbis et exemplis frequenter inculcat, ut illud: *Prosperitas stultorum perdet illos* (*Prov. i, 32*). Et item: *Incrassatus est dilectus, et recalcitravit* (*Deut. xxxii, 15*). Exempla vero multa sunt, sed ut de reprobis taceamus, quantum ipsis electis, quibus omnia cooperantur in bonum, nocere soleat, Rex David ad medium deductus ostendat. Hic namque, sicut in Pastoralis dicitur, Conditionis iudicio pene cunctis actibus placens, mox ut pressuræ pondere caruit, in tumorem vulneris erupit, factusque est in morte viri crudeliter rigidus, quia in appetitu femine enerviter fuit fluxus, et qui malis ante noverat pie parcere, in bonorum quoque nece post didicit sine obstaculo retractationis anhelare. Prius quippe ferire deprehensum præsumptorem noluit, et post cum damno desudantis exercitus etiam devotum militem exstinxit: quem profecto ab electorum numero culpa longius traheret, nisi hunc ad veniam flegella revocassent. Noverant sancti viri quam periculosa prosperitas sit, qui adversitatem, cum forte deerat, precibus implorabant, ut prædictus David cum diceret: *Proba me, Domine, et tenta me* (*Psal. xxv, 2*). Item alius: *Ingressatur putredo in ossibus meis* (*Habac. iii, 16*). Et alius: *In flagello positus, qui cepit ipse me conterat* (*Job vi, 9*). Item alius: *Argue me, Domine, sed non in furore tuo* (*Psal. vi, 2*). Item alius: *Domine, inquit, tu propitius fuisti eis* (*Psal. xcvi, 8*). Unde eis propitius fuerit manifestat cum dicit: *Ulciscens in omnes adinventiones eorum* (*Ibid.*), id est, puniens in præsentem quidquid per humanam fragilitatem peccaverunt. Nos ergo flagellis cincti quamvis ex parte carnis contristemur, tamen spiritu lætemur, afflictionis utilitatem contemplantes. Alioquin ipsa natura nos instruat, quod debeamus hanc vitam in mœrore expendere, et in sequenti gaudium sperare. An non innuitur hoc cum parvulus quisque in hanc lucem nascens primam vocem emittit plorans; ridere vero, ut beatus Augustinus in libro Confessionum perhibet, dormiendo discit, ut quia

per somnium mors, et per risum lætitia solet signari; dum infans ingrediens mundum plorat, dormiens autem ridet, hoc per ipsam naturæ legem demonstratur, quod ut scriptum est: *Homo nascitur ad laborem* (Job v, 7), etc. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini* (Psal. cxxvi, 2). Et item: *Timenti Dominum bene erit in extremis* (Eccli. i, 13). Peccator quilibet in præsentem felicitate extollitur, sed ut scriptum est: *In novissimo arctabuntur gressus ejus* (Job xviii, 7). Sed timenti Dominum in novissimis bene erit, quoniam, ut item dicitur: *Os justorum implebitur risu* (Job viii, 21), *et gaudium illorum nemo tollet ab eis* (Joan. xvi, 22). *Quod in præsentem est, inquit Apostolus, momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis* (II Cor. iv, 17). Solus Zoroastres ante ploratum risisse fertur, pessimo siquidem prodigio. Siquidem ipse fuit magicæ artis inventor. Cæterum, ut ait beatus Hieronymus, juxta miseras hujus temporis, juxta sævientes ubique gladios, satis dives est qui pane non indiget, nimiumque potens ille, qui servire non cogitur.

XLIX. Quisquis præsentem gloriam diligit, sicut ejus præceptione reficitur, sic amissione procul dubio sauciat. At contra, quisquis degustat gaudium quod intus permanet, leve protinus æstimat omne quod foris dolet. Hinc scriptum est: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit* (Prov. xii, 21). Qui igitur exteriora appetit, cum hæc apud eum qualibet occasione turbantur, aut cum nolenti etiam subtrahuntur, cæca cogitatio subrepat, et calamitas, quæ momentaneam lætitiā, licet mox transitura, concutit, quasi infinita defleatur. Qui ergo non vult externis doloribus affici, studeat spe cœlestium ab infimis elevari. Sed quia tales nos non sumus, qui vel contemplatione cœlestium terrena contemnamus, vel gaudio manipulorum, qui de semine tribulationis metuntur, temporales angustias saltem experiri velimus; idcirco nos Deus, veluti quidam providus pater, puerum et lascivientem filium per minas afflictionis ad meliora et salutem viciniora compellit. Quod bene Israelitico populo Moyse vocante, et Pharaone rege sæviēte signatum est. Tunc namque Moyses ad vocandum missus est, cum jam Pharaon duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus, ut Israelitarum mentes Ægypto deformiter inhærentes alius dum vocaret quasi traheret, alius quasi cum sæviret impelleret, plebs in servitio turpiter provocata bonis vel malis impulsam moveretur. Hoc quotidie agitur dum prædicatis cœlestibus præmiis sævire in electis reprobi permittuntur, ut si ad repromissionis terram exire negligimus, pressuris saltem sævientibus impellamur. Hæc itaque causa est, quod ab injustis justus sinuntur affligi, scilicet ut dum futura audiunt bona quæ cupiunt, patientur etiam mala præsentia atque perhorrescant, atque ad faciliorem exitum, dum amor provocat, cruciatus impellat. Solent nonnulli viatores, cum amœna

A prata in itinere forte conspiciunt, moras innectere, et pulchritudine delectati ad devia declinare. Vita nostra præsentem via est, qua ad paradysum tendimus. Hac ergo præsentem requie velut itineris amœnitate pasti, quia magis diu pergere quam citius pervenire delectat, secreto Dei consilio frequenti perturbatione atterimur, ne viam pro patria diligentes obliviscamur quo tendere debemus; et ob hoc, sicut in vicesimo tertio Moralium libro dicitur, in cujuslibet ordinis loco vel in cujuslibet secreti recessu maneamus. Vivere sine tentationibus ullo pacto non valemus. Non ergo negligentiam putes quod affligimur. Quod vero nos consolationis gratiam longanimitate sustinemus, mali in pejus proficiunt, neque hoc otiosum credas. Illi enim dum ad semetipsos considerandos non redeunt, dum nullus disciplinæ murus obviat, nulla judicium potestas adest, quæ restringat, nulla futuri judicii pœna prospicitur, quæ terreat. Mala temporalia quidem clauso oculo cordis securi perpetrant, bonos autem rebus exspoliant, aut etiam perimunt. Sed districto certe judicio cum eis agitur, ut tanto acrius æterna damnatione feriantur, quanto nunc quod male concupiscunt effrenatius agere permittuntur. Cum afflictis vero misericorditer fit, ut hic eorum culpæ purgentur, quos reproborum nequitia triturae more quasi grana a paleis terendo separat, dum per ea quæ violenter ingerit, festinare eos ad superna compellit.

C L. Quia vero granorum atque triturae meminimus, videtur ut de usu quoque segetis adhuc quod ducimus astruendum aliquid assumamus: *Dei, inquit Apostolus, agricultura estis* (I Cor. iii, 9), Quod si ita est, ergo de hac exemplum sumamus. Frumentum quippe in segete sola tangitur, illud pluvias percipit, hæc veritatis eloquio pinguescit. Illud ventis concutitur, hæc tentationibus exercetur. Illud sæculi crescentes paleas portat, hæc nequam vitam sceleratorum portat. Illud tritura premitur, paleis exuitur, hæc cœlesti disciplina flagellatur, ut a societate carnalium corde separaretur. Illud relictis paleis ad horreum refertur, hæc foris remanentibus reprobis in Domini sui gaudium intromittitur. Unde electo populo in Job dicitur: *Ingredieris in abundantia sepulcrum sicut acervus in tempore suo* (Job v, 26). Tempus reproborum in hac vita est, electorum in sequenti. sicut eorum Caput dicit: *Tempus meum nondum advenit* (Joan. vii, 6). De illis vero: *Tempus autem vestrum semper est paratum* (Ibid.). Sepulcrum ergo in tempore suo, sicut frumenti acervus, justus quilibet in tempore suo infertur, quoniam ille futuram requiem percipit, qui prius hic velut in tempore alieno pressuras disciplinæ corrigendus sentit. Aristæ vero vel paleæ per hoc falsos fratres significant, quod in eadem spica velut in una fide cum granis crescunt. Quæ nunc superiores sunt, quia bonis frequenter prævalent; erectæ sunt, et ab invicem divisæ, quia mali superbiunt, et inter eos semper jurgia sunt. Attamen super grana mutuo se

tangunt, quia in oppressione honorum sibi concordant. Hispidæ sunt, et fragiles quia ad corripientem quasi tangentem intractabiles existunt, viciis vero mox cedunt. Mira autem dispensatione fit ut dum hic nos post perceptionem cœlestis gratiæ pro peccatis nostris affligunt, quasi messem post pluvias in herbis male pullulantem, ut in grano fecundior exuberet, gelu restringit, ut a fluxu voluptatis coerceant, et in fructu mercedis æternæ fecundiores reddant. Eant ergo nunc satellites diaboli, et in spica Dominicæ messis altiorum locum quasi aristæ teneant. Certe quia in horrea nec ultimum retinebunt, sint et nunc hispidi, et excusationis spinulas contra malum redarguentis opponant. Veniet profecto iudex qui personam non accipit quem jugiter in suis pusillis affligunt. Veniet virga ferrea, qua gentes regit, qua aristas comminuet, et paleis ad ignem traditis grana sibi recondet.

LI. Multa jam contra murmurationem vel desperationem prolata sunt, et idcirco dum nota replicantes vestra vobis ingerimus, timemus ne in flumen frustra jactare stillam arguamur, concite quod restat explicemus. Itaque sciendum quod non solum præcepto, sed et pluribus exemplis ad tolerantiam multipliciter informamur. Universitas quippe electorum, quam, ut Isaias vaticinatur, puer parvulus, id est humilis Jesus, ad supernæ stationis caulas flagellando, quasi minis agendo, per arctam viam ducit, dum hic vivit adversa perpetitur. Quos ergo specialiter proferemus, cum omnis electorum multitudo exemplum sit? De quibus Apostolus, ut jam dixeramus: *Habentes, inquit, tantam impositam nubem testium per patientiam curramus* (Hebr. xii, 1). De qua nube Jacobus: *Exemplum, ait, excipite, fratres, exitus mali et longanimitatis, laboris et patientiæ, quæ locutisunt prophetæ in nomine Domini* (Jac. v, 10). Ac si diceres: ut ea quæ vobis contingunt patientius toleretis: Videte quod illi qui tam sancti erant, ut per eos Deus loqueretur, durum exitium habuerunt. Quicumque enim Deo chariores exstiterunt, semper duriora senserunt. Libet tamen duos, unum de Veteri Testamento, alium de Novo ad medium deferre: Job scilicet et Joannem, quos quidem cum incomparabiliter laudatos, et tamen tam crudelia passos fuisse revolverimus, quid de reliquis æstimandum sit aptum advertimus. Job itaque, de quo dictum est: *Non est similis ei in terra* (Job i, 8), eum tot rerum damna sustineret, dum tot funeribus pignorum percussus doleret, cum tot vulnera toleraret, non in terra munda, sed in sterquilinio sedisse describitur. Quod idcirco fit, ut ex fetore loci commoneretur quia festive corpus ejus ad fetorem rediret. Ad radendam quoque saniam non digitos, non vestem adhibuit, sed testam: quo facto monstraretur quomodo corpus suum sanum despexerit, quod etiam percussum neglexit. Sed ecce, dum beati Job vulnera cruciatuque considero, repente mentis oculos ad Joannem reduco, et non sine gravissima admiratione

A perpendo quod ille prophetiæ spiritu intra matris uterum repletus, atque, ut ita dixerim, priusquam nasceretur renatus, ille amicus sponsi, ille quo inter natos mulierum major nemo surrexit, ille sic propheta, ut plus etiam sit quam propheta, ab iniquis in carcere mittitur, et vir tantæ severitatis pro risu turpium moritur. Quid est ergo, quod Job Dei testimonio præfertur, et tamen plagis usque ad sterquilinum sternitur? Quid est, quod Joannes Dei voce laudatur, et tamen pro temulentis verbis in saltationis præmium moritur? Quid est quod omnipotens Deus sic vehementer in hoc mundo despicit, quos sic sublimiter ante sæcula elegit? nisi hoc quod pietati fidelium patet, quoniam idcirco sic eos premit in infimis, B quia videt quomodo eos remuneret in summis; et foras usque ad despecta dejicit, quia intus usque ad incomprehensibilia perducit? Hinc ergo unusquisque colligat quid illic sint passuri quos reprobat, si hic patiuntur sic quos amat; aut quomodo ferientur, qui in iudicio arguendi sunt, si sic eorum vita premitur, qui ipso iudice teste laudantur.

LII. Inter omnia vero nostræ consolationis genera, singulariter illud præcedit, quod benignum Conditorum nostrum nobis ita condescendere sua benignitate, ut ita dicam, benignitas adegit, ut cum omnia quæ peccatori homini salutaria sunt, indulgeret, cuncta pariter quæ eidem homini pro peccato debentur, ex sola compassione sustineret. C Non enim indigebat homo solummodo redimi, sed etiam qualiter post redemptionem ei vivendum sit edoceri. Venit igitur ad fugitivum suum, ut retineret nostris visibus sese ingessit, qui si nihil amplius fecisset, et in hoc tamen, quod in terris visus est, multum se humiliaret. Nam quia omnes, qui de Adæ stirpe progeniti studebant prospera vitæ presentis appetere, adversa devitare, opprobria fugere, gloriam sequi; ille contra novus homo veniens, novamque vitam tenens, fugit quod omnes appetunt, et appetiit quod omnes fugiunt. Quia vero duæ vitæ sunt, præsens et futura, quarum unam noveramus, alteram nesciebamus; et hic humanum genus huic soli quam noverat intendebat, hanc nobis cognitam ideo suscepit, ut illam, quæ erat incognita demonstraret. Ut autem hanc D contemptibilem esse, et illam appetibilem ostenderet, in ista neque prosperari neque diu stare voluit, sed ad illam patiando migravit, et dicit: *Siquis mihi ministrat, me sequatur* (Joan. xii, 26). Exemplo suo nos docens quod hæc vita nostra non propter se amanda sit, sed propter alteram toleranda. Itaque propter illud singulare præsidium, quod nos fuso sanguine redemit, illud præstantissimum iudicetur, quod nos tantopere ad pœnitentiam roboravit. Ad quod videlicet inculcandum, et ea sprevit quæ magna mala imperiti putant, præsertim cum se tot miraculis tantam rerum potestatem habere monstraret. Hoc ergo consideremus, quod et peccatorum nos punctionibus salvans spinis caput supponere non recusavit, quod æterna nos dulcedine

inebrians, in siti sua fellis amaritudinem accepit. Quod qui pro nobis Patrem, quamvis esset divinitate æqualis, adoravit, sub irrisione adoratus tacuit, quod vitam mortuis præparans usque ad mortem ipsa vita pervenit. Cur itaque asperum creditur, ut a Deo homo toleret flagella pro malis, si tanta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis, ut hunc ad amissam beatitudinem revocaret? Unde propheta: *Alienum opus ejus, ut faceret opus suum* (Isa. xxviii, 21). Opus enim ejus est salvare quod creavit, flagellari autem opus est hominis peccatoris, non ejus qui peccatum non fecit. Suscepit igitur alienum opus, id est flagella, quatenus ita salvaret creaturam suam, quod est opus ejus.

LIII. Excitati ergo tot vocibus præceptorum, ad-
 juti tot comparationibus exemplorum, amemus
 Dei judicium: certi quod in humilibus amaritudo
 præsentis angustiae exstinguit supplicia permanen-
 tis iræ. Nos ergo quamvis flagellis cincti, quamvis
 pro parte carnis contristemur, tamen in spiritu
 lætemur, utilitatem afflictionis contemplantés. Et
 orandum quidem pro afflictoribus est. Attamen
 si non resipuerunt, cum, juxta Isaiam, depræda-
 tionem consummaverint, præda dæmonum erunt.
 Et sicut in Septuaginta legitur, afflictos etiam
 de illorum interitu vox divina consolatur dicens:
Væ qui vos miseros faciunt, quia reprobabuntur.
 Item in eodem propheta: *Ad punctum et in mo-
 dico dereliqui te, paupercula, tempestate convulsa,
 absque ulla consolatione sed in miserationibus
 multis misertus sum tui* (Isa. liv, 7, 8, 11), *et tuli
 de manu tua calicem soporis et indignationis meæ,
 et ponam illum in manu eorum qui te humiliave-
 rint. Tu autem non adjicies, ut bibas illum ultra*
 (Isa. li, 22). Et item: *Egrediemini, et satiatis, et
 calcabitis impios, cum fuerint cinis, sub planta
 pedum vestrorum* (Malac. iv, 3). Nam ut quidam
 piissimus Pater, cui dilectus filius occisus sit, si
 forte occisorem et gladium repererit, occisorem
 cum eodem gladio trucidat, ipsum vero gladium,
 cum quo filius perierat, particulatim comminuit:
 ita amator hominum Christus a suis quidem abster-
 get omnem lacrymam, tortorem autem illuc projici-
 et, ubi sit fletus et stridor dentium; afflictorum
 vero malleum ita conteret, ut hunc a suis penitus
 auferat et tantum pondus ejus in illos retorqueat.

A Unde et afflictæ familiæ blandiens per prophetam
 dicit: *Sicut juravi Noe, ut ultra non inducerem
 aquas diluvii, sic et tibi, ut non increpem te am-
 plius* (Isa. liv, 9). At vero qui adversum filium
 matris suæ ponit scandalum, comminatur dicens:
*Arguam te et statuum, subaudis, ea quæ fecisti
 ante faciem tuam* (Psal. xlix, 21). Ista cum vide-
 rit Deum deorum in Sion, portans in exultatione
 manipulos quos in lacrymis seminavit, lætabunda
 clamabit: *Secundum multitudinem dolorum meo-
 rum in corde meo, consolationes tuæ lætificaverunt
 animam meam* (Psal. xciii, 19). De afflictoribus
 vero sub specie Babylonis matris eorum dicitur:
*Quantum exaltavit se, et in deliciis fuit, tantum
 date ei tormentum et luctum* (Apoc. xviii, 7). Non
 itaque gloriatur fumus si exaltatur, id est, inimici
 Domini si prævalent quia fumus ascendendo facit
 ut non sit. Et istorum voce dicitur: *Elevans alli-
 sisti me* (Psal. ci, 12). Pusillo autem gregi suo dicit
 Spiritus sanctus: *Fili, noli deficere a disciplina
 Domini* (Prov. iii, 11), etc. Et item per Apostolum:
Quis enim est, quem non corripit pater? (Hebr.
 xii, 7). Et in eodem: *Patres carnales habuimus,
 et reverebamur eruditores eos, non multo magis
 obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus?*
 (Hebr. xii, 9) Quapropter paterna flagella delectabiliter, ut ita dicam, non mordeant, suaviter
 exorucient, hilariter contristent, quoniam si com-
 patimur et conregnabimus. Paterna vero flagella
 dixerim, quia licet magnum sit cuiquam vocari
 C servum Dei, tamen afflicti, ut ait Hieronymus,
 non vocantur servi, nec amici quidem, quod majus
 est, sed, quod præstantissimum est, filii vocantur,
 et etiam dilecti: *Flagellat, inquit, omnem filium
 quem recepit* (Hebr. xii, 6); et quod sequitur, ut in
 Job perhibetur, *Beatus vir qui corripitur a Domi-
 no* (Job v, 17). Licet enim convenire simul non
 queant beatitudo et dolor, tamen quia salutis ar-
 gumentum est, vi doloris correptus recte dicitur
 beatus, quoniam per hoc quod exterius affligitur
 interius vivit. Ut igitur in octavo Moralium libro
 beatus Gregorius astruit, spes ista vos maneat,
 quoniam quantum in necessitatibus præsentis
 temporis de libertate in Dei filiis nihil appareat,
 tantum in futura libertatis gloria nihil in eisdem
 Dei famulis de servitute parebit.